

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 7

11. AASTAKÄIK. — SEPTEMBER 1929.

Üheski koolis ja raamatukogus ei tohi puuda Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel ilmunud

noorsooraamatud.

JUTUKIRJASTIK.

Nr. 1.	Ch. Dickens: <i>Kikk koldel</i>	Hind 100 s.
Nr. 2.	Jack London: <i>Põlev laev</i>	„ 25 „
Nr. 3.	K. Hänninen: <i>Jäämere kanglane</i>	„ 100 „
Nr. 4.	J. Parijõgi: <i>Laevapoisi päevilt</i>	„ 100 „
Nr. 5.	A. Conan Doyle: <i>Kuidas brigader tap- pis rebase</i>	„ 25 „
Nr. 6.	A. Conan Doyle: <i>Kuidas brigader pääs- tis sõjaväe</i>	„ 25 „
Nr. 7.	A. Conan Doyle: <i>Kuidas brigader val- lutas Saragossa</i>	„ 25 „
Nr. 8.	A. Conan Doyle: <i>Lugu üheksast preisi ratsaväelasest</i>	„ 25 „
Nr. 9.	A. Conan Doyle: <i>Brigaderi viimne seik- lus</i>	„ 25 „
Nr. 10.	Anna Brigader: <i>Põialpoiss</i>	„ 25 „
Nr. 11.	Jack London: <i>Pagan Otoo</i>	„ 25 „
Nr. 12.	A. Chamisso: <i>Peeter Chlemiil</i>	„ 50 „
Nr. 13.	Anni Swan: <i>Olli elukool</i>	„ 150 „
Nr. 14.	J. Akuraters: <i>Sulaspoisi suvi</i>	„ 75 „

REISIVESTETE KIRJASTIK.

Nr. 1.	J. Parijõgi: <i>Soome</i>	Hind 75 s.
Nr. 2.	J. Parijõgi: <i>Kevad. kutsub</i>	„ 100 „

POPULAARTEADUSLIK KIRJASTIK.

Nr. 1.	Sven Hedin: <i>Uue maailma avastuslugu</i>	Hind 75 s.
--------	--	------------

ELULOOKIRJASTIK.

Nr. 1.	M. Laarmann: <i>Tizian</i>	Hind 25 s.
Nr. 2.	M. Laarmann: <i>Rembrandt</i>	„ 25 „
Nr. 3.	E. Martinson: <i>Beethoven</i>	„ 50 „

„NOORUSMAA“ ALBUMID.

„Noorusmaa“	jõulualbum 1925. a.	Hind 30 s.
„Noorusmaa“	„ 1929. a.	„ 100 „

„NOORUSMAA“ AASTAKÄIGUD.

„Noorusmaa“	1926. aastakäik I pool	Hind 100 s.
„	1926. „ II „	„ 200 s.
„	1927. „ I „	„ 200 s.
„	1927. „ II „	„ 200 s.
„	1928. aastakäik	„ 250 s.

L a d u: Tallinna, Rataskaevu 22. Telef. 14-63.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 7

September 1929.

11. aastakäik.

SISU: Kongsentratsiooni vajadusest ja võimalusest õppetöös. — *M. Kotkas*. Õpetajate eneseharimisest. — *J. Uustalu*. Õpetajaskonna tegevusalalt. — *E. Hansen*. Mõningaid mõtteid kasvatuslikkudest abinõudest meie koolis. — *Diogenes*. Haridusministeerium varustagu kõiki algkooli õpilasi õpperaamatutega. — *H. Summer*. Tööprintsip Soome lasteaeades, nõrgamõistuslikkude ja kurikalduvustega laste kasvatusasutis. — *J. A. Luuv*. Looduses antavate tundide meetodid ja psühholoogiast. — *mag. Karl Mölder*. E. P. Rist: Kontroll-leht laste kasvatamise kohta. — *E. Oissar*. Ajakirjanduse ülevaade. — *E. Martinson*. Johannes Käis. — 25 aastat pedagoogilist tööd. Välismaalt. Organisatsioonide teateid ja kroonika. Uusi raamatuid.

Kongsentratsiooni vajadusest ja võimalusest õppetöös.

M. Kotkas.

I.

Kongsentratsiooni põhimõte õppetöös on küll sama vana kui kasvatusteadus, aga erilise tähelepanu osaliseks sai ta alles 17. sajandil üldtunnustatud pedagoogide Ratke' ja Comenius'e poolt. Järgneval aastasadal ta näitas languse tundemärke, kerkis aga uue jõuga üles 19. sajandil, mil teda pooldasid ja katsumisid teostada tolle aja paremad kasvatusteadlased: Herbart, Ziller, Rein ja Dörpfeld. Nimetatud sajandi lõpul ja järgneva alul pääsis uuesti võidule vastupidine vool, — ja õppetöös kerkis esile ennenägematu ainete killustamine ja spetsialiseerumine. Vastukaaluks sellele äärmusele õppetegevuse koondamise pooldajad esinevad uuemal ajal üldõpetuse nõudmisega, milles kongsentratsiooni põhimõte jõudnud täiusele.

Kongsentratsiooni mõiste ja vormid on muutunud aastasadade jooksul, olnedes aja vaimust ja laadist. Lähemas minevikus kingiti tähelepanu peaaesjalikult aine meetodilisele korraldusele.

Nõuti õppetegevuse alal koolis ühendust õpilaste kogemuste ja elamustega väljaspool kooli, õppetöö koondamist põhiküsimuste ümber üksikute eriainetega ulatuses ja kõikide õppeainete üksteisega sidumist. Nüüdisaja meetodikud annavad nimetatud nõudmistele ka suure tähtsuse, aga nad ei rahuldu veel sellega. Nad näevad kongsentratsiooni mõtte õiges käsitlemises haridusprobleemi lahenduse võimalust, sest mitte killustatud aineõpetusega ei saavuta meie kõrgemat sihti õppetöös, — lapse hingejõudude harmoonilist arenemist, vaid koondatud õppetegevusega, mis võimaldab anda lapsele terviklise ülevaate teda ümbritsevast elust. Sellega leiame sünteesi praegusaja kultuurielu vormide mitmekesisuse ja inimese hingelu ühtluse vahel.

Laiema ulatusliku kongsentratsiooni pooldajad põhjendavad õppetöö koondamise vajadust mitmest seisukohast: W. Albert leiab, et see oleneb aja vaimust ning tahtest ja tungist sünteesisile, mida on märgata mitte ainult praegus-

aja vaimu-, kultuuri- ja majanduselus, vaid ka kumstis, religioonis, politikas ja tehnikas, — seepärast ka pedagoogikas peab see tendents kajastust leidma. F. J. Niemann ja G. Lichey astuvad energiliselt välja „didaktilise materjalismi“ vastu, sest aine rohkus teeb õppetöö koolis pealiskaudseks ja takistab koon-dumist põhiküsimuste ümber. H. Ohms selgitab küsimust psühholoogilisest kül-jest ja rõhutab vajadust õppetööd koolis korraldada inimese hingejõudude ja si-semise elu ühtluse nõuete järgi mitte killustatud, vaid koondatud kujul. G. Klemm läheneb sellele probleemile kul-tuuriloo vaatekohast ja näitab keskus-tatud õppetöö paremusi eriaimete süs-miga võrreldes. Baieri õpetajate töö-ühing juhib tähelepanu sellele, et tun-nikava tema praegusel kujul ei ole uuendatud koolis vastuvõetav, sest ta muudab kooli asutiseks, kus peaaajaks aine omandamine, aga mitte kasvatus. Keskustuse põhimõttele rajatud õpetu-ses peab tunnikava asemele astuma töö-kava.

Kontsentratsiooni põhimõtte poolda-jaid leiame uuemal ajal kõige rohkem Kesk- ja Ida-Euroopas. Saksa kooli-uuendajad on toonud selle idee selgita-miseks teoreetseid põhjendusi rohkem, kui kuskil mujal, kuna kooli uuendus Austrias on praktikaga tõendanud koondatud õpetuse võimalust selgemini, kui seda ilalgi enne tehtud. Saksamaal on õppetöö keskustuse idee saanud tõe-ke üksikutelt pedagoogidelt ja õpeta-jate tööühingult, kuna Austrias kooli-uuenduse algatajaks ja kandjaks on koolivalitsus õpetajaskonna ühisel kaas-tegevusel. Venemaal on kontsentrati-siooni idee leidnud täielikku tunnusta-mist ja vastuvõtmist, ja on asunud selle elluviimisele suurejoonelisemalt ja radi-kaalsemalt, kui kusagil mujal.

Võib oletada, et vähe on praegusel ajal kasvatusteadlasi, kes üldse eitaksid kontsentratsiooni vajadust õppetöös ja pooldaksid õpetuse korraldust, kus iga õppeaine käib oma rada, olles teis-tesst lahus. Üldiselt nõutakse, et ükski õppeaine algkoolis ei esineks teistest eraldatuna ja tunnistatakse otstarbeko-haseks pidada seost nende vahel. Kon-tsentratsiooni põhimõte laiemas ulatu-

ses, s. o. üldõpetuse kujul, on seni leid-nud üldist tunnustamist ainult algkooli alamastmel, 1.—3.—4. õppeaastal. Üld-õpetuse praktilisel teostamisel katse-klassides niihästi Austrias kui ka Sak-samaal on jõutud otsusele, et õppeai-nete koondamine algastmel on võimalik ja tarvilik, sest säärame õppeviis on las-te kohane ja loomupärane. Üldõpetuse keskusalaks on kodulooline vaateõpetus, millest saavad alguse ja omad ülesanded kõik teised õppeained.

Meil Eestis on üldõpetuse idee aren-enud samul põhimõttele. Sellest on il-munud mitmeid kirjutisi, tema selgita-miseks mitmel pool õpetajale peetud suvekursusi ja mõnes üksikus koolis ha-katud seda juba praktiliselt kasutama. Seega on meie kooli seisukoht õppetöö keskustuse suhtes algkooli alamastmel võrdlemisi küllalt selgitatud. Palju vä-hem on meie pedagoogilises kirjanduses valgustatud kontsentratsiooni küsimust algkooli ülemastmel. Alljärgnevad read tahavad pilku heita sellele, kuidas välis-mail seda tähtsat probleemi käsitletakse ja mis seisukohta pooldavad meie alg-kooli ametlikud õppekavad.

II.

Laiemaulatusliku kontsentratsiooni vajaduse ja võimaluse tõendused alg-kooli ülemastmel on veel katsete ajajär-gus. Ühelt poolt peetakse üldõpetust ka siin tarvilikuks ja 10—14-aastaste laste arenemisastme kohaseks; teiselt poolt vaieldakse sellele vastu ja pooldatakse eriaimete süsteemi. Lääne-Euroopas on käesoleval ajal algkooli 5.—8. õppeaas-tal igal pool valitsemas ainesüsteem, välja arvatud vähesed katsekoolid. Sää-rane töökorraldus on kujunenud tradit-siooniliselt aastasade jooksul ja saa-nud lähemas minevikus kultuurielu vor-mide, eriti teaduste differentsumise tõttu uut tuge, nii et see paistab meile loomulik ja endastmõistetav.

Üdõpetuse vastased ülemastmel põh-jendavad oma seisukohta sellega, et igal õppeainel on omad iseärasused, oma si-semine struktuur, mida tuleb käsitlemi-sel silmas pidada ja mis koondatud õp-petöö teostamisel takistuseks. Samuti on iga aine õpetamisel omad erilised

töövõtted ja käsitusviisid, mida üldõpetuse korraldamisel võimatu arvestada. Psühholoogilisest vaatekohast aineõpetuse pooldajad juhivad tähelepanu sellele, et laste hingejõudude differentsumine on juba sedavõrt arenenud, et neile müüdi eriainetete õpetamine vastuvõetavam kui üldõpetus, kuna ka õppetöö asjaline alus kaotab siin oma konkreetse ilme ja saavutatakse väljaspool laste vaatepiiri. Arvatakse, et üldõpetus nõuab õpetajalt suuri võimeid ja kunstniku iseloomu, mis omane ainult väheseil õpetajail, — seepärast ei või üldiselt maksvaks tunnustada üldõpetust juba säärase õppejõudude puuduse tõttu.

Vaatamata ülaltoodud väitele on üldõpetuse poolehoidjate arv kasvamas. Katsutakse teoreetiselt põhjendada keskustatud õpetuse vajadust algkooli ülemastmel ja katseklassides praktiliselt tõendada tema võimalust. Vähe on nende hulgas meetodikuid, kes nõuaksid üldõpetust kitsamas mõttes, „väljaspool eriaineid“, kus viimased kaotavad oma iseseisvuse ja sulavad üldise tööga täiesti kokku. Suuremalt jaolt lepatakse üldõpetusega laiemas mõttes, kus eriained jäävad püsima, aga saavad omad ülesanded koondatud õppetöö keskuspunktist. Ei puudu ka niisugused meetodikud, kes soovivad õppetöös tarvitada niihästi keskustatud õpetust, kui ka eriainete käsitlust, selle järgi, kumb neist on vastuvõetavam aine selgitamiseks ja õpilaste huvi äratamiseks.

Allpool toome K. Linke' ja V. Albert'i järgi lühikese ülevaate kontsentratsiooni vormidest ja üldõpetuse käsitusviisidest 5.—8. õppeaastal, mis on osalt juba tunnustatud, osalt aga veel katsete ajajärgus.

A. Kontsentratsioon kitsamas ulatuses:

1. Katsutakse eriaineid alal hoida ja püütakse pidada seost üksikute ainetete vahel. Näit. seos maateaduse ja ajaloo, loodusõpetuse ja joonistamise vahel.

2. Seotakse ligemalt sugulusained ainerühmade ulatuses, mille omavaheline sidumine jällegi võimalik ja tarvilik. Näit. emakeel-ajalugu, matemaatika-

loodusõpetus, joonistamine-käsitöö. Ka teised kombinatsioonid on võimalikud: maateadus-looduslugu, loodusõpetus-kultuurilugu (Kulturkunde) jne. Sääraseid seose võimalusi leiame Seyfert'i tööõpetuses ja Klemm'i kultuuriloos.

B. Üldõpetus laiemas mõttes:

Eriained jäävad püsima, aga saavad alguse ja omad ülesanded õppetöö keskuspunktist:

1. Koondatud õppetegevuse keskuks on ainerühmad või üksikud reaalaained teatud järjekorras 1—4 mädala jooksul. Keskusainel on juhtiv osa, kuna teised reaalaained on saateaineteks ja leiavad sedavõrt kasutamist, kui palju neid vaja peaaime täiendamiseks. Väljendusained on sisemiselt seotud peaaimega, aga muidu kannab nende käsitlemine eriainetete õpetuse ilmet. (E. Pflieger'i ja I. Steger'i katsed.)

2. Keskusained on samad, nagu eespool nimetatud, kuna juhtivat peaaime käsitletakse laiemas ulatuses, kogu õppeaasta kestel, et õpilastele pakkuda tervikuline ülevaade kultuurielu areemisest ja neid viia oleviku-kultuuri mõistmisele. Sääraseks keskusaineks on 5-dal õppeaastal maateadus, 6-dal — ajalugu, 7-dal — loodusteadus ja majandusõpetus ja 8-dal — eluteadus (Lebenskunde) (H. Ohms'i tõekspidamine).

3. Õppetöö keskuspunktiks on koondatud asi- ehk ainerühmad (Sachkreise). Õppeained leiavad rakendust ainult selles ulatuses, kui palju seda vaja nimetatud aimerühmade selgitamiseks. (H. Kinzelmann.)

4. Õppetegevuse aluseks ja keskuks on laiaulatuslikud eluringid (Lebenskreise), mis annavad õpetusele kogu aasta kestel tema sisu. Õppetöö omab tervikulist ilmet, sest ained on üldidee läbi tihedalt üksteisega seotud. Kordamise puhul astuvad eriained koondatud õpetuse asemele, et näidata lastele aine sisu uuest vaatekohast ja laste paista õpitud teadmisi ja oskusi teises valguses (F. J. Niemann ja G. Lichey).

D. Üldõpetus kitsamas mõttes, „väljaspool eriaineid“:

1. Koondatud õppetöö keskuspunktiks on üldidee. Eriainete õpetusel ei ole ka kõrvalise tähtsusega ülesandeid, temast on täitsa loobutud, — seega

kontsentratsiooni põhimõtte maksma pandud täies ulatuses. Käsitlemisele tulevad aasta jooksul suuremad üldteemad, mis omakord jagunevad alateemadeks ja lõppeks moodustavad 8-aastase algkooli ulatuses tervikulise üldõpetuse. (W. Albert, F. Seitz, G. Kainrad.)

2. Keskustatud õppetegevuse lähtekohaks on lapse isik. Mitte aine korraldamisest ei tule lähtuda, vaid lapses peituvate jõudude ja võimete seisukohast. Õplased ei pea mitte ainult esitatud probleeme lahendama, vaid ka ise neid üles seadma, sest et viimased seisavad nende elule ja huvidele lähedal ja nõuavad lahendust. Õppekavade aset täidab siin hariduskava, nagu selle esitanud O. Raschauer.

E. Kompromiss-käsitlusviis:

Loomulikust õppetöö käigust, õpilaste tarvidusest ja õppeaine iseloomust oleneb, missugust tööviisi eelistada, kas koondatud üldõpetust, või killustatud eriainete-õpetust. Sellise ettepanekuga esineb O. Täubler Viinist. Teine austria pedagoog, A. Bäumard väljendab umbes samu mõtteid maakoolide suhtes. Austria üldõpetus kaldub üldse rohkem kompromissile, kui saksa oma, ja annab tähtsa koha eriaimetele. Varem kui mujal hakkavad siin matemaatika ja emakeel eralduma koondatud õppetööst ja omandavad eriaimete ilme.

III.

Eesti algkooli õppekavades on juba algusest peale juhitud tähelepanu kontsentratsiooni vajadusele õppetöös. 1921. a. õppekavade üldises seletuskirjas põhjendatakse seda nõudmist järgmiselt: „Kõige pealt tuleb õppekavade tarvitamisel silmas pidada, et ükski õppeaine ei saa esineda koolis täiesti iseseisvana, teistest eraldatuna, nagu ei saa seda elus ükski teadus ega kunst. Kõik nad käsitlevad üht ja sedasama ilma, kuigi isesugustest vaatepunktidest ja vahest ka isesuguste abinõudega. Kogusummas moodustavad nad ümmarguse terviku, ühtlase vaimuvalla.“ — Kahjuks ei ole seda põhimõtet küllalt tähele pandud kavade väljatöötamisel, kus märgata ainega ülekoormamist, mis õppetöö keskustuse ja ühtlustuse teosta-

misel takistuseks. Palju soodsamaid väljavaateid kontsentratsiooni põhimõtte elluviimiseks on võimalik leida 1926. a. raamikavades. Kui sellele vaatamata keskustuse idee leidis eesti koolis vähe teostamist, siis pidi selleks olema teisi põhjusi.

1928. a. õppekavades kontsentratsiooni küsimus leiab põhjalikku ja järjekindlat käsitlemist. Üldine seletuskiri nõuab, et kogu õpetuse sisu peab moodustama psühholoogiliselt terviku, mille saavutamist võimaldab iseäranis üldõpetus, või õppeaine üksikute osade kui ka üksikute iseseisvate õppeainete vastastikune sidumine, ja põhjendab kontsentratsiooni vajadust ja võimalust järgmiste väidetega: „Õpetuse eduks on iseäranis tähtis õppetöö keskustamine. Esimesil õppeaastail võimaldab õpetuse täielikku keskustamist õppeainete koondamine üldõpetusena üksikute põhiteemade ümber lapse ligemast ümburusest. Kuid ka vanemal astmel on võimalik ja tarvilik üksikute õppeainete omavaheline sidumine.“

Ülaltoodud väidetest selgub, et uued õppekavad pooldavad algkooli alamastmel õppeainete koondamist üldõpetuse kujul, kus kodulugu on kogu õpetuse alus ja keskus, millest kõik teised ained saavad oma alguse. Kavade autori arvates ei tule üldõpetust võtta sõna kitsamas mõttes, kus ained kaotavad oma iseseisvuse ja sulavad üldise tööga kokku, nii et nad üksikutena üldse enam ei esinegi. Leitakse küllalt olevat sellest, kui eriained leiaks keskustuse põhimõttel võimalikult täielikumat omavahelist sidumist.

4.—6. õppeaastal ei nõuta õpetuse keskustamist õppeainete koondamise teel põhiküsimuste ümber, vaid kontsentratsiooni kitsamas ulatuses, kus tuleb pidada seost eriaimete vahel, eriti aga sugulusaineis. Seletuskirjas on näidatud ka sugulusainete rühmad, mida algkoolis kolm: humanitaar-, reaali- ja oskusainete rühm. Kavades on üldised märkused iga õppeaine kohta, — misuguseid teisi aineid ta kasutab enda süvendamiseks ja kus leiab ise kasutamist, aga puuduvad lähemad meetodilised juhtnõuad selle kohta, kuidas nõutud seost teostada. Õpetajale on jäetud

selles küsimuses teatud vabadus. Nõutakse ainult, et sugulusained tuleksid ühes ja samas klassis koondada ühe ja sama õpetaja kätte ja tuleks kooskõlastada kõigi õpetajate töö, kes ühes ja samas klassis töötavad. Nähtavasti loodetakse säärast kooskõlastamist saavutada töökavade väljatöötamise teel, kus tarvis eriti silmas pidada keskustuse põhimõtet.

Peale kontsentratsiooni üksikute õppeainete piirides, on õppekavades olemas ideeline alus, millele rajatud kogu õppetegevus kuue aasta kestel. Õppetöö kodumaine põhimõte on selliseks keskpunktiks, millest saavad alguse kõik õppeained ja mis annab neile ühise ülesande. Seda on silmas pidanud endised õppekavad, ja ka praegused kavad nõuavad õpetuse üldsihtide määramisel, et kogu õppetöö algkoolis peab keskustuma kodumaise aine ja olevikuelu küsimuste ümber. Selle ülesande lahendamiseks peavad võtma osa kõik klassid laste arenemisastme kohaselt, alates õpilaste ligema ümbruse vaatlamisega ja jõudes kodumaa süvendatud tundmiseni ja praegusaja kultuuriele nähtuste mõistmiseni.

Toodud mõttekäigust järgneb, et igale õppeaastale on tarvilik määrata oma üldteema, mis ühendab õppetööd kõigis aineis. Üldteemad, lühidalt kokku võetud, on meie algkooli õppekavades umbes järgmised: 1. õppeaastal — lapse ligem ümbrus, 2. õppeaastal — lapse ümbrus süvendatult ja laiendatult, 3. õppeaastal — kodukoha elu enne ja nüüd, 4. õppeaastal — õpilaste silmaringi laiendamine kodumaa piiri-

des ja tutvumine oma rahva minevikuga, 5. õppeaastal — kodumaa loodusvabad ja võõrad maad ning rahvad, 6. õppeaastal — kodumaa süvendatud tundmine ja olevikuelu nähtuste mõistmine vaimuelu, majanduslikust ja ühiselulise vaatekohast.

Kodumaa-põhimõttega ligidalt seotud on kodanikukasvatuse-idee, mis omakord peab olema kogu kasvatustöö aluseks ja keskuseks. Kavad nõuavad, et kasvatustöö põhimõtted peavad läbima kogu koolielu, ja et neid tuleb tingimata ühtlustada, siduda ja koondada. Kasvatustöö keskuseks on kavasse võetud uus õppeaine, kõlblusõpetus, mille ülesandeks on koondada ühte tulp-punkti tähtsamad kasvatustöö momentid kogu õpetusest ja koolitööst üldse, ja hoida ligemat sidet teiste õppeainete kasvatustöö sihtidega. Kasvatustöö ülesannete lahendamisel peetakse kavades vajalikeks määrata iga klassi jaoks oma keskusalala, mis algab 1. õppeaastal lapse koduga ja lõpeb 6. klassis ühiskonna, oma rahva ja riigiga.

Ülaltoodud lühikesest ülevaatest selgub, et meie algkooli õppekavad peavad tarvilikuks ja võimalikuks keskustuse põhimõtte teostamise õppetöös ja pooldavad sääraseid kontsentratsiooni vorme, mis välismaail juba üldiselt tunnustatud. Kõigest sellest, mis probleemataoline ja mille elluviimise võimalused küsitavad, on katsutud hoiduda. Õppetöö, rajatud säärasele alusele, pakub meie koolile soodsaid väljavaateid haridusprobleemi õigeks lahendamiseks.

Õpetajate eneseharimisest.

Vana õpetaja mõttemõlgutusi.

J. Uustalu.

Aeg muutub, ajaga inimesed. Muutuvad ka nõuded, mis püstitatakse kooli kohta.

Teravamalt kui mujal on muutunud nõuded meie kooli kohta: endise autokraatliku riigi võõrkeelse kooli asemel

on meil nüüd demokraatliku riigi emakeelne kool. Aga sissepääsu ootavad hoopis uued põhimõtted: töökool ja üldõpetus.

Meil, vanemal õpetajail, tuli palju juurde ja ümber õppida, et üldse pinda

jalge alt mitte kaotada. Kuid üleskerkinud uued põhimõtted ei lase suikuda ega käsi rüppe panna. Ei kao vajadus oma teadmuste laiendamise, harjumuste hankimise järele. Ega võigi kaduda, sest „kes jätab õppimise, ei ole enam õpetaja“.

Seda viimast lauset tuleb ikka jälle enesele meeldetuletuseks korrata vanal ja ka noorel õpetajal. Rõhutan — ka noorel! On tõsi, et eesti seminar valmistab nüüd õpetajaid eesti koolinõuete kohaselt. Meie asusime omal ajal tööle ilmse puudusetundega. Tuli ise endale — (kas siis oli neid kursusi!) — hankida teadmusi emakeeles, kodumaa tundmises, kodumaa ajaloo jne. Teatud rahvuslikku vaimu tuli omaalgatusel omandada.

Praegune seminar annab seda kõike. Ja seetõttu näibki osas noortest õpetajaist tekkinud olevat arvamine, nagu oleks seminari lõpetamisega lõplikult lõppenud ka õppimine ja alanud õpetamine.

Tegelikus elus võime siiski näha, et see arvamine on ekslik ja kahjulik. Oleme võinud tähele panna, et omi teadmusi ülehindaval seminari-lõpetajal koolis omandatud teadmused hakkavad atrofeeruma, nii et isegi lihtsamad õigekeelsuse reeglid ununevad.

Jättes üksikjuhtumid üldistamata, peame ometi ütleva, tarvitades Otto Schreiber'i sõnu: „On naiivne enesepete, nagu võiks akadeemia või universiteet anda valminud õpetajaid! Kasvatamine on loomult kunst. See võib küll toeneda üldteaduslikule haridusele, kuid pole teadmuste omandamisega veel mitte kindlustatud ega valmis meisterdatud. Ainult kunstis eneses valmib kunstnik, töötoas meister, koolis õpetaja. Ka siis, kui õpinguil hangitud teoreetised teadmused ja mõningad praktilised harjutused teed tasandavad tulevaseks tööks, selgub koolipraktiilises töiseskus ometi, et palju on veel edasi ja juurde õppida.“

Nagu tehnilised oskusedki, samuti ei saa lapse ja rahva teenimine olla „akadeemiliselt“ omandatav; seda ei saa dotseerida, vaid seda tuleb kutselises elamuses arendada ja koolitada.

Isegi siis, kui on omandatud häid teadmusi pedagoogilisis distsipliines, võidakse olla — nagu väljendab Kerschesteiner — hea *pedagoogiker*, ent mitte *pedagoog*, küll õpetlane kooliteaduses, kuid mitte kooli õpetaja.“

Kes on võinud tähele panna suurema hulga õpetajate koolitööd, sellele on tihti selgunud eeltoodud sõnade tõsidus. Tihti sünnib suur teoreetsete teadmuste hulk kasutada ainult — kuival ujumiseks, kuna praktilise töö sügavuste kohal võidakse kergesti sattuda uppumise hädaohtu.

Missugustel aladel oleks meil siis edasi õppida?

Ei või meilgi suureks pidada nõuet, et algkooli-õpetajal olgu keskkooli üldharidus, sest välismaail on algkooli-õpetajate ettevalmistamisele seatud suuremaidki nõudeid. Keskkooli üldhariduse nõudele tuleb veel juurde lisada — *eesti keskkooli üldharidus*.

Seda normi tuleb meil silmas pidada. Enesepete oleks ka, kui rahuldusime, et koolinõunik on jäänud rahule meie õppetöoga, või et mõne eriaine õpetamises oleme saavutanud häidki tagajärgi. Tegelikult elu nõuded kasvavad kiiresti ja nende tähele panemata jätmise põhjustab mahajäämise. Kuidas kõlab aga: „mahajäänud õpetaja!“

Aine, mida me alati peame juurde õppima, on eesti keel ja kirjandus. Eesti keel on täies arenemishoos ja iga homme toob siin mõndagi uut.

Eesti keele kõrval tuleb tähele panna kodumaa ajalugu, arheoloogiat, kultuuri ajalugu, kujutavat kunsti, helikunsti ja muud sellist.

Kuid ka loodusloolised ained nõuavad tähelepanu ja süvendavad käsitlust peamiselt kodumaa looduse tundmaõpiks. Siia kuulub ka kodumaa geograafia.

Vanaaegse ettevalmistusega õpetajad peavad juurde õppima ka üldajalugu ja matemaatikat.

Vene keele asemele tuleb ära õppida kas saksa või inglise keel.

Loebeldud ainete omandamisega keskkooli kursuse ulatuses oleks saavu-

tatud üldhariduslik miinimum, mis rahuldaks praegusi nõudeid.

Kõigil õpetajail, nii vanul kui nooril, tuleb tegemist teha *pedagoogiliste põhiseaduste* tundmaõpiga. Siin on esmajärgulise tähtsusega süvenemine filosoofilisesse küsimusisse. Õpetajail on üheks harjumuseks olla igal pool õpetaja, nõuandja, asjatundja, nii et seda harjumust on hakatud pidama nagu mingisuguseks professionaal-tõveks. Tihti on aga õpetajategi sõnavõtmised liiga pealiskaudsed ja pinnapealsed.

Tihti on õpetajaile pahaks pandud teotsemist politika alal. Tahan rõhutada vastupidist: demokraatliku riigi kodaniku kasvatajal-õpetajal ei tohi puududa teatud poliitilised tõekspidamised. Et aga ka poliitilised küsimusiki olla autoriteet, siis tuleb õpetajal enesel süveneda sotsiaalelu nähetesse ja neid teaduslikult uurida.

Käsitööliseks muutuks õpetaja, kui ta ikka ja alati ei teeks tegemist *psühholoogiliste* küsimustega. Kuigi koolipingil ollakse õppinud psühholoogiat, ei muuda see asjaolu ülearuseks edespärase edasiõppimise ja uurimistöö psühholoogiliste nähete alal. Annab ju koolitöö lõpmata palju võimalusi psühholoogiliseks vaatlusiks, mõtteiks ja arutlusiks. Siiasamasse sobibki väide, et nii seminar kui kõrgemgi kool ei anna õpetajale veel kõike, mis tal on tarvis tegelikult koolitöös. Erilise vaatluse alla tuleb võtta lapse- ja noorsoopsühholoogia.

Tähele panemata ei tohi jätta *õppeviiside, meetodite* uurimist ja enese-täiendamist selles õppetöö *tehnikas*.

Millised uued õppeviisid ja võtted kergivad silmapiirile: vaba vaimse töö printsiip, üldõpetuse printsiip, Daltonikava jne., jne.! Kõik need tuleb õpetajal läbi uurida ja kas või tegelikult proovida. Ei saa anda trafareetseid reegleid iga õpetaja kohta, missugused meetodid oleksid *tema* jaoks head. Iga õpetaja kohus on endale omandada niisuguseid võtteid ja töötehnikat, et ta kunstniku osavusega saaks olla lapse, ei — kogu inimespõlve õpetaja ja kasvataja.

Muidugi annavad armastus ja vaimust kasvatus tööle õige mõnu, aga

sellest üksi veel ei jätku. Nagu iga kunstniku või käsitöölise käsi tarvitab alalist harjutamist, nii on see ka tarvilik õpetajale.

Kuidas asuda endatäiendamisele?

Ülesanded on suured, sihid kauged. Õpetajaametis kõige selle saavutamiseks iseenesest palju külge ei hakka, vaid tuleb endal tegev olla.

Eesti Õpetajate Liit on juba arenandanud terve eneseharimise süsteemi: pedagoogilised koosolekud, õpetajatepäevad, kursused jne. (Sellest lähemalt A. Janson'i referaadis, peetud õpetajate VII üldkongressil 1925. a.). Need edasiõppimise ja eneseharimise võimalused on määratud peamiselt suveks. Linnaõpetajail on peale selle häid võimalusi käia õhtukursusil ja loenguil. Halvemas seisukorras on maa-õpetajad. Tahan siin peatuda küsimusel, kuidas talvel kutselise töö kõrval ka maa-õpetajal võimalik oleks endaharimise alal tööd teha.

Ka maa-õpetajal on kättesaadav *oma enese töö vaatlus* ja tähelepanek. Igapäevane koolitöö annab küllaldaselt juhtumeid, mille üle võib järele mõelda ja jõuda mingisugusele tulemusele.

Edasi, *kaasõpetajate töö* vaatlemine ja ühine mõttevahetus nähtu üle.

Mõni aasta tagasi soovitasin õpetajaile üksteise töö pealtkuulamist ja vaatamist (vaata sellest „Kasvatus“ nr. 3, 1921.). Kuigi see võte ei ole küllalt produktiivne, seda siiski harrastatakse ja see on kursusel või pedagoogilisel päevil tähtsamaks sündmuseks.

Peatun siin veel kord mõne sõnaga näitetundidel.

Olen näinud suurte auditoriumide ees antud näitetunde. Neist on jäänud mulle mulje, et see näitetundide serveerimise viis on kõlbmatu sagedamaks tarvitamiseks.

Kui õpetus- ja kasvatus töö on kunst, siis peab kunstnikul-õpetajal olema loomiseks vastav meeoleolu ja miljöö. Looming saab tulla tõesti spontaanselt õpetaja sügavast sisemusest, kui ta on üksi oma lastega ja teda ei sega sajad arvustavad silmad ja ootus, et peale antud tundi läheb lahti kõigi pealtvaatajate arvamisavaldiste valing, kus iga-

üks arvab tunniandjale süüks panna võivad, et arvustaja meelest see või teine võte oleks pidanud olema teisiti tehtud. Täitsa lubatav on aga tunniandmine kitsamas, ütleme 5—10 inimeselises pealtkuulajate ringis, kelle juures-olu võib teha viimase võimaluseni märkamatuks.

Olen esinenud näitelaval. Seal ei saa ma oma loominguga olla üks, kui näen publikut. Kas ei võiks suure auditooriumi ees näitetundi demonstreerides ka saali pimedaks teha? —

Või tulevad näitetunnid hoopis jätta?

Mõnes Saksa osariigis mitte ainult ei soovita sääraseid vastastikuseid pealtkuulamisi ühe kooli õpetajate vahel, vaid õpetajaid kohustatakse pidama nende pealtkuulamise tulemuste üle ka läbirääkimisi.

Ka meie algkooli korralduses on fikseeritud tarve viibida võimalikult sagedamini teiste õpetajate tundidel. (Vaata instruks. klassijuhatajaile § 5 pkt. b).

Oleks soovitav, et tunniplaan koostamisel selle võimaldamist oleks arvestatud.

Meie õpetajate nädalatundide rohkus ei luba ette võtta pedagoogilist õpireisi naaberkooli tundi pealt kuulama. Kasu saadaksid aga küll pedagoogilised reisid, mis ei tarvitsekski igakord ulatuda välismaale, vaid võiksid piirduda ka kodumaa paremate koolidega. Isiklikkude kogemuste põhjal võin tõendada, et ka siin oma silm on kuningas. Nähtu ja kuuldu jääb kümme korda kindlamini meelde kui raamatust lugemine. Tuleb jälle hakata korraldama koolitööde näitusi, kuid suurema süstemaatikkusega kui mõni aeg tagasi.

Maa üksinduses on õpetaja truusk seltsimeheks pedagoogiline ja koolikirjandus. Seda pole meil palju ja ei ole see ei tea kui raskelt loetav, sellepärast peaks meie pedagoogiline kirjandus, eeskätt „Kasvatus“ leidma hoolsamat tarvitamist. —

Nii on meil maalgi võimalusi edasiõppimiseks. Kuid raskusi on siiski edasiõudmisega. Ei raamat, ei kõned, ei koosolekud ega kursused vii edasi, kui õpetaja ise kuulnud või loetud ainet läbi ei tööta, läbi ei seedi. Peab omama

hea vastuvõtuvõime, et palja lugemisega kiirelt ja kindlasti omandada teadusi. Talvised iseseisvad tööd oleksid produktiivsemad, kui neid sooritataks ühiselt *töörühmis*. Töörühm võiks koosneda minimaalselt kahestki inimesest, kuid huvitavam on töö suurema koosseisuga. Liiga suureks maa oludes töörühmad loomulikult paisuda ei saa.

Veel enam võidab töö, kui õpinguid töörühmades juhiks ja kontrolliks mingi keskkoh. Õnneks ongi sellega algust tehtud E. Ö. L.-s esialgu õpetajate keskkooli-kursuste korralduse näol. Meist endist oleneb selle korralduse arenemine.

Mulle tundub, et õpetajate suhtumine suvekursusisse peab muutuse üle elama. Kui meie ütleme — kursus, siis peaks see tähendama süstemaatilist tööd, millest kõik kursused võtaksid üheväärselt osa. Kursustel läbivõetud aine omandaksid kursused siis kindlasti, kui nad saavad ja jõuavad etteantud töö sooritada. Kui tihti aga jäädakse ka kõige parema lektori kõige parema ettekande juures passiivseks. Või jälle ei suudeta lektoriga sammu pidada, sest aine ei ole jõukohane. Olen näinud kursusi, kus alul oli kuulajaid mitmedkümned, aga lõpul — mõned üksikud.

Olgu vahe tehtud *äratusloengute* ja kursuste vahel.

*

Enam kui teisi ootab maa rahvakooli-õpetajat laialine tööväli. Kõige mitmekesisemad maaelu avaldused otse ahvatlevad maa õpetajat kiskuda tema otseselt kutsealalt. Tihti kihutab auahnus rahvamehe lugupeetud nime järele õpetaja kõigile muule rohkem tähelepanu pöörama, nii et kasvatustööle mõtlemine jääb nagu kõrvalasjaks. Selleks hukutab teda ka avalik arvamine, mis näeb õppimises, lugemises, reisimises asjatut ajaviidet.

Kuid — „õpetaja, kes jätab õppimise, ei ole enam õpetaja.“ Püüdkem siis ikka olla õpetajad ja püüdkem siis ka edasiõppimise ja enesetäiendamise raskusi kanda. Teadku rahvas, et ta noorsugu on edasipüüdva õpetaja käsits ja valve all.

Õpetajaskonna tegevusalalt.

E. Hansen.

Arusaadavalt ükski elukutse ja kutsetöö kitsamas ulatuses ei või olla isiku ainsaks tegutsemisalaks ja tegevuse ulatuse piiritlejaks. Ühiskondlik olukord ja iga üksiku seisukoht ümbruse suhtes nõuavad, et tavalise päevatöö kõrval ei jäetaks tähele panemata küsimusi, mis seotud nii oma töö eduga kui ka ümbruse hüvedega.

Õpetaja kutseline töö, mis määrab iseenesest ju küllalt avara ja ülesanneterikka tegevusvälja, ei saa piirduda ainult klassiruumiga. See oleks ebaloomulik ja kaasaja avaliku arvamuse kohaselt ebaõiglane. Kool, kodu, seltskond, nende koostöö tähtsus on tunnustatud, ja õpetaja tegutsemisosa ja ülesanded siin ju ettemääratult tähtsad.

Kasvatustöö — nii koolis kui kodu — ei lepi olemasolevate vormidega ja juhtimõtetega, vaid suunda seades kaugemale, paremate võimaluste loomiseks kasvava noorpõlve arendamisel, püüab kasutada uusimaid tegutsemisvahendeid ja parimaid võimalusi. Sellest kõigest, ja peale selle veel kasvatuslik-arendava selgitustöö alalt seltskonnas, tööalltekohta ümbruses, tuleb õpetajal võtta aktiivselt osa.

Neist ülesandest on õpetajaskond ka aru saanud ja jõudu mööda tegutsenud. Kui siiski veel etteheiteid tehakse — eriti õpetajaskonna loiu osavõtu kohta seltskondlikust tööst — siis on seal tegemist erandlikkude üksikjuhtudega, arusaamatusega või mõnesuguse sihilikkusega.

Teema „Õpetajaskonna tegevusalalt“ on väga laialdane. Allpool tahan peatuda paaril küsimusel ja nendega seotud nähtel, kuna nii mõnigi küsimus ja selle harutamine on päevakohaselt huvipakkuv ja tähtis. Eraldaksin kolm peatükki käesolevast üldküsimusest, mille käsitlemise vajadus on eriti viimasel ajal üles kerkinud.

1. Õpetajaskond ja „seltskondlik töö“ (n.n. seltsitegevus).

2. Õpetajate kutseorganisatsioonide tegevus.

3. Õpetajaskond ja noorsooliikumine.

Neist, n. ö., päevakorral olevamad ja vast tänapäeva praktilisemagi tähtsusega on kaks esimest, millel ka käesoleval korral peatun.

Viimane küsimus — õpetajaskond ja noorsooliikumine — on omalt poolt küllalt aktuaalne, ja selle küsimuse juurde tuleks pöörduda edaspidi erikirjutisega.

1. Õpetaja ja seltskondlik töö.

Õpetaja — kui isik oma kutsetöös — peab omama rohkest omadusi ja iseendast võimalusi, mis soodustavad tema tegutsemist ja ülesannete teostamist kutsealal ja sellega ühenduses ka kaugemale-ulatuvalt — tegutsemises ja enda seisukoha loomises ümbruses, seltskonnas. On märgitud rida ülesandeid, mille suunas õpetajal tuleb tegutseda, ning seejuures rida nõutavaid omadusi, mis vajalikud igal „tõsiverelisel“ õpetajal. On ju tuntud „nõuded“, et õpetaja isik peab olema eeskujulik ümbrusele, tema teadmisi ja oskusi vaja rakendada rahva hüvide teenistusse. On rida teisigi juurdunud nõudeid, eriti õpetajatele, kes töötavad maal, kus tuntav intelligentsi põud ja üldine arenematus.

Mõiste, millega õpetaja-isik lähedalt seotud, on seltskonnategevus. Õpetajat „eemale viia“ seltsielust näib harilikku arusaamise järgi väga iseäralik, kuigi selles iseenesest poleks teatud olukordadel midagi võimatut.

Õpetajate osavõtt kaasaegselt vabaharidustööst on sageli liigagi endohverdav, mis põhjustab lausuma: ärgem liialdagem!

Oli aeg, mil õpetaja osavõtuta polnud mõeldav mingi seltskondlik ettevõtte. Alates ärkamisajast kuni hilisema eeliseseisvusajani oli koolmeister-õpetaja eestvedajaks kõikjal: ta asutas ja juhtis lauluseltse, haridusseltse, piimaühinguid ja pulliühisusi. Temale langes ka kogu seltskondliku töö raskus.

Ajal, mil puudus poliitiline, majanduslik ja kultuuriline iseseisvus, olid ärksamad ja avaramate vaadetega mehed — koolmeistrid ainsad, kes täiel määral aru said kultuurilise teotsemise tähtsusest — eriti maaihiskonnas — ja sellele innukalt andusid. Teiselt poolt, vanemal ajal oli koolitöö kõrvaline ja vähehinnavatav ala. Ja seejuures ka koolitöö kui niisugune ei suuda võrreldav olla tol- ja kaasajal! — Käsikäes rahvustunde tõusuga ja süttivusega leidis siis isikuid, kes asusid juhtima tärkavat ühiskonna vaimset organiseerimistööd. (Eks olnud siis ka „seltskondliku tegevuse“ mõiste kitsapiirilisem praegusest, ja eks olnud seltsielu sihtjooned algelised ja udused!).

Muutusid ajad ja olud. Praegune küla- ja linnaihiskond on palju teissugusem endisest s. o. eeliseseisvuse- ja eriti „ärkamisaegsest“. Rahva iseteadvus ja kultuuriline arusaamine on kasvanud. Ei ole mõeldav ka praegu säärane koolmeistrilikk rahva „juhtimine“ nagu varem. Ka „õpetajatekihi“ olukord on muutunud: kui mitte täiel määral, siis osaliselt ometi on koolitöö tähtsusest aru saadud ja õpetajakutset hinnatud.

Ometi on tähelepanndav, et kostab häält õpetajate ja nende tegevuse vastu. Leitakse, et õpetajate ja nende töö „väärtust“ olevat ülehinnatud, nende majanduslikku olukorda koguni liiga soodustatud jne.!! Selle kõige kõrval aga kuulduv etteheiteid, et õpetajad küllaldaselt ei võta osa seltskondlikust tegevusest, püüavad isoleeruda ümbrusest ja armastavat koguni kergemeelset elu! Säärane „arvustamine“ ja „avaliku arvamise“ „jõulik“ toon aga näitab, et pole jõutud vabaneda endiste koolmeistrite hindamise maneerist ja arusaamisest. Põlnud midagi „üllatuslikku“, kui vast kevadel leidsin ajalehest artikli, mille teravots sihitud õpetajaskonnale. Olgu see osaliselt siin toodud.

Artiklil on pealkiri: *Meie õpetajaskonna enamus ei taha kanda seltskondlike kohustusi.* („Narva Postimees“ nr. 89, 19. aprillil s. a.). „Meil kõnelakse aatevaesusest ja otsitakse vigu ühiskondlikus elus. Leitakse, et meie poliitiline tegutsemine puhas ei ole ja

meie noorem põlv kõlbliselt haige on. Kes aga peab hoolitsema meie vaimu tervise eest? Kelle kohuseks on kanda aateid ja elujaatavaid mõtteid meie rahvasse? Eks ikka need, kes enese kutsutud tunnevad olevat rahva vaimu ja hinge tervist tõstma ja rikastama seda kõrgemate väärtustega!

Ega siis kõik meie haritud mehed ja naised ole oma elutööd tegemas raha pärast ja kõik meie tegelased üldiste huvide teenistuses seepärast, et seal vaid omale midagi lõigata ja külge pookida! Peaks leiduma meie ajalgi veel neid, kes *aadete* nimel oma kutsetööd teevad ja ühiskonda teenivad, ilma et nad ainelisest tasust end pimestada lasuvad. Kuigi meil järjest suuremaks läheb nende hulk, kes ühiskondlikes huvides ühtegi annu ei astu, ilma et küsiks: „palju ma selle eest saan?“ — siiski ei ole nende arv lõpuilikult kokku kuivanud, kes teisiti mõtlevad ja teotsevad, nii, nagu aastaid tagasi mõteldi ja teotseti. Siis kui meie kõik *omast* jõust ja nõust võõra surve all elama pidime.

Vanasti jatkus väikseharidusega külakoolmeistril aega *võõraid ja omi lapsi koolitada-kasvatada, perekonda toita, põldu harida, laulu- ja muusikakoore juhtida, näitemängu teha, põllumeeste ja tuletõrje seltsis tegev olla, näitustel ja laulukupidudel liikuda, ajalehel sõnumeid saata, rahvast valgustada (?) jne. jne., nüüd ei kuule meie oma lasteõpetajate suust palju muud, kui juttu raskest koolitööst ja palgakõrgendusest* (Minu kursiiv. E. H.).

Kuhu on kadunud meie aja rahva- valgustajad-õpetajad?...

Kui neid võtta kas või nimepidi (!) Narva linnaski, siis vaevalt viiendik osa neist „liigub inimestes“.

Vaevalt viiendik osa neist võtab vaevaks liikuda seltskonnas ja kanda seltskondlike kohustusi rahva kasvatamisel (Minu kursiiv. E. H.).

Oleks huvitav korraldada ankeet ja vastus leida selle kohta — kuidas või millega meie õpetaja oma koolitööst ülejäävat aega veedab? Kas tõesti *kõigil* neil kulub aeg vihkude parandamisele? või täiendavad ning harivad end edasiõppimisega? või teevad sügavamalt tea-

duslikku tööd — uurivad, katsetavad jne.?

Meile tundub, et suur osa õpetajaskonnast lööb aega niisama surnuks kas väikse sportimise, lõbutsemise, romaanide lugemise või kinoskäimisega (teatrites on neid harva näha) ja põeb aatevaesust (Minu kursiiv. E. H.). Mis ime siis, et ka meie noorsugu kipub sama tõve ohvriks langema.—“

Pole kahjuks tuttav niivõrt Narva oludega ja sealse õpetajaskonna suhtumisega seltskonnale, et teada, kuivõrt seal tõesti olukord säärane on, et põhjust anda väga kõrgelenmulisele hädahüüule ja kogu õpetajaskonna süüdistamiseks, nagu seda tehakse käesolevas kirjutises.

Arvamus, et kaasaja ühiskonnas „paiseid“ leidub, eriti meie noorpõlve kõlbla tasapinna suhtes ja nende aatevaesuses, on õigustatud, kuma seal paljugi leidub, mida vaja kaotada, arusaamise tasapinda tõsta. Ühilduvad vist ka kõigi vaated, et haritud ja laiema silmaringiga ringkonnad tähelepanu peaksid pöörama nende puuduste kõrvaldamiseks. On ka teatud määral õige, et kaasajal omatakse rohkelt n.n. utilitaarset mõtteviisi. *Aluseta on aga õpetajaskonna süüdistamine!* Kui meie — õpetajad — tahaksime olla tõesti säärased „mõistmatud“ ja „logelejad“, nagu kirjutisest võib lugeda, siis võiksime kas või omalt poolt küsida: Kuidas veedavad aja kesk- ja ülikooliharidusega ametnikud, advokaadid ja pastoriid, haritud põllumehed j. t. j. t., kelle päevatöö on sageli lühem õpetaja tööpäevast. Ja miks siis õpetajad, kes niikuinii terved päevad teevad vaimset kasvatus-tööd, kohustatud on vaimunärvivat tööd õhtud ja ööd järgi tegema? — *Aga meie ei esita loomulikult sääraseid küsimusi.* Meie oleme ise harjunud ja teadlikud mõtteviisiga, et *õpetajaskihil on kohustus seltskonna vastu.* Ja seda aru saades, on õpetajaskond — eriti maal — ka seltskondlikus töös vägagi aktiivne. *Kindel on, et maal vähemalt 80% õpetajaist võtab seltsitegevusest osa* kui mitte „juhtidena“, siis vähemalt tegevliikmeina. Linnades pole see aga nii vajalikki, kuna seal ka teissugust intellegentsi enam.

Kirjutise autor ei saa mööda vihjest, kuidas oli vanasti. Loendatakse üles rida alasid, milles koolmeister tegev olnud. Aga — vaatleme praegust maaõpetajat, siis näeme, et tema kõike seda teeb, mis siingi ette toodud. Välja arvatud vast see, et põllumeesteseltsides on nüüd eesotsas põllumehed (on's see halb!), näitustel ja laulupidudel käivad mitte ükski õpetajad vaid ka teised! ja ajalehtedel on kirjasaatjaid ka peale koolmeistrite.

Nende etteheidete kõrval on ometi huvitav üks seik. *Pole veel seni kuulnud „avalikku häält“ koolitöö ja kasvatustöö kohta.* Miks ei olda huvitatud sellest, kuidas teostub laste kasvatamine koolis. Mitte seepärast, et ei leita puudusi koolitöös, pole seni sõna võetud koolitöö kohta, vaid sellepärast, et *inimesil pole arusaamist kasvatustöö tähtsusest, pole huvi tulevase kodanik-põlve arenemise vastu, ei olda teadlik kasvatustöös.* Selle asemel nõutakse õpetajalt, et ta korraldaks teatrit; sageli, et korraldaks jante! On ju tõde, et meie „seltskondlik töö“ kasvatuslikust seisukohast sageli pea midagi ära ei tee. See on öeldud „seltsitegevusele“ — pidude ja tantsuõhtute näol maal (Ei saa ka muidugi eitada selle osalist vajadust). Õpetajad, kes peavad praegusel olukorral alistuma kohalikele maksvaile mõtteviisidele, on võimetud siin midagi ära teha. — Alles siis, kui õpetaja öödläbi näidendite ja „rahva hulgas liikudes“ rassib, siis ollakse temaga rahul, küsimata, kuidas koolitööga on. Kas see vahest ei kannata? Pole haruldased juhud, et õpetaja terved ööd pidudel veedab.

Et õpetajaskond aatevaesust põeb, sellega ühinen selles mõttes, et *õpetajaskond küllalt anduv pole kutsetööle.* Õpetajaskond on näilikult vähe huvitatud kooli-kasvatustööst. Teisel poolt liigne nõudmine n.n. seltskondlikule alale on siin üheks põhjustavaks teguriks. Ja kui mõnel pool õpetajad ei tee üht ega teist, siis on seda halvem! Kindel on, et kooli õppe- ja kasvatustöö vajab suuremat tähelepanu. Kui õpetajaskond ise sügavamalt haarab kutsetööd, siis kindlasti seda vähem temalt tohitakse nõuda osavõttu seltskonnatööst. Leid,

et õpetajaskond lööb aega „niisama“ surnuks, on kindlasti autori hallutsinatsioon. Et aga osalt aega veeta sportimisega, kinoskäimisega jne. ei tohiks ju mingi kuulmatus olla ka õpetaja juures. Kas pole siis temagi harilik maine surelik. Ärgu peetagu ometi peas mingit „arusaamist“ õpetajast kui „mungast“ või „seltskonna teenrist“!...

Ei saa eelnevaga ühenduses jätta märkimata mõnd seika seltskonnategevuses maal.

Suurim puudus maal on *maaintelligentsi põud*. On täiesti ebaloomulik, et ikka ja alati sealset isetegevust juhiks ja „veaks“ mõni üksik — tavaliselt õpetaja. Arenenum rahvas ei tahagi sõrkida mõne üksiku järgi, vaid teeb ka ise midagi. Nüüd aga on olukord sageli niisugune, et õpetaja ja mõni üksik noor ja vana korraldavad midagi, kuna enamik lööb tantsu, lärmab ja pusitab! See nähe on vaja kaotada. Vana seltskondliku tegutsemise viis ei hävita seda. Kogu kooliea jooksul ja pärast seda kuni täiseasuseni peaks noorpõlv kasvatus saama. Selle töö juures muidugi on määratud koht õpetajale. *Selgesihiline ja õigesuunaline noorsooliikumine* on üheks tervendavaks teguriks noorpõlve kasvatuslikul kujunemisel. *Kodu, kool, noorsooliikumine* ja *vahariidustöö*, need on üksteisega seotud kodaniku-kasvatuse tegurid. Praegune „seltskondlik tegevus“ maal vajab kindlasti ka uut suunda.

Nii: õpetajate süüdistamine nende eemalehoius avalikust seltskonnast ja selle tegevusest tundub ülekohtune. Ei või võõrduda seltskonnast, kuid ärgu jäetagu vähese tähelepanuga ka koolitööd. Ja ega siis ainult näitelava ja peoõhtud tohiks olla *ainsaks* sidemepidajaks õpetaja ja seltskonna vahel. Kool ja kasvatustöö, õpetajate ja lastevanemate *ühised kavatsused* ja *mured* peavad lähendama. Kui kool ja kodu pole isoleeritud, siis on noorpõlve kasvatustööl tagajärgi ja seltskond on soojas kontaktis kooliga ning kasvatajatega.

Lõppeks eelneva artikli puhul: on eksiarvamine, nagu ilmneks õpetajaskonna aatellikus nende ohverdumises ühiskonnale mingi seltsitegevuse kaudu.

Aatelik õpetaja peab *koolitöösse süvenema* ja selle kõrval *võimalust* mööda võtma osa seltskondlikust tööst. Sel viisil täidab ta endale seatud ülesanded õiglaseimalt.

Ei saa aga õpetaja sööti jätta käsi-käes koolitööga, õppetööga klassis, kutseorganisatsioonilist tegutsemist.

2. Õpetajate organisatsioonide tegevus.

On ammutuntud omavahelise organiseerumise vajadus mitmesuguseil aladel ühiste huvidega ja vaadetega kodanikkude hulgas? Iga organiseerimise esiletõstjaks ja selle töö algamiseks on põhjused, mille kaudu asutatava organisatsiooni tegevus ühtlasi omandab enam-vähem kindla suuna, põhimõtted ja kava.

Nagu inimeste tööalad, huvid ja vaated väga erinevad, nii organisatsioonide asutamise ja tegutsemise põhjused ja suunad võivad olla mitmesugused. Teatud põhimõttelikust alusest väljudes aga võime eraldada esijoones kaht tüüpi organisatsioone.

1. Organisatsioonid, mis ümberkoonduvad isikute majanduslike huvide teenistuses (otseselt või kaudselt) — Siia kuuluvad kõigepealt puhtmajandusliku „iseloomuga“ ühingud (majandusühingud), edasi ametiühingud ja -liidud (riigi- ja omav. t. ühing. j. t.).

2. Organisatsioonid, mis eksisteerivad liikmete (ja ka teiste) vaimsete huvide taotlevatena. Siia kuuluvad kõik harilikud hariduslike ja kultuuriliste sihtidega organisatsioonid ja koondised.

Kui vaadelda meie ametnikkude ja tööliste, s. o. üksikute „kihtide“ ja ringkondade omavahelisi koondisi, siis need on pea ainu esimest tüüpi. Meie riigi- ja omavalitsuseteenijate j. t. ühingud on teotsenud enamasti ikka majanduslike ja puht-ametalalis-praktiliste huvidega. Kuna nende kutsete juures väga vähe on tegemist endi keskel arendatavate probleemidega ühenduses kutsetööga ja tegutsemisega, siis nende organisatsioonid enamikus ei „pretendeeri“ sääraseile suundadele ja nende, n. ö. vaimne „välispidine“ tegutsemine võib

ühilduda täiel määral avaliku üldselt-kondliku tegevusega.

Teissuguses olukorras on siiski õpetajaskiht, kuigi ta moodustab omaette erilise „ametnikkude liigi“ (paraku ei teata, kelle ametnik ollakse!). Majanduslike huvide kõrval on õpetajaskonnal rida kutsehuvilisi küsimusi, nende arendamise kompententsi kuuluvaid (vaimseid) probleeme. *Pedagoogilist elu arendab õpetajaskond ise. Selle edu on suurel määral õpetajaist endist väljuv ja nende kanda.* Õpetaja töö pole kantseleitöö, kus töö dikteeritakse. Ta ei saagi selline olla! Ja kaugemale-küüni-vamalt võiks öelda: *rahva vaimne tasapind, üldine rahvuskultuuriline töö ta arendamismeetoditega, läbiviimisega ja edukusega on õpetajate kättes!* Kui palju ka õpetajaskonnale pole „etteheiteid“ tehtud, siiski ei suuda keegi salata õpetajate innukat süvenemist koolitöe ja sellega ühenduses pedagoogiliste uuenduste käsitlemisprobleemidesse. On ju ometi teada, et pea kõik uuendused ja sellised katsed (kas või üldõpetus j. t.) pole töö „kergendajaiks“ „ametniku“ vaatevinklist, vaid vastupidi. Pedagoogiline instinkt ja arusaamine, mille sihiks teel ikka rahva ja noorsoo kasvatamise huvid ja hüved, ei lase esile materjaalset mõnu. Seepärast näib olevat otse ülekohtune mõnd hoolikat pedagoogi ühele astmele seada kas või hariliku ametnikuga. Kuid säärase mõõdupuuga ometi üsna sageli mõõdetakse!

Tagasi tulles õpetajate organisatsioonide küsimusele, peab tähendama, et juba eelpooltoodud kutsehuvilisil kaalutusil õpetajate org-id kummagisse tüüpi ei saa kuuluda. Õpetajate huvid — nii vaimsed kui majanduslikud — aga vajavad kindlasti taotlemist oma organisatsioonide kaudu. Ja kui saabub aeg, mil majanduslikud huvid osalt rahuldatud, siis õpetajate org-ide tegevus võib perioodiselt siirduda puhtpedagoogilisele alale.

Jälgides välismaade elu ja tegutsemist, näeme, et meie „eeskujude mail“ õpetajate organisatsioonid on andunud hoolikalt pedagoogilisele alale. Võtkem kas või Austria (Viini) õpetajate ise-tegevus!

Nii õpetajate organisatsioonid peavad omandama ülesandena pedagoogiliste küsimuste käsitlemise. Kuidas seda teha ja kuidas seda tehakse, selle lähem harutlemine viiks pikale, kuid märgime siiski mõnd asjaolu.

Õpetajate tööühingud moodustavad lähemas ümbruses õpetajate koondised. Peetakse sageli koosolekuid: harutellakse pedagoogilisi uuenduslikke üldküsimusi, nende läbiviimise võimalusi tegelikus töös, raskusi, mis esile kerkinud nende läbiviimisel, tegelikus õppetöös ettetulnud raskuste kõrvaldamise abinõusid, mõnes koolis esinenud mõningaid erakordseid juhtumisi jne. jne. Küsimusi on ju ometi nii palju. Õpetajate „tööühingud“ asutavad „katseklasse“, et näha resultaate uute juhtumõtete elluviimisel tegelikus elus. Need oleksid mõned märkmed õp. org-ide väga laialdaselt tegutsemisalalt.

Vaadeldes kaasaja Eesti õpetajate org-ide tegevust, siis muidugi ei tohi liiga „tulisel“ arvustada. Tuleb meelestada, et esimesil aastail Eesti õpetajaskond, pole küllalt suutnud kõiges jälgida „modernset“ välismaad ja on olnud sunnitud leppima vast liigselt alalhoidlikuma, „vaiksema“ ja „materjalistlikuma“ tegevussuunaga.

Ometi ei saa *rahulolu jagada* senise õpetajate organisatsioonilise tegevuse hindamisel. Seda tegevust laiemas ulatuses öieti on väga vähe olnud, vast pole olnudki. Meie üksikud laialipillatud õpetajate ühingud näivad olevat varju-unes. Välja arvatud õpetajate keskkoon-dis E. Õpetajate Liit, kelle arvele pea ainuüksi senised saavutised (eriti õpetajate kutseõiguslikul alal) tuleb kirjutada. Üksikühingud aga peale liikme-kaartide kirjutamise, aastas kord üldkoosoleku pidamise ja asemikkudekogu koosolekule saadiku saatmise „muud tegevust“ ei harrasta. Aga sellest ikka nagu oleks vähe!

Meil on avaldatud korduvalt arvamust, et *õpetajaskonda killustada* rohke kohapealsete ühingute asutamise-ga pole soovitav. Kas pole see ometi vildak arusaamine! Õpetajate ühingute tegevuse eduks võib olla ainult õpetajate lähendamine nende tiheda koostöö kaudu. Praegu aga juba puhtvälisest mul-

jest on olukord niisugune, et naaberkoolide õpetajad ei tunne üksteist. Vast ollakse koguni käsikäes kohaliku omavalitsuse „politikaga“ — sõjajalal! Õpetajad jäävad üksteisele võõraiks. Ja kui ka muidu avalikust elust kõrvale hoitakse: üks siis ole valmis mungalik-konservatiivne koolmeistri tüüp.

Viga ei seisa aga ainult selles. Nagu eelpool nägime, õpetajate ühingud peavad omandama tähtsama ülesandena pedagoogilise ala käsitlemise. Ja et seda meil pole seni tehtud (see pole veel nii suur puudus!) ja nähtavasti ei katsetagi teha (see on halvem!), siis ilmub asjaolu, et õpetajaskond on võhik paljudes pedagoogilises küsimuses. Ei tunta koguni huvi nende vastu (pole ju seda ka palju äratatud!). Olen tähele pannud, kuivõrt passiivne on õpetajaskond isegi maakonnalisil „õpetajatepäevil“. Ei suudeta ega osata osa võtta läbirääkimisist. Seepärast seal pakutud ja äratatud huvi ped. küsimuste ja uuenduste vastu koju minnes jahtub. Muidugi tuleb veel märkida, et suur osa vanemast õpetajaskonnast ka õpetajate kongressest ja päevist osa ei võta, ning lõppeks ollakse kooliuuenduste suhtes vaenulikki. Viimaste (ped. uuenduste) läbiviimisel on vajalik, et selles ettevalmistatud oleks kogu õpetajaskond ja ta asjale kaasa tunneks.

Meil aga on kooliuuendused ja pedagoogilised edusammud südamele ja arusaamisega vaid vähemikul õpetajaskonnast, enamik on siinjuures passiivne. See on põhjuseks, et nii mõnigi uuendus ja küsimus ei leia nii soodsat pinda, kui see oleks arvatav ja mõeldav. Võtame kas või üldõpetuse ja kõlblusõpetuse küsimused. Esimene on siiski enam ettevalmistatud, on teda tutvustatud kursuste kaudu, noored õpetajad on selle küsimusega tuttavad, ning seega arusaamine ühtlasi üldõpetuse arendamiseks ja tendentsi läbiviimiseks olemas. Täbaram on siiski asi kõlblusõpetusega. Pole ma kaugeltki selle õppeaine vas-

tane (!), kuid pean tunnistama, et selle õppeaine kooliviimine pole täiel määral õnnestunud. Ja viga? Õpetajate vähene tutvumine selle aine kasutamiseks, nende endi tarbe-tundmise puudus selle õppeaine järgi. Kursusil, kus käsitletakse seda ainet, puudub sageli see osa õpetajaskonnast, kelle õigeks ülesandeks on kõlblusõpetuse käsitlemine algkoolis — s. o. vanemad õpetajad. —

Kas poleks olnud siin jällegi tõsine ülesanne õpetajate ühingule — omaseks teha selle õppeaine kasutamine õpetajail, ja selle järgi õppekavva võtta. —

Sääraseid küsimusi on palju ja neid kergib alatasa. Nende kõrval õpetajaskond koduseks teha ka õpetajate *kutseõiguslikes küsimuses*. Eks ole see jällegi tähelepanu vajav ülesanne!

Sel teel õpetajate organisatsiooniline liikumine täidab parimini oma ülesanded.

Ning kindlasti aitab see kaasa kindlameelse ja teadliku kasvatajaskihi — veenvate omadustega õpetajaskonna — kujunemisele.

*

Eelnevate ridadega pole kaugeltki öeldud kõik, mis öeldav nende küsimuste juures, vaid tähelepanu juhitud eriti just puuduslikele nähteile tegelikus elus*).

Millised peaksid olema õieti õpetajaskonna seisukohad ja „tegelikud samud“ lähemas tulevikus, see vajab eriti harutlemist.

*) Avaldades käesolevas artiklis esinevaid mõtteid ühel õpetajate koosolekul, selgus, et puudused, millele tähendatud käesoleval korral just õpetajate ja seltskonna vahekorrasuhtes, sugugi liialdatud pole, — vaid — vastupidi — mõnikord olukorrad on koguni palju „hullemad“.

Mõningaid mõtteid kasvatuslikkudest abinõudest meie koolis.

Üldse tunneb pedagoogika kolme kasvatusliku mõjutamise viisi: kasvataja isiklik eeskuju, moraalne surve ja füüsilised karistused; täiuse mõttes võiks ehk nimetada veel säärast karistamise viisi, mis moodustab midagi moraalse ja füüsilise vahelist, s. o. niisugust, kus füüsiline mõjutus ei avaldu otsekohe, vaid kaudsel teel, peaausjalikult elementaarsete füüsiliste või füsioloogiliste tarviduste ja tungide piiramises, näit. vabaduse piiramine, toidu vastuvõtmise tähtaja edasilükkamine, pärast tundide jätmine j. t.

Kahtlemata, on esimene mõjutamise viisidest kõige mõjuvam ja väärtuslikum, kuid samal ajal läbiviimiseks kõige raskem: kätt südamele pannes, peame avalikult tunnustama, et vähe on meil õpetajaid, kes võiksid seda kasvatusabinõu tegelikult tarvitada. Nii siis, peab tema, välja arvatud üksikud erandid, kahjuks, ära jääma, vähemalt aegadeni, kus üldine õpetajaskonna kultuurilis-moraalne tasapind tõuseb nõuetavani kõrguseni. Selle poole olgu sihitud nii õpetajate eneste kui ka kooli juhtivate asutiste püüded.

Kolmas, füüsiline viis, on kultuuri- maades peaaegu igalpool hukka mõistetud ning kõrvale heidetud.

Järelilikult võivad kõne alla tulla ainult teine ja teise ning kolmanda vahepealne. Ei hakka mina siin hindama nende mõjutamisviiside võrdlevat otsarbekohasust ja väärtust, kuna käesoleva väikse artikli ülesandeks on juhtida asjast huvitatud ringide tähelepanu ühele mittesoovitavale vastolule, mis meie koolides kasvatuslikul alal maad võtnud ning on, minu arvates, suureks takistuseks õpetaja-kasvataja töös. Nimelt, on meie koolisüsteemis valitsemas väga õige ja eluline põhimõte, mida nii haridusministeerium oma ringkirjades kui ka igasugused õpetajate organisat-

sioonid, kongressid pooldavad kategooriliselt ja nõuavad tema elluviimist; see põhimõte seisab nõudmises, et iga õpilase eksimine kas kooli korra vastu, või kõlbluse, õpetaja, kaasõpilaste vastu jne. — lühidalt — iga süütegu võetagu täiesti individualiseeritult kasvatajate poolt, sest ainult sel tingimusel võib leida vastava ja õige parandusabinõu. Olgugi, et, kahjuks, meie kooliolud, kus õpetajal, iseäranis keskkoolides, tegemist on sadade õpilastega, ei ole küllalt soodsad selle põhimõtte läbiviimiseks. kuid heal tahtmisel võib selles sihis ikkagi palju ära teha ja, mis peasi, vaevalt leidub pedagooge, kes individuaalseerimise enese vastu hakkaksid vaidlema. Ja lõppude-lõpuks ei ole takistused, mis individualiseerimise põhimõtte teostamisel teel ees, kaugeltki nii üle-pääsmatud, võitmatud, ning võib kindlasti loota, et aja jooksul asi paraneb.

Vaadeldes aga asja teisest küljest, leiame omaks imestuseks, et mõjutamise abinõude ja viiside valik on tegelikult ja koguni poolametlikult äärmiselt piiratud, asjaolu, mille tõttu kasvatajad pahatihti satuvad abitusse ja rumalasse seisukorda, olles sunnitud mõnel juhtumil toimima ebapedagoogiliselt.

Humaansuse, inimisiku väärtuse hindamise vool, mis on uuema aja demokraatliku liikumise sünnitis, on ka meil tänuliku pinna leidnud..., kuid liiga tänuliku (ma mõtlen ainult kooli tegevuse ala) ja selle tagajärjeks on fakt, et paralleelselt õpilase isiku individualiseerimise nõudega on kool äärmiselt piiratud mõjutamisabinõude suhtes, nimelt — algkooli korralduses ei ole õieti mingisugust surveabinõu peale moraalse mõju, keskkoolile aga on jäetud ainult üks — koolist väljaheitmine. Ja siin peitubki vastolu, mis takistab meie kooli kasvatuslikku tööd valusalt.

Igale tegelikule pedagoogile on hästi teada, et iga klassi kasvandikkude hul-

gas leidub väga mitmesuguseid iseloo-
me, alates niisugustest, kes peavad igat
õpetaja sõna pühaks käsuks ja lõpetas-
des nendega, kes üldse igasuguse mõju-
tamisviisi suhtes, välja arvatud puht-
füüsiline, on täiesti tuimad ja ükskõik-
sed. Nende viimaste olemasoluga seotud
pahesid ja isiklikke kannatusi, arvan,
tunnevad hästi kõik algkooli-õpetajad,
eriti väljakannatamatuks ja vastuvõt-
matuks kujuneb sääraсте tüüpide algkoolis
viibimine selle tõttu, et nemad ise harilikult
on väga hästi informeeritud endi „broneeritud“
seisukorrast ja kasutavad seda täies ulatuses,
terroriseerides õpetajaid ja demoraliseerides
kaasõpilasi. Kuid ka keskkoolide õpetajate
seisukord ei ole selles suhtes kauge-
lgi kadestamisväärne. Õpilaste ek-
simused ja süüteod, individualiseerimise
põhimõtte seisukohalt, on äärmiselt lah-
kuminevad, n. öelda, kriminaalsuse, ras-
kuse mõttes, ja üks ja seesama juhtu-
mine, intsident nõuab väga mitmesugu-
seid reageerimisviise, mille tarvitusele
võtmine oleneb peaaesjalikult süüdlase
isikust ja kõikidest asjaoludest ja peenustest,
mis seotud just selle juhtumiga. Aga tegelikult
(muidugi tõsisemal juhtumil) on õpetajate korralduses
ainult üks, ja väga raske, karistusviis —
koolist väljaheitmine. Selle abinõu väga
kahtlane pedagoogiline väärtus sunnib
õpetajaid temast võimalikult eemale hoidma —
ja teiste karistusviiside puuduse tõttu jääb
sagedasti

see või teine õpilase eksisamm ilma
mingisuguse vastukajata kasvatajate
poolt, mis aga pedagoogiliselt täiesti
lubamatu.

Peame olema järjekindlad: on kord
maksvaks tunnustatud individualiseeri-
mise printsiip süüteo suhtes, siis, loo-
mulikult, olgu see printsiip laiendatud
ka vastavatele reageerimisviisidele ning
selles suhtes olgu õpetajate käed täiesti
vabad. Kui aga mõjutamisviiside pii-
ramine on põhjendatud kartusega, et
tema kaotamisega õpetajad võivad min-
na üle piiri karistuste määramise asjus,
siis arvan et, esiteks säärane umbusal-
dus on õpetajaskonnale haavav ning
pole küllalt põhjendatud; teiseks, õpe-
tajate väärsammude puhul on juhtivate
asutiste ja isikute korralduses kõik abi-
nõud süüdlase vastutusele võtmiseks ja
ebapedagoogilise talitusviisi likvideeri-
miseks. Jääb aga kirjeldatud vastolu
edasi meie koolielus maksma, siis kar-
dan, et tema tagajärjed võivad olla
palju tõsisemad, kui seda ehk praegu
arvatakse.

Võib-olla eksin ja vaatan asjale pesi-
mistlikumalt, kui seda tõeolud luba-
vad, kuid arvan, et viimaste päevade
sündmused mõnes koolis on valminud
pikema aja jooksul ja varjavad endi
taga õpetajale pealesurutud abitust
kasvatustliku mõju avaldamise suhtes.

Diogenes.

Haridusministeerium varustagu kõiki algkooli õpilasi õpperaamatutega.

H. Summer.

Meil on teostumas 6-aastane sundus-
lik algkool. Sellele peab järgnema vä-
hemalt kaheaastane täienduskool. Vä-
hemaga ei ole mõeldav läbi saada. Tahes
või tahtmata tuleb meil seda teed käia,
mille kätte näitas Asutav Kogu. Rah-
vaharidus on meie riikliku elu täht-
saim alus.

Alles hiljuti oli meil maksev ainult
4-aastane sunduslik algkool. Selle alg-
kooli osa tarbed olid raamatute suhtes
palju väiksemad kui 6-aastase algkooli
omad. Kui käia praegust teed, siis pea-
me määratud summad kulutama õpilas-
tele käsiraamatute ostmiseks, sest vii-
mased on meil väga kallid. Raamatute

kõrge hind oleneb nende vähesest levimisest. Kui meie, näit., mõne ajaloo või maateaduse kaardi välja anname, siis tuleb teda trükkida ainult paartuhat eksemplari, sest et meil abinõud puuduvad õpilasi kohustada neid ostma. Ajaloo või maateaduse õpetamine on aga ilma kaardita koguni puudulik. Selles ei ole vähematki kahtlust. Praegused käepärast olevad abinõud ei võimalda aga kuidagi selle pahe kõrvaldamist.

Kõik me teame väga hästi, millist vaeva see nõuab, varustada õpilasi raamatutega ja õppetarvetega koolitöö alul. Kuna maakoolides aga raamatul on otsata suur tähtsus, sest ühel õpetajal tuleb töötada vähemalt kahe klassiga, siis muutub kiire ja korralik kõigi õpilaste varustamine tööabinõudega seda vajalikumaks.

Õpilaste riiklik varustamise vajadus tööabinõudega muutub meile veel käegakatsutavamaks, kui toome võrdluseks sõjakooli. Sõjakoolis varustatakse kõik õpilased tarvilikkude käsiraamatutega. Miks ei peaks seda siis harilikus koolis tehtama? Egas hariliku kooli ülesanded pole sugugi vähemad.

Meie peame oma kooliaega täiel määral korralikuks tööks kasutama. See on võimalik ainult siis, kui õpilaste varustus on korralik. Nädalateviisi hoovõtmine tööks ei sobi meile lühikese tööaja tõttu, sest tööaeg on kestnud meil maakoolides seni ainult 170-ne päeva ümber. See on meie kooli suurim puudus ja ühtlasi majandusliku jõu pillamine. Kuid see on omaette küsimus, mille lahendamisele peame asuma lähemas tulevikus. Saksamaal ja Austrias on jõutud juba niikaugele, et koolitöö kestab 264 päeva. Nii võrdub meie 6-aastane algkool täpsalt Saksamaa ja Austria 4-aastasele koolile tööaja suhtes. Sellele tuleb veel lisaks õpilaste kiire varustamine õppetarvetega, mis võimaldab tööd kohe esimesest tunnist alates täie hooga alustada.

Õpilaste varustamine õppetarvetega haridusministeeriumi poolt ei ole mitte mõni utopia, vaid seda tehakse, näit., Thüringenis. Meil on väga õpetlik sellega lähemalt tutvuda.

Veimaris asuv Thüringeni haridusministeerium on jõudnud otsusele, et õpilaste varustamine raamatutega ministeeriumi kaudu sünnib kõige otstarbekohasemalt. On moodustatud toimkonnad, kes koostavad õpperaamatud. Säärane õpperaamat trükitakse siis kõikide koolide jaoks. Loomulikult ei tule ta suure eksemplaride arvu tõttu mitte kallis. Minu õppereisi puhul Veimari näitas mulle ministeeriumi vastava osakonna juhataja kõiki toimkonna poolt koostatud raamatuid. Hiljem saadeti mulle kõik need raamatud Tallinna järele. Meid üllatab nende odavus. Suured 400—500 leheküljelised raamatud maksavad umbes pool krooni. See on täiesti arusaadav, sest raamatud trükitakse kümnedtuhanded eksemplarid.

Nii maksavad kõik raamatud kokku vähem kui need raamatud, mis meil õpilastele ministeeriumi toetussummadega ostetakse. Raamatute odavuse tõttu on neid ka koolides külluses. Nii on koolis ühes klassis võimalik tarvitada mitut lugemikku, varustada kõiki õpilasi maateaduse ja ajaloo kaartidega jne. Ja kõik see kokku maksab väga vähe.

Meie võiksime esialgu teha algust mõne kallima raamatuga, sest pole võimalik, et Riigikogu korruga lubaks kõigi kirjastamiseks raha. Samm-sammult harjume uue asjaga ja jõuame otsusele, et ta viib meid koolitöö korraldamise mõttes suure sammu edasi. Tutvustagu iga koolitegelane oma ümbruskonda selle mõttega ja võitku temale poolehoidu, siis ei ole enam kaugel aeg, mil ka meie õpilasi varustatakse koolitarvetega korralikult ja ilma suure kuluta.

Tööprintsiiip Soome lasteaedades, nõrgamõistus- likkude ja kurikalduvustega laste kasvatusasutis.

Õppereis Soome.

J. A. Luur.

Olin eriti huvitatud lasteaedade, nõrgamõistuslikkude ja kurikalduvustega laste kasvatusasutiste tegevusest ja otsustasin võtta ette õppereisi Soome, et kohal tutvuda nende põhimõtetega, millele on rajatud Soomes kasvatuslik külg ülalloendatud kasvatusasutis. Soome sõitsin äsja Helsingi ja Tallinna vahel liikuma pandud kanal soomlaste aurikul „Suomil“, mis viib reisijaid 4 tunniga Tallinnast Helsingi.

Helsingis külastasin Soome sotsiaalministeeriumi „Mariankatul 4.“ (Maria tän. 4.), kus koostasime koolinõunik h-ra Salmensaari'ga edaspidise reisiplaani Soome nõrgamõistuslikkude ja kurikalduvustega laste kasvatusasutis- sisse. H-ra koolinõunik Salmensaari soovitas mulle sõita „Hämeenlinna Pertulan tylsämielisten kasvatuslaitos' se“ (Pertula nõrgamõistuslikkude kasvatusasutis), sealt „Kotiniemi“ kurikalduvustega laste kasvatusasutis „Vilppulas“ ja lõppeks „Kuhankosken tyttökodin Laukaa's“ (Kuhakose nõrgamõistuslikkude tütarlaste kodu Laukaas).

Peaaegu siin küll tänu avaldama Soome saadikule Eestis h-ra Vuorimaale, kes mulle juba varem lahkesti muretsetes andmeid Helsingist Soome nõrgamõistuslikkude ja kurikalduvustega laste kasvatusasutisist.

Helsingi lasteaia.

Kuna rongi minekuni Hämeenlinna oli veel aega, siis võtsin nõuks vahepeal külastada Helsingis asuvat lasteaeda „Helsinkikatul 5—3.“ (Helsingi tän. 5—3.).

Lasteaeda jõudsin parajasti söögi- ajaks. Pikkade laudade taga istus rõõmsasti üle 20 jõmpsi ja söi musta ja kõva suure koogina küpsetatud rahvuslikku toitu — rukkileiba võiga, mis neile näis hästi maitvat, rüübatas peale

poolhapupiima, mis lastele õpetaja sõnade järgi väga pidavat meeldima ja mis olevat laste tervisele väga kasulik. Peale lõunaeinet on määratud lastele 2-tunniline magamispuhkus magamistubades. Lapsed, poisid ja tüdrukud segamini, 3—8-aasta vanaduses, olid kõik Helsingi tööliste ringkonnist. Hommikul tööle minnes tuuakse lapsed lasteaeda, kuhu nad jäetakse vanemate kottutulekuni. Osa ülalpidamise kuludest kannab Helsingi linnavalitsus, osa aga lastevanemad ise. Erilist tähelepanu väärilis tööprintsiiip, mis oli pandud lasteaia kasvatuse nurgakiviks, ja nimelt: *töö aias ja köögis*, muidugi, vastavalt laste kandejõule ja võimeile.

Aias oli näha terve rida väikesi mitmesuguste juurviljade ja lillepeenraid, mille kallal isegi nii väikesed lapsed suure hoolega töötavad. Lapsed kitkuvad umbrohtu, kastavad juurvilju ja lilli jne.. Saak aiast läheb sügisel lastele, mis valmistab neile ja nende vanemaile suurt rõõmu. Samuti võtavad lapsed osa ka köögitöist: toitude valmistamisest, köögi- ja söögiriistade pesemisest, söögilaua katmisest jne.

Kõigest sellest, mis asutises nägin- kuulsin, jäi parim mulje.

Pertulan tylsämielisten kasvatus- laitos'es.

(Pertula nõrgamõistuslikkude laste kasvatusasutises).

Järgmiseks peatuskohaks oli Hämeenlinna Pertula nõrgamõistuslikkude laste kasvatusasutis. Hämeenlinna jama oli mulle vastu sõitnud asutise juhataja h-ra direktor Reidar Hedman oma autoga, mille kohta ta pärast asutise majapidamisega tutvustamise sõidul tähendas, et auto ei ole temale luksusajaks, vaid hädavajalikuks liikumisvahendiks, mille abil tema võib juhtida asutise laialdast majapidamist.

Asutis ise kujutab enesest terve rea suuri ja mitmesuguseid hooneid. Suurim osa kasvandikke elab põhi- ehk peasutises, väiksem — kõrvalasutises, mis asub mitme hea kilomeetri kaugusel peasutisest. Kasvandikke asutises oli 118, poisid ja tütarlapsed.

Pertula nõrgamõistuslike laste kasvatusasutis on rajatud esijoones põhimõttele, et asutise kasvandikke, poeg- ja tütarlapsi, tuleb õpetada tööle ja kõigepealt sellele tööle, mis õpetuse andmisel kõige kergem, ja nimelt: põllutööle. Pertula asutis on riiklik kasvatusasutis, sellepärast on asutisele riigilt antud kasutada hiiglasuur maade ja metsadega majapidamine, millest kujutluse võib saada juba selle järgi, et majapidamises peetakse 50 lüpsilehma.

Selles majapidamises õpivad kasvandikud põllutööd, võttes tegelikult osa kõigist töist asutises.

Edasi õpetatakse kasvandikele aiatööd, mille teostamist võimaldab suur puu- ja juurvilja aed asutises.

Käsitöö alal õpetatakse poeglastele kingsepa, puusepa ja rauatööd, tütarlastele mitmekesisest näputööd ja kangakudumist. Tööõpetuse andmist korraldavad vastavad tööde juhatajad.

Ilusasti on asutises tütarlastel õmmeldud välja ühe ja sama müstri järgi kõik laualinad, voodivaibad, käterätikud, mitmesugused linikud, aknakardinad ja muud niisugused asjad.

Kasvandikke õpetatakse töötama selleks, et riigil pärast neid oleks kergem ülal pidada.

Kuid Pertula asutis tahab kõige selle juures olla ikkagi ka õppe- ning kasvatusasutis puht-pedagoogilises mõttes.

Ja sellepärast pakub asutis oma kasvandikele ka kooliõpetust mitmesuguste ainete käsitlemisel, et õpilased areneksid ka vaimselt ning üldiselt. Kool nõuab omilt õpilasilt arenemist. Õpilased jäetakse asutisse seniks, kuni neil olemas üldine arenemisvõime. On õpilase üldises arenemisvõimes märgata seisakut, ei suuda õpilane enam omandada koolist midagi teoreetiliselt, siis saadetakse kasvandik koolist koju vanemate hoolde.

Kindlat õppekava koolis ei ole, kõik õpilased astuvad esimesse klassi, kust

kohe algab nende eraldamine ning lahutamine õpilaste arengu ning teadmuste põhjal. Arusaadavalt on õpetamine nõrgamõistuslikele lastele korraldatud näitlikkuse meetodi alusel viimse võimaluse piirides.

Teoreetiline õpetus kestab koolis 15. augustist kuni 15. juunini, kuid lapsed elavad koolis kogu aasta. Õpetuse, õpperaamatute ja ülalpidamise eest maksavad kasvandikud riigile aastas 600—2.000 Smr. ja peale selle veel 500 Smr. riiete eest.

Personaal on asutises õige rohkearvuline, ja tema töö tasub riik päris korralikult.

Laste usuliste tunnete arengu eest kantakse asutises hoolt. Igapäevane elu asutises algab ja lõpeb palve ja vaimuliku lauluga. Ka enne einetamist loetakse lühike palve. Üheks huvitavaks põhimõtteks, mis asutises maksimas, on nõrgamõistuslike kasvandikkude järglaste saamise takistamise põhimõte.

Sellepärast ei konfirmeerita kasvandikke asutises, vaid lastakse seda teha väljaspool asutist. Ka ei nähta meeleldi täisealiste kasvandikkude abiellumist, ehkki see pole keelatud. Seda peetakse soovimatuks, sest et nõrgamõistuslike abielust sageli võib sündida täiesti alaväärtuslikke ning vaimselt läbi ja läbi nõrgamõistuslikke lapsi.

Juba dr. Joseph Mayer toob oma raamatus „Gesetzliche Unfruchtbarmachung Geisteskranker“ näite ühelt arstide koosolekut Šveitsis, kus 13. juunil 1905. a. „einstimmig die Resolution angenommen wurde, dass die Unfruchtbarmachung der Irren wünschenswert ist, und dass die Frage der gesetzlichen Regelung bedarf“. Soomes Pertula nõrgamõistuslike laste kasvatusasutises steriliseeriti 1907. aastal üks 14-neaastane, 1909. aastal üks 15-neaastane poeglaps ja nõnda edasi, kõiki kokku seni 16 poeglast ja üks tütarlaps pärast kahe lapse sünnitamist.

Taanis on käesoleva aasta 1. juunil juba välja kuulutatud Taani parlamendi poolt vastu võetud tähtis „Sterilisatsioonivõimalust käsitlev seadus“.

Seaduse teksti, mis leidub käesoleva kirjutise lõpul, tõlkis taani keelest saksa

keelde Pärnu Norra viitsekonsul h-ra Andreas Bentzen, kuna eestikeelse tõlke saksa keelest valmistas nende ridade kirjutaja.

Seaduse § 1-se esimeses lõikes on nähtud ette, et „isikuil, kelle sugutungi anormaalne jõud või suund kutsub esile kuriteo toimimise hädaohu, ja kes selle tõttu satuvad hädaohtu ise või kahjustavad ühiskonda, võib pärast eelkäivat arstlikku konsultatsiooni operatsiooni tulemuste üle ja isiku enese soovil opereerida suguorganeid juhul, kui selleks saadud luba kohtuministrilt peale kohtuarstide nõukogult ja tervishoiuvalitsuselt esitatud seletist.“

Teise paragrahvi esimene lõige rõhutab, et „edasijärgi võib kohtuminister peale kohtuarstide nõukogult ja tervishoiuvalitsuselt tulnud seletist lubada võtta ette suguorganite operatsiooni psüühiliselt anormaalsetel isikuil, kes seisavad mõne riigiasutise hooldamisel või kes kuuluvad mõnda asutisse, mis on kinnitatud 9. aprilli 1891. a. vaesteseaduse § 61. põhjal, ning kellele, ehkki nad ei paku niisugust hädaohtu ühiskonnale, millest räägitakse § 1-es, siiski tuleb vaadata iseäranis tähtsa asjaoluna ühiskonna ning nende eneste suhtes, et neile teha võimatuks järgneva põlve saamine“.

Nii on lugu praegu Taanis. Ka Soomes on juba valmistatud ja trükitud ühes seletuskirjaga „sugujätkamise võime kõrvaldamise“ seaduse eelnõu, mis nüüd sügisesel parlamendi istungjärgul antakse parlamentile lõplikuks otsustamiseks. Ja ka Rootsis olevat Pertula asutise direktor h-ra R. Hedmani sõnade järgi sarnane seaduseelnõu juba valmis. Direktor R. Hedman kõneles minule, et tema omalt poolt kõigiti aitab kaasa steriliseerimise seaduse läbiviimisele Soome parlamendis, sest et tema tunnustab selle seaduse hädavajalikkust ja sellepärast pooldab seaduse elluviimist.

Steriliseerimise teostamine meeste juures olevat R. Hedmani sõnade järgi niivõrt lihtne asi, et opereeritav isik võib asuda tööle juba 2-ke tunni pärast peale operatsiooni, kuna naiste juures küsimuse lahendamine olevat raskem.

Soome steriliseerimise seaduse eelnõus on nähtud ette: 1) nõrgameelsete,

2) vaimuhaigete, 3) langetõbiste, 4) kurtummade ja langetõbiste abielusõlmijate ja 5) ebaloomulikkude suguliste kalduvustega isikute steriliseerimine.

Pertula nõrgamõistuslike kasvatusasutis funktsioneerib juba 1890. aastast ja on seega 40 aastat vana.

Kasvandikke võetakse asutisse eriliste küsimuste vastamisega ankeetlehe. Ankeetlehe täidab arst. Asutise funktsioneerimise algusest tänaseni on asutisse võetud 925 kasvandikku, neist on lõpetanud õppimise asutises umbes 25%.

Huvitav on tutvuda nende lastevanematega, kelle lapsi asutises kasvatati ja õpetati.

Selles suhtes lubatagu natukene ruumi asutise statistilistele andmetele lastevanemate vaimse ning tervisliku seisukorra kohta.

Juba lastevanemaist oli nõrgaandlisi — 326 isikut, täielikult nõrgamõistuslikke — 221 isikut, langetõbiseid — 40, närvihaigeid — 32, sifilitikuid — 16, tiisikuid — 41, alkoholikuid (isad) — 165, alkoholikuid (emad) — 2 ja teadmata põhjusil nõrgaandelisiks jäänud — 44. Terveid lastevanemaid oli 32 juhul, kuid arstide arvamusel pidid vanemad eelmistest generatsioonidest põdema tingimata mõnd rasket vaimuhaigust.

Huvitav on veel märkida, et üldisest asutist lõpetanud laste arvust oli seaduslikust abielust sündinud lapsi — 585, mitteseaduslikust abielust sündinud — 340.

Lähedases suguluses oli lastevanemaid 6-el juhul.

Kogu Soomes on 7 nõrgamõistuslike kude laste kasvatusasutist 200 lapsega, kuna kogu Soome rahvale tema ümmarguselt võetud 3,5 miljoni elanikuga langeb umbes 10.000 nõrgamõistuslikku last.

Pertula nõrgamõistuslike kude laste kasvatusasutis läheb riigile maksma aastas kaunis ilusa summa. Nii oli asutise 1929. aasta eelarve koostatud summas 1.615.400 Smr., mis ümmarguselt võetud teeb välja ühe kasvandiku kohta umbes 1.300 Ekr. aastas või umbes 10.000 senti kuus.

Lõppeks ei saa jätta tähendamata, et elu Pertula kasvatusasutises on mo-

derniseeritud viimase võimaluseni. Asutises leidub muusikariistu, raadio, telefonid igalpool, ka loomalaudas, igas hoones, pesuköögis jne. Asutise juhatajal on vaid tarvis võtta kätte telefonitoru ja ta saab jalamaid ühenduse asutise iga üksiku osaga. Pesu väänamine, rullimine, kuivatamine sünnib elektri jõul.

Asutises valitseb eeskujulik puhtus ja kord: iga asi on omal kohal. Asutise majapidamine on korraldatud eeskujulikult. Näitena olgu tähendatud, et lüpsilehmi pestakse paar korda nädalas. Laudas valitseb puhtus, ja iga lehma nimi on kirjutatud tahvlile, kus ka märgitakse lehma iga-aastane piimatoodang kilogrammides. Karjatüdrukud olid loomade talitamisel valgetes üliriites ja sõitsid lauda juurde jalgrattail.

Asutisega tutvustamiseks oli dir. h-ra R. Hedman reserveerinud minule 1½ päeva, mille jooksul minul tuli töötada õige tublisti.

Asutisest lahkusin parimate muljetega.

Kotiniemi kurikalduvustega laste kasvatusasutis Vilpulas.

Kolmandaks peatuspunktiks oli Kotiniemi kurikalduvustega laste kasvatusasutis Vilpulas.

Ka siia oli telefonil teatatud sotsiaalministeeriumist minu tulekust.

Vilpula jaama oli mulle vastu saadetud asutise tuline hobune, kes minu tuulekiirusel pooletunniga sõidutas asutisse.

Asutise suurejoonelisse ning imeilusasse parki viis kaunis tee läbi suure värava, millele kaugelt silmapaistvate ja ilusate tähtedega oli kirjutatud asutise nimi: Kotiniemi. Lähenesime asutise direktori elamule. Ikka rohkema ja rohkema vaimustusega imetlesin Kotiniemi asutise suurepärasust. Tahtmata kerkis huultele küsimus: Kuhu ma sattusin? On see tõesti kurikalduvustega laste parandus-kasvatusasutis! Suurepärasest lõpmatus okaspuu pargis, mille sirged ja sihvakad männid ja kuused omi latvu kõrgele, kõrgele taeva poole paiskasid, seisid siin ja seal terve rida asutise hooneid, üks ilusam ja nä-

gusam teisest. Toredad pargiteed olid kaetud paksu, kuiva ning puhta liivaga. Üheltpoolt piiras asutise parki sinav järv, millel ei näinud olevat otsa, mille pinnal siin-seal saarekete vahel liuglesid mitmevärvilised paadid. Edasi, nii kaugele, kuj ulatus silm, kerkisid järve taga vaatepiirile uhked ning kõrged metsadega kaetud Soome mäed. Kui imeilus oli see kõik! Ja juulikuu päike! Oma mänglevate ning sädelevate kiirtega soendas ta rinda ja tahtis nagu öelda: naudi jumaliku looduse ilu sellis muinasjutulises riigis ja ära mõtle kunagi surra! Siin alles tundus, kui palju ülevat ilu on looduses ja elus. Aga... juba peatus sõiduk ja elamu trepile ilmusid asutise juhataja h-ra direktor Kostti Pirjola oma abikaasaga, kes mulle lahkesti „tere tulemast“ ütlesid. Öhtusöögil uus üllatus. Asutise kasvandikest koosnev suur puhkpillide orkester mängis Eesti hümmi! Liigutuna tänan h-ra direktorit, dirženti ja õpilasi au- ning lugupidamisavalduste eest.

Järgmise päeva vara hommikul algas tutvumine asutisega.

Hommikueinet anti 143-ele kasvandikule-noormehele erihoone suures söögis-saalis. Tööpäev alustati laulu ja palvega. Väikene „preludium“ harmooniumil, ja vägevasti kõlasid koraali helid 143-me noormehe suust, kes püsti seistes laulsid väikesist lauluraamatuid, mis oli käes igal kasvandikul. Söögis-saalist viidi õpilased rühmiti õue, kust peale järelevaatust uuesti rühmade viisi tööjuhatajate saatel mindi tööle. Üks rühm kasvandikke läks heinamaale, teine põllule ja juurvilja-aeda, kolmas kingsepa, neljas rätsepa, viies puusepa ja kuues rühm maatri töökodadesse. Tutvusin kõigi töökodade ning nende sisseseadetega. Kõik Kotiniemi kasvatusasutise üllaloendatud töökojad kujutavad enesest igatüki eraldi väikest vabrikut, mis varustatud kõigi tarvilikkude tööriistade ja masinatega, mis pannakse liikuma elektri jõul. Asutisel on oma elektrijaam. Töökodades töötavad kasvandikud meistrite juhatusel. Rätsepa töökojas näete terve hulga rit- ta asetatud elektri jõul töötavaid õmb-lusmasinaid, mille taga istuvad kasvan-

dikud. Teises töökoja ruumis leiata lertil suuri riidematerjali pakke mitmesuguses värvis, kvaliteedis ja hinnas. Siin võetakse tellijailt mõõtu, passitakse õmblusel olevat ülikonda, siin võite suurtes peeglites näha, kuidas meeldib teile uus ülikond jne. Järgnevas ruumis ripuvad nagidel valmisõmmeldud ülikonnad ja ootavad tellijat. Kotiniemi asutises võib iga kodanik tellida enesele rätsepa töökojas palitu, uue peeneima ülikonna jne., kingsepa töökojas paari parimaid saapaid ja puusepa töökojas peeneima ja ehtsaima mööbli. Kasvandikud õpivad töökodades töötama 4—5 aasta jooksul. Lõputunnistuse saamisest asutisest lahkudes peab kasvandik oskama iseseisvalt valmistada eksamitöö oma erialal. Lõputunnistust ei anta kasvandikule välja enne 18-mneaastast vanust.

Peale põllu ja käsitöö õpetamist käsitellakse koolis veel grammatikat, kirjandust, sotsiaalpolitikat, raamatupidamist, tervishoidu, religiooni ja karskust. Kooli lõpetamisel aitab kool muretseda kasvandikule tööd ja koha.

Iga kasvandik saab kuus oma tööst eest 5—15 Smk. tööraha, mis antakse hoiule koolijuhatajale, et kasvatada ja arendada lastes kokkuhoiu põhimõtet.

Ainult neil kasvandikel lubatakse külastada omi vanemaid, kes teatud aja jooksul ei ole võtnud kassast välja ühtki marka maiustuste ostmiseks jne. kuludeks.

Paljud kasvandikud viivad kooli lõpetamisel koolist kaasa kuuni 300 Smk.

Möödunud 1928./29. õppeaasta jooksul oli lubatud 72-le kasvandikule, kui korralikele, külastada kodu omi vanemaid. Kõik 72 kasvandikku olid hoidnud kokku oma töörahad teatud aja jooksul.

Koolis valitseb kõva kord ja distsipliin. Kool tunnustab karistamist kartseriga ja ka vitsahirmu jagamist.

Kasvandikke, kes alla 14 a. vanad, võib karistada 2-päevase, üle 14 a. vanuseid 4-päevase kartseris istumisega. Vitsahirmu antakse koolist ärajooksmise korral.

Kotiniemi kasvatusasutise on lõpetanud seni 876 kasvandikku ja seda 24 aasta jooksul. Tuleval aastal pühitseb kool oma 25-aastase tegevuse juubelit.

Asutisel läheb korda parandada keskmiselt 65—85% kasvandikest, kuna 15—35% ikkagi läheb kaduma riigile, sest et nendega, vaatamata kõigele hoolle, ei ole midagi peale hakata.

Sageli juhtub, et head kasvandikud mitu aastat peale kooli lõpetamist ilmuvad kooli, et tänutundel külastada seda asutist, kus nad kasvanud, saanud haridust ja mis neid teinud korralikeks inimesiks.

Kotiniemi asutis pakub palju võimalusi oma õpilastele kujuneda korralikuks inimeseks. Uuemad õpilaste elamud on kenasti ja mugavasti varustatud õige korraliku sisseseadega: igal kasvandikul on omaette tuba voodi, kirjutuslaua, lillede, piltide jm. asjadega. Pesemisruumis on igal õpilasel oma pesemiskauss veekraaniga, seinal oma käterätik, riulil oma klaas hambaharjaga. Igalpool piinlik puhtus ja kord. Vanemais ehitises on seni säilinud ühismagastoad 20-ale kasvandikule. Tervist karastavad kasvandikud suplemisega järves. Järvele, kalda läheduses, on ehitatud hüppetorn, kust õpilased üksikult ja paarikaupa hüplevad mitmekordse saltomortaale'ga järve vette. Saunapäeval aetakse saun nii kuumaks, et harjumata inimene seda küll ei suuda kannatada. Õpilased aga karastavad tervist ja keha sellega, et jooksevad vihtlemislavalt kuumast õhust otse järve ja sealt tagasi lavale. Mis puutub klassitubadesse, siis on nad puhtad ja varustatud kena koolimööbliga. Koolis on suur raamatukogu, kust raamatuid õpilastele antakse välja akna kaudu, mis tehtud raamatukogu ruumi teistest ruumidest eraldavasse seinu. Raamatukogu on suur hulk laste-ajakirju. Õppevahendite ruumis naelutas minu tähelepanu suur kogu pilte Vanast ja Uuest testamendist, mis kõik üksikult olid nummerdatud. Seinale pildistiku juurde oli asetatud piltide nimestik, kus ka iga pilt kandis sama numbrit, mis tal oli kogus. Niisugusel korraldusel võib silmapilk leida nõuetava pildi, ilma et tuleks läbi sorida kogu pildistiku ja luua segadust ja korralagedust. Pühapäeviti kogutakse kõik kasvandikud asutise kirikusse, kus kuulatakse jumalateenistust Helsingist raadio kaudu. Mõnikord

peab jumalateenistust ka kohalik kirikuõpetaja. Ka Kotiniemi kasvatusasutisele on riik andnud kasutada hiigla majapidamise metsade ja maadega 265 hektaari suuruses, millest põldu 70 hektaari. Ka siin peetakse eeskujulikult suurt piimakarja ja teisi loomi. Mis maksab selle suure asutise ülalpidamine? Kasvandikud maksavad 1.200—2.000 Smk. aastas õppimise ja ülalpidamise eest. Ent riigi eelarvesse on võetud asutise ülalpidamise kulude kattteks 1.800.000 Smk. ehk umbes 18.000.000 Eesti senti. Üks kasvandik maksab sellega riigile sularahas umbes 8.000 Smk. aastas ehk umbes 7.000 Eesti senti kuus.

Asutise personaali arv oli ka siin küllaldane ja palgad kõigiti korralikud.

Et ma asutises juba kaks korda olin ööbinud ja lahkett pererahvast kauem ei julgenud tülitada, siis tänasin ma hra dir. lahke ning südamliku vastuvõtu eest ja lahkusin Kotiniemi asutisest, et jätkata oma õppereisi.

Kuhakose („Kuhankosken“) nõrgamõistuslike tütarlaste kodu.

Ka sellesse kasvatusasutisse oli sotsiaalministeerium telefonil teatanud minu soovist külastada asutist.

Laukaa jaama oli mulle hobune vastu saadetud.

Maja ette oli kogunenud ühes asutise juhataja prl. Hilja Kesajärviga kogu õpilaspere umbes 30 tütarlast, kes mind tervitasid soome lauluga. Soojalt surusin kõigil kätt. Asutise peahoone on päris uus maja, ta on alles hiljuti ehitatud. Asutise ruumid on korraldatud väga maitsekalt. Igalpool tuliuus, mugav, maitsekas, kuid võrdlemisi lihtne kasepuust mööbel. Kõik läigib ja hiilgab otse piimlikust puhtusest. Ka siin on katsutud elu moderniseerida viimse võimaluseni: sellest pakuvad tunnistust telefonid, muusikariistad, raadio, elektrivalgustus jne. jne. Laste magamistoas, söögisaal, klassi- ja tööruumid on korraldatud otse eeskujulikult. Ka siin kasvatatakse tütarlapsi töö vaimus. Tütarlapsed õpivad siin kangakudumist ja mitmesugust käsi- ja näputööd.

Peale selle võtavad tütarlapsed osa

kodumajapidamis-, heina- ja põllutöist. Nagu teisilegi riiklikele kasvatusasutisile, on ka Kuhakose kasvatusasutisele antud kasutada riigi suur majapidamine, mis siiski on palju väiksem kui Pertula ja Kotiniemi asutiste omad.

Siin peetakse 14 lüpsilehma ühes teiste loomadega, ja ehitusel oli uus kanal 120-le kanale.

Kuhakose nõrgamõistuslike tütarlaste kasvatus- ja õppeasutises tehakse kõvasti ka koolitööd, et võimaldada laste vaimsete huvide arengut. Koolis on kõigil õppeainel kindel õppekava, mida tarvitatakse juhtnõörina õppetöös ja mis kinnitatud 1927. aastal. Tõin kaasa selle asutise huvitava õppekava, mis tõlgiti soome keelest eesti keelde Tallinna Soome saatkonna Soome saadiku hra Vuorimaa' lalhelkel kaasabil.

Õppevahendeid on koolis rohkesti. Silmasin teiste õppevahendite hulgas mulle juba tuttavat ja „Kotiniemis“ nähtud süsteemi järgi korraldatud Vana ja Uue testamendi pildistikku. Koolijuhataja sõnade järgi pidavat tema kasvandikud väga armastama Jeesust ja suure huviga kuulama Jeesuse-lugusid. Vaimulikkude laulude laulmiseks hommiku- ja õhtupalvel on siin ka igal tütarlapsel oma väikene lauluraamat.

Üldse jättis Kuhakose nõrgamõistuslike tütarlaste kodu oma perekondliku vaimu ning õhu ja südamlikkusega minule kaunimaid muljeid.

Enne kojuõidule asumist peatusin veel 3—4 tundi

„Järvinlinnan“

kurikalduvustega poeglase riiklikus kasvatusasutises, kus oli 40 kasvandikku. Asutisel oli kasutada umbes 500-hektaariline majapidamine.

Tagasisõidul, mida osalt tein 120 klm. järviti, tutvusin veel „Lahden kansanopisto“ga (Lahti rahvaülikooliga), mis suurim ja vanim Soomes. Loengutesaali põrand oli selles asutises ehitatud vastavalt korraliku teatri põrandale: põrandapind saalis kerkis vähehaaval kõrgemale esimesest seinast tagumise seinani. Igal kuulajal oli saalis oma koht. Üldiselt arvan oma õppereisist, et ta õnnestus.

Sain palju uusi muljeid, kuulsin ja nägin palju uut ja kasulikku. Peale

selle sõlmisin rea tutvusi mitme tähtsa Soome haridustegelasega.

Kuhakose tütarlastekodu kooli- ja töökava.

Päevakord.

Kell 7 Ülestõusmine ja hommikune puder.

„ 1/29 Hommikupalve.
 „ 9—1 Kool (kella 11—1/212 hommikueine).
 „ 1—3 Väljasolemine (kell 2 eine).
 „ 3—5 Käsitöö.
 „ 7 Öhtupalve.

Tunnikava.

Kell.	Esmasp.	Teisip.	Kesknäd.	Neljap.	Reede.	Laupäev.
9—9,45	Lugemine.	Lugemine.	Näitlik õpet.	Lugemine.	Näitlik õpet.	Lugemine.
10—10,30	Usuõpetus.	Matemaat.	Usuõpetus.	Matemaat.	Joonistam.	Usuõpetus.
10,50—11,25	Võimlem.	Võimlem.	Laulmine.	Võimlem.	Võimlem.	Muinasjutt.
11,30—1	Osavuse harjutam.	Maadetead.	Osavuse harjutam.	Osavuse harjutam.	Osavuse harjutam.	Osavuse harjutam.
3—5	Käsitöö.	Käsitöö.	Käsitöö	Käsitöö.	Käsitöö.	Käsitöö.

Märkus: Koos lugemisega on ka kirjutamine.

Semestrikava klassidele I—VI.

Usuõpetus.

I klass. 6 kergelt ja laste hingeeluga kooskõlas olevat Uue testamendi jutustust (Jeesus ja lapsed, Jeesus toidab, Jeesusele laulatakse Hoosianinat, Jõulujutustus, Jeesus tõbiste terveks tegija, Jeesus Hea Karjane). Kõikide jutustuste jaoks pildid.

Hommiku- ja öhtupalve, mõned laulud nagu: Ma olen nii väeti, Ma tõstan oma silmad, Hea Karjane armastab, Küll on taevas palju head.

II klass. Eelmised korratakse ning 6 uut jutustust (Jumal-Looja, Patustamine, Hommikumaa targad, Jeesus äratab üles Jairuse tütre, Jumala õnnistus, Olen Looja väike varblane, Seal kiigub väike purjek, Oh Jeesus jää mu juurde.

III klass. 10 uut Vana- ja Uue testamendi jutustust. Harjutatakse oma sõnadega jutustamist (Joosepi jutustused, Mooses lapsena, Jumal annab seaduse, Retk läbi Punase mere, Jakob ja Eesav, Jakobi unenägu, Jakobi kojutulek, Peetruse kalasaak, Jeesus õpetab palvetama, Jeesus sünagoogis, Jeesus puhastab tempeli, Jeesus ristil, Jeesust maetakse, Tõuseb üles surnuist, Läheb taeva). III ja IV käsk. Meie Isa palve, Isa aita hädas, Risti kandes jne.

IV klass. Päevavalguse Piibel väikes-

tele. Käsud: II, V, VII, Peatükid Piiblist ja vaimulikud laulud.

V klass. Päevavalguse Piibel lastele: Vana testament. Käsud Katekismusest. Vaimulikud ja teised laulud.

VI klass. Samast raamatust Uus testament.

Katekismusest palve.

Lugemine.

I klass. Mõned tähed, nagu: i, u, o, a, ä, s, r, n, e, l ja nende kokkupanemine. Samade kirjutamine.

II klass. Tähed (peale d, g) ja kahe-tähelised silbid. Samade kirjutamine (Kirjutustähed).

III klass. Aabitsa lugemine silpide viisi. Pikk ja lühike hääldamine. (Trükitähed). Koos lugemine. Sama kirjutatakse osalt etteütlemise järgi, osalt meelest.

IV klass. Jätkatakse aabitsa lugemist ja minnakse otsekohe üle lugemisele. Loetut korratakse. Koos lugemine. Kirjutamine: suured tähed ja punkt. Väikeste lausete seadmine osalt Killoise küsimuslehtede järgi.

V klass. Lugemine lugemisraamatust. Loetut jutustatakse ja otsitakse tükidele pealkirjad.

Kirjutamine: Lause moodustamine ja väikeste jutustuste kirjutamine.

VI klass. Jätkatakse lugemisraamatu

lugemist ja võetakse juurde mõni kerge muinasjutu- või jutustuste- raamat.

Kirjutamine: laluse moodustamine ja jutustuste kirjutamine. Kirja kirjutamine. Natukene grammatikat, näit., sõnade „tema“ ja „see“ vahe, suurte tähtede tarvitamine.

Kõikides klassides kirjutatakse ilukirja pliatsiga, alles VI klassis tindiga.

Näitlik õpetus.

I klass. Õun, tubade sisseseade, kartulivõtmise, kehaliikmed ja riietus, jõulud, kana, leiva küpsetamine, saun, lehm, lumi, kask, oja jne.

Õpetus sünnib ühes mängu ja tööga.

II klass. Aed sügisel, pesupesemine, vares, orav, kass, koer, hobune, kuusk, paju, võilill, nädalapäevade nimed.

III klass. Rändlinnud, tubade puhastamine, jänes, siga, kuud, aastaajad, valgustus, kevad, puuliigid.

Söök, söögivalmistamine ja söömine.

IV klass. Vili (rukis, kaer, oder, kaalikas, naeris) küte, soojamõõtja, rebane, harakas, kell, rändlinnud (jätkamine), kündmine ja teised põllutööd kevadel.

V klass. Aed ja aedniku tööd, inimese keha ja selle korrashoid, taimede alalhoidmine talvel, raudteed ja teised liikumisvahendid, post, kell (jätkamine).

VI klass. Koduloomad ja nende eest hoolitsemine, pank, koolid, tervishoiuõpetus (arstid, apteegid jne.) korralvalveasutis, valitsus, kirik.

Õhk, vesi.

Kohvi, tee, suhkur, tiiger, elefant, võrdl. maadeteadus (päris lühidalt).

Joonistamine.

I klass. Vaba joonistamine rohkem koos näitliku õpetusega.

II klass. Eelmise jätkamine, joone joonistamine, ratas ja kuup.

Värviharjutamine värvipiltidega.

III klass. Sama, mis ennegi. Ovaal,

munavorm, sirgjoon. Joone joonistamine.

IV klass. Korratakse õpitud vormid koos uute vormidega. Joone joonistamine.

V klass. Asjade joonistamine, peavärvid ja roheline vesivärvidega.

Valgus ja varjud. Joone joonistamine.

VI klass. Joonistamine vesivärvidega. Vari.

Igas klassis on koos joonistamisega paberilõikamine ja savitööd.

Matemaatika.

I klass. Numbrid 1—10.

II klass. Numbrid 1—10 igatepidi. Numbri mõiste.

III klass. Numbrid 1—20. Liitmine ja lahutamine. 1—10 asjadega.

IV klass. Numbrid 1—50. Liitmine ja lahutamine. 1—20 osalt asjadega osalt peast.

V klass. Numbrid 1—100. Liitmine ja lahutamine. Arvutamine paberil.

Raha, kilo, sm. Kell võrdl. Näitliku õpet.

VI klass. Numbrid 1—1000 ja liitmine ning lahutamine.

Grammid, hekto-, kilomeeter.

Maadeteadus.

V klass. Kodu ümbrus. (Klassituba, õu ja ehitised, jõgi, järv, meri jne., kohalikud taimed ja loomad, ilmastik, ametid jne.).

VI klass. Soome. Lühike ülevaade maailma eriosadest. Võrdl. näitliku õpet.

Laulmine.

Igal klassil eraldi koos usuõpetuse ja näitliku õpetusega laulmine ning kord nädalas kõikide klasside ühine laulmine. Laulmine kuulmise järgi.

Mäng ja võimlemine.

I klass. Laulmine ja teised mängud. Võimlemine Fanny Stenrothi „Laste võimlemise“ järgi.

II klass. Eelmise jätkamine.

III, IV, V ja VI kl. Võimlemine Fanny Stenrothi „Rahvakoolide võimlemise järgi ja mängimine sees ja väljas. Sport.

Muinasjutt.

I—VI klass. Lihtsad ja luuletaolised muinasjutud kõige lihtsamatest ja tuntuimatest, nagu näit.: „Mirri on haige“, „Rebane ja kalur“, „Punamütsikene“ ja lõpetades kõrgemates klassides pikemate muinasjutu-see-riatega näit.: „Kask ja täht“, ning luuletiste ettekandmine.

Osavuse harjutamine.

- I klass. Tikkude korraldamine. Modelleerimine, ehitamine kuubikutega, paberi murdmine, pärlite niidi järele ajamine jne., võrdl. näitlik. õpet. Riidesse panemine, pesemine ja enese eest hoolitsemine.
- II klass. Eelmise jätkamine, paberilõikamine ja rebimine, punumine.
- III klass. Eelmise jätkamine ja kaltet-supõrandariide õmblemine.
- IV klass. Eelmise jätkamine ja palli õmblemine, väikeste korvide punumine.
- V klass. Võimlemiskingade kudumine.
- VI klass. Villakampsoni ja kirjude kinnaste kudumine.

Käsitöö.

- I klass. Kaltsude rebimine, paberi õmblemine, harjutam. kaneval ja vahvliriidel. Kudumise algõpetus.
- II klass. Vahvliriide ja ristpisted. Kudumine (pesulapp).
- III klass. Eelmise jätkamine. Palistamine (ninarätik, käsitöökott).
- IV klass. Õmblemine (põll), nõelumine, nõöbi õmblemine, kudumine.
- V klass. Õmblemine (särk ja püksid), kudumine (sukk), lappimine.
- VI Eelmise jätkamine, ja püüe nii palju kui võimalik õpetada lapsi ise valmis õmblema mõnd riidetükki, näit. põlle, sukki ning lappima ja nõeluma iseseisvalt.

Võimalust mööda kangakudumise ja pitsitegemine neile, kes on osavamad.

Tööklass.

Otsekoheste kooliklasside juurde moodustatakse n.n. tööklassid niisuguste õpilaste jaoks, kes sugugi ei edene koolis ja niisugustele, kes on lõpetanud kooli. Nendele õpetatakse

se kraamimist, majapidamistöid, karjakasvatust, aiatöid ja osalt põllumajandustöid. Kuid siiski tuleb ka neil korraldada tund või kaks päevas koolitunnid, kus õpetatakse usuõpetust, laulmist, lugemist, majapidamist ja karjaravitsemist. Eesmärgina on selle kaudu kergem juhtida nende kasvatust ühes teistega. Ühes kehalise arenemisega on säärasel, kuigi ainult silmapilgulisel vaimsel kasvatusel iga päev, oma eesmärgi saavutav tagajärg.

Tundide arv.

Koolitöö sünnib alguses kahes klassis ja õpetajateks on juhatajanna, esimene ja teine õpetajanna. Otsekohene kooliklass on esimese õpetaja hoole all, algõpetust väikestele annab juhataja, kellel on 10 täis-nädalatundi. Esimesel õpetajal on 28 nädalatundi, teisel õpetajal, kes ajutiselt tegutseb käsitöö-õpetajana, on 29 tundi nädalas. Tema ülesannete hulka kuulub veel osavuse õpetamine väikestele, kus esikohal on lasteaiatöid.

Semestri pikkus.

Koolitöö algas 1. septembril ja I semester lõpeb 18. detsembril. Kevadine semester algab 10. jaanuaril ja lõpeb 20. mail. Sellest ajast võib tarbekorral tarvitada osa aega tööde tegemiseks väljas, näit., sügisel aiavilja kogumiseks.

Õpetajannad juhivad lapsi ka väljaspool koolitunde.

Laukas, Kuhakose tütarlastekodus, suvel 1927. a.

Hilja Kesäjärvi.

Kuhakose nõrgamõist. tütarlaste kodu juhataja.

Sterilisatsiooni võimalust käsitlev seadus.

(Kohtuministeriumi valmistatud).

Meie Kristjan Teine, Jumala armust Taanimaa ja Islandi, Vendersi ja Gotersi kuningas, Schlesvigi, Holsteini, Grossmarni, Dittmarscheni, Lauenburgi ja Oldenburgi hertsog teadustame:

Riigipäev on vastu võtnud ja meie kinnitanud oma nõusolekuga järgmise seaduse.

§ 1.

Iskuil, kelle sugutungil anormaalne jõud või suund kutsub esile kuriteo toimimise hädaohu, ja kes selle tõttu satuvad hädaohu ise või kahjustavad ühiskonda, võib pärast eelkäivat arstlikku konsultatsiooni operatsiooni tulemuste üle ja isiku enese soovil opereerida suguorganeid juhul, kui selleks saadud luba kohtuministri peale kohtuarstide nõukogult ja tervishoiuvalitsuselt esitatud seletist.

Säärase sooviavaldisega võivad esineda ainult täisealised isikud. Lisandada tuleb arstlik seletis. Esitis peab sisaldama viimse võimaluseni täielikke teateid esitist otsustavatest põhjendustest.

On esitise esitajalt võetud isiku täiseaõigused, peab esitist toetama isiku hooldaja.

Kui esitise esitaja elab abielus, peab reeglina ette olema näidata teise abikaasa nõusolek.

§ 2.

Edasi võib kohtuminister peale kohtuarstide nõukogult ja tervishoiuvalitsuselt tulnud seletist lubada võtta ette suguorganite operatsiooni psüühiliselt anormaalsetel isikul, kes seisavad mõne riigiasutise hooldamisel või kes kuuluvad mõnda asutisse, mis on kinnitatud 9. aprilli 1891. a. vaesteseaduse § 61. põhjal, ning kellele, ehkki nad ei kujunda niisugust hädaohu ühiskonnale, millest räägitakse § 1-es, siiski tuleb vaadata iseäranis tähtsa asjaoluna ühiskonna ning nende eneste suhtes, et neile teha võimatuks järgneva põlve saamine.

Niisuguse esitise võib esitada kohtuministrile ainult nende isikute kohta, kes saanud täisealiseks, ning esitis peab järgnema vastava asutise juhatuselt lisandatud asutise arsti või ametliku arsti seletisega. Samuti peab esitiseiga olema nõus asjaomane isik juhul, kui tema oma vaimsete defektide tõttu ei seisa väljaspool arusaamist niisuguse operatsiooni tähendusest. Esitisele tuleb lisandada seletis niisugusel korral nimetatud hooldajalt.

Kui asjaomane psüühiliselt anormaalne isik on alaealine, tuleb tema hooldajale teha ülesandeks esineda nimetatud seletisega. Enne seletise esitamist hooldajalt, tulevad temale selgitada operatsiooni tagajärjed. Kui asjaomane isik on abielus, ilma et abieluline kooselamine oleks lõpetatud operatsiooni või kauemat aega kestva lahutamise läbi, tuleb reeglina nõutada teise abikaasa nõusolek operatsiooni ettevõtuks.

§ 3.

Enne kui kohtuminister annab loa käesolevas seaduses käsitletava operatsiooni ettevõtuks, peab minister olema veendunud selles, et asjaomane isik või asjaolude kohaselt tema hooldaja on teadlik seisukorrast ja ettevõetava operatsiooni võimalikest tulemustest. Kui kohtuminister annab loa operatsiooniks, tuleb nimetada selle teostamise viis arstliku spetsiaal-teadusliku terminiga. § 1-ses loeteldud puhkudel valib asjaomane isik arstide hulgast ise rahuldava kirurgilise haridusega arsti operatsiooni teostajaks, kuna § 2-ses loeteldud juhtudel arsti määrab vastava asutise juhatus. Arsti kohus on viibimata teatada kohtuministrile sellest, et operatsioon oli teostatud.

Lükkab kohtuminister esitise tagasi, siis ei või seda uuesti esitada aasta jooksul, arvates tagasilükkamise daatumist, juhul, kui ei ole tulnud ilmsiks otsustamiseks tähtsaid asjaolusid, mida ei olnud näha esimeses palvekirjas.

§ 4.

Kulud §§ 1—2 ettenähtud operatsioonidel tulevad kanda asjaomasel isikul enesel. Puudub isikul selleks aineeline jõud, tulevad kulud tasuda § 1-ses loeteldud juhtudel riigikassast, § 2-ses loeteldud juhtudel aga vaesteseadusandluse üldiste reeglite alusel, mõlemal juhudel asjaomase isiku suhtes ilma järeldusteta vaestetootamises. Kohtuminister määrab ametlikult peale läbi-rääkimist siseministriga, kas kulud tulevad nõuda sisse tervelt või osaliselt asjaomaselt isikult, riigikassast või vaesteseadusandluse üldiste reeglite alusel.

§ 5.

Isikut, kes võtab ette käesolevas seaduses käsitletud operatsioone mitteseaduslikul kombel, karistatakse, kui juht ei kuulu muu seadusandluse järele kõrgemale trahvile, summaga kr. 500 kuni kr. 5000.

§ 3-nda 2-se lõike 3-das punktis ettenähtud teate esitamata jätmise korral karistatakse süüdlast trahviga 10—200 kroonini. Trahvirahad kantakse riigikassa arvele.

§ 6.

Seadus tuleb esitada Riigipäevale

revisjoniks hiljemalt Riigipäeva harilikul istungjärgul 1933/34. aastal.

Kõik asjaomased isikud peavad arvestama seadust.

Antud Christianborgis 1. juunil 1929. a.

Meie Kuningliku käe ning pitseriga Christian R. (L. S.)

Pärnus, 23. aug. 1929. a.

Õige tõlke eest taani keelest
Norra viitsekonsul (allkiri).

Saksa keelest
koolinõunik J. A. LUUR.

Looduses antavate tundide meetodist ja psühholoogiast.

Mag. Karl Mölder.

Praegusel ajal vaevalt keegi kasvatustegelane, väljudes õpilaste tervishoiu seisukohast, julgub vabas looduses antavate tundide vastu rääkida. Vastasti kasvatusteadlased pidasid ainukeseks õigeks õpetamise kohaks kinnise ruumi kindlate müüride taga. Tervishoiulisest seisukohast vaadatuna oleks ainukene ideaalne ja õige koht õpetamiseks vaba loodus. Samuti aitaksid looduses antavad tunnid luua suuremal määral lähemat sidet teaduse ja elu vahel, mis viimasel ajal vägisi tikub puudulikuks. Praegused alg- ja keskkooli lõpetajad tunnevad peast kõiksugu Aafrika ja Austraalia loomad ja taimed, kuid selle eest on hobune, lehm ja harilikud aia- või põllutaimed nagu võõramaa imed. Olen näinud küllalt sääraseid algkooli-lõpetajaid, kes ei tea, et lehm on mäletseja ja et ta ka veel meile piima annab. Niisuguseid nähteid võib sadasid, eriti linna õpilaste juures, tähele panna. Mis on sellest õpilastel kasu, kui nad klassis õpivad raamatust kõiksugu keerulised seadused pähe, kuid pärast ruumist lahkudes ei suuda neid elus ega looduses kasutada.

Õpetades väljaspool klassiruumi, avaneb alati võimalus loodusest õppeabinõusid ja nähteid võtta. Ka paistab õpilastele kohe silma, et õpetatavad ai-

ned on loodusest ja nende nähtustest välja kasvamud. Igal sammul on õpilastel võimalus kontrollida, et õpetaja seletused on loodusega kooskõlas. Samuti leiavad nad ise uusi küsimusi, mille kallal on tarvis juurelda ja mis neid virgutab iseseisvale tegevusele. Klassis õpetades selle vastu on ka kõige ideaalsemal õpetajal raske õpilasi säärasele arusaamisele viia. See on ka arusaadav, sest sõnad jäävad ilma vastava ümbruseta ainult sõnadeks.

Kui tuleks asuda täielikult eelpoolnimetatud nõudmiste täitmisele, siis püüavad paljud õpetajad vabas looduses antavatest tundidest hoida kõrvale, sest nad peavad klassis töötamise palju kergemaks. Arusaadavalt on looduses õpetamine palju tülikam ja raskem. Samuti ei anna ta alul häid tagajärgi, kuid sellepärast veel ei tohi kergel käel väljas töötamisest loobuda. Ei tohi unustada seda suurt terviselist kasu, mis väljas töötamine annab. Värske õhk, vaba ümbrus ja kõik teised mugavused annavad õpilastele palju erksust, mille tõttu nad on ka õppimisel vastuvõtlikumad. Kes õpetajaist püüab klassis tunnid ära anda, et tülikast väljas õpetamisest lahti saada, see teeb meie noorsoole küll suurt ja andeksandmatut ülekohtu.

Meie praegusaja 5-e aastane kesk-kool on kahjuks õppekavadega liiga ülekoormatud, mis teeb õpilastele töö raskeks ja vastikuks. Kui nüüd kasvatajad ei kasuta iga võimalust neile näidata, et need vaevaga omandatud teadmused on võrsunud loodusest, siis lähuvad paljudki kooli lõpetajad selle teadmusega ellu, et nad on pidanud ilmaasjata pagasi pähe õppima. Samuti läheb kaduma see tervislik kasu, ja meie viime endi noored mitmed aastad varemini manalasse, või nad muutuvad kogu eluks terviseliselt nõrgaks ja kiduraks.

Vaatame nüüd lähemalt, mille poolest läheb lahku vabas looduses õpetamine klassis õpetamisest.

Esimene ja kõige suurem lahkumine on see, et väljas ei ümbritse õpilasi ja õpetajaid kitsas piiratud klassiruum. Kinnises piiratud ruumis tunneb inimene end alati rohkem piiratud ja eraldatud, kui vabas looduses, kus on silmapiir väga lai ja avar. Säärases avaras ümbruses tunneb end iseäranis õpilane vabana. Selle vabaduse põhjustab muidugi see, et nad harva pääsevad kinnisest klassist avarasse loodusesse. Niisugustel juhtudel lubavad nad endile ülekeeva rõõmu pärast rohkem vabadust ja liikumist. Ei ole ka ime, kui säärares tundides, mis harva antakse väljas, tuleb ette rohkem korrarikkumisi, kui on neid klassis. Väljas tõmbavad kõikisugu uued asjad ja nähtused õpilaste tähelepanu endile, kuna õpetaja sellevastu jääb ühes oma seletustega rohkem tahaplaanile. Klassis puuduvad säärares välised esemed ja nähtused, mille tõttu õpetaja tõmbab kõik tähelepanu endale ja töö on palju tagajärjekam.

Iga sündmus ja liikumine väljas looduses kutsub õpilastes teatud määral endaalalhoiu instinkti esile, mille tõttu nad väljas tunnis ei tunne endid nõnda kodusena ja kaitstutena, nagu nad tunnevad endid klassis. Seda võib eriti selgesti tähele panna ekskursioonide ajal võõrastes linnades ja võõras ümbruses. Samuti paistab see selgesti silma müristamise ajal, või öösel pimedas. Kinnises ruumis ei ole kunagi nõnda suurt hirmutummet, kui kusagil väljas viibides.

Viibimine kooliruumis piirab hingeliselt iga üksikut õpilast, ja õpilane paneb iseenesest juba oma enesekaitse sõjariistad maha ja allub rahulikult õpetaja korraldustele. Klass piirab samuti õpilaste tegevustahet ja võimalusi. Kui nad lähuvad välja, kaovad kõik need mõjud, ja nad ei suuda enam endi üle valitseda. Ühtlasi muudavad nad õpetajal sääraresel juhtudel alul vabas looduses töötamise väga raskeks. Seda on vist igati tähele pannud, et inimesed, iseäranis vanemad, räägivad toas palju tasemini kui väljas. Säärares nähtust võib ka siis tähele panna, kui selles ruumis ühtki pealtkuulajat ei viibi.

Vastandina vanematele inimestele ei mõju lastele kinnine ruum säärareselt, mis sunniks neid tagasihoidlikumaks. Kui tuleb õpetaja klassi, siis mõjub ta samuti õpilastele, nagu kinnine ruum täiskasvanuile. Säärares vaba ülalpidamine klassis on seletatav sellega, et nad tunnevad endid vabadena, ilma järelevalveta, kuna vaenlased nende arvates viibivad väljaspool ruumi.

Omavaheline kisamine ja mängimine nagu vabastaks õpilasi liigsest energiast, mis peab välja voolama. Kui säärares paisu taga seisnud energia ei pääse avaldamisele, siis tundub ta sellele isikule nagu piinana. Õpilastesse kogub säärares tagavaraenergiat tunnis istudes, mis väljub vahetundide ajal.

Õpetaja klassi ilmumisel muutub klass vaikseks. Kõik klassis viibijad hakkavad õpetajat jälgima ja tema seletusi kuulama. Niisugustel juhtudel tundub õpilastele klassiruum piiratuna, sest keegi ei suuda õpetaja pilkude eest end varjata. Kui on tegemist suurema klassiruumiga ja rohkema arvu õpilastega, siis võib kohe tähele panna, et need õpilased tunnevad endid palju vabamatena, kes istuvad õpetajast kaugemal. Nende juures tuleb ka palju tihemini ette korrarikkumisi ja nad ei kuula ka hästi õpetaja seletusi, ega jälgi korralikult tunnikäiku.

Ruum mõjub kahtlemata õpilastele tagasihoidvalt, mille tõttu ta väga palju kergendab õpetaja tööd. Sellevastu on vabas looduses õpetamine palju raskem ja nõuab mitu korda rohkem tööd. Mida

noorem, suurem ja kasvatamatum on õpilaspere, kellele tuleb väljas õppust anda, seda raskem on nendega töötamine.

Seismine ja kõndimine on palju raskemad ja nõuavad inimeselt rohkem pingutust kui istumine. Kõige vähem pingutust nõuab keha muidugi lamades. Seega oleks vaimsel alal kõige produktiivsem töötamine lamades, mis on arusaadav, sest siis võib inimene kõik oma energia mõtlemisele koondada, millest kõndides või seistes osa sellele tegevusele läks.

Ekskursioonidel ja õppekäikudel kõndides võib küll teaduslikku tööd teha ja omavahel mõtteid vahetada, kuid see nõuab palju tugevamat tahtejõudu ja väsitab ka palju kiiremalt. See on täitsa loomulik ja nõutav, et meie õpilasi vabas looduses antavates tundides ja samuti ekskursionidel igal võimalikul juhusel istuda laseme, mille tõttu töö intensiivsus ja tähelepanu palju tõusevad. Harilikult ei armasta õpilased väljas istuda, vaid armastavad rohkem püsti seista või liikuda. See nähtus on sellega seletatav, et nad harilikult enne väljatulekut klassis mitu tundi istusid ja nüüd tahavad vabalt liikuda. Sõnakuulmise, tähelepanu ja korra mõttes ei või neid väljas lasta vabalt ringi liikuda, sest siis ei pane nad seletusi tähele ja see aeg on raisatud.

Kui antakse rohkem tunde kevadel ja sügisel vabas looduses, mille tõttu õpilaste liikumise võimalused palju suuremad, siis ei ole enam istumiseks sunnitud tarvis. Alul ei ole ilma kurjuseta võimalik heade tagajärgedega töötada, kuid pärastpoole läheb kõik isendast, ilma et kurjust tarvis oleks.

Kes on kunagi vabas looduses tunde andnud, see teab väga hästi, et väljas peab õpetaja palju rohkem rääkima kui klassis. Iseäranis raske on heal õpetajal väljas õpetada, sest puudub tahvel ja vastavad õppeabinõud. Looduses on väga raske alul loodusloo õpetamiseks vastavaid abinõusid leida, sest paljude kõrvaliste asjade seast ei leia tarvilikku üles. Klassis selle vastu läheb õpetamine vastavate jooniste ja tabelite abil palju ladusamalt. Niisugusest tabelite abil loodusloo õpetamisest

armastavad paljud õpetajad kinni pidada, mis on väga kurb nähtus. Väljas rääkimine on ka palju raskem, kui kinnises ruumis, sest väljas haihtub hää, kuna seinad jälle seda kinni peavad. Väga palju eksitavad väljas kõiksugu looduse nähtused, tuul, hääled, linnud ja loomad. Et säärase kõrvallmõjude tõttu oleks kõigil õpilastel seletus kuuldav, tuleb õpetajal palju kõvemini rääkida. Väljas viibides on õpilastel raskem märkuste tegemine ja seletuste üleskirjutamine, mis on aga tingimata tarvilik. Et nendest pahedest ja raskustest üle saada, on soovitatav alguses anda tunde lähemas koolimaja ümbruses, kus õpilastel ümbrus tuttav ja tähelepanu endale väga suurel määral ei tõmba.

Vabas looduses antavate tundide tarvis on tingimata tarvilik selleks otsustarbeks lehtlaid kooli ümbrusesse istutada. Lehtlate istutamiseks on soovitatav tarvitada sireleid „Syringa vulgaris“, elupuid „Thuja occidentalis“, läätspuid „caragana arborescens“, viirpuid „crataegus oxyacantha“ või mõnd teist pöösas-ilupuud, millede loetlemine viiks liiga pikale.

Lehtlaine tulevad asetada vastavad lihtsad ja odavad pingid, kuhu õpilased saavad istuda. Õpetaja ülesmärkimiste jaoks tuleb valmistada väike kantav klassitahvel, mida on võimalik tarvituse järgi ühest kohast teise kanda. Saksamaal ja teistes riikides valmistatakse vastavaid abinõusid vabrikutes ja nende muretsemine odava hinna tõttu ei lähe kalliks. Meil kahjuks puuduvad säärase vabrikud, kuna üksikult valmistamine on tülikam ja ka kallim. Kui on vastavad lehtlad asutatud, siis on võimalus ajajooksul teisi tarvilikke asju muretseda ja kohale toimetada, sest lehtlad ei tohi asuda koolimajast väga kaugel.

Sääraselt varustatud lehtlas on võimalus väga heade tagajärgedega peale loodusteaduse, maadeteadust, ajalugu matemaatikat, keeli ja igat teist ainet õpetada. Lehtla astub siin klassi seinte asemele ja kaitseb tuulte ning teiste väliste mõjude eest. Välismaa koolides on väga laialt levinud säärares lehtlates õpetamine ja soovitatav on, et see ka meil maad võtaks. Niisugune

väljas õpetamine peab küll kasvatustegelasi ja kooliarste tõsiselt rõõmustama. Ei tule siis enam sääraseid kurbi teateid kooliarstide poolt, nagu möödunud kevadel Tallinnas, kus talvine õppus kahjulikult õpilaste peale oli mõjunud,

mille tõttu tulid koolid varem sulgeda.

Silmas pidades vabas looduses antavate tundide suurt terviselist kasu, peame iga kooli juurde asutama lehtlad, milles võime kevadel ja sügisel ilusate ilmade ajal töötada.

E. P. Rist: Kontroll-leht laste kasvatamise kohta.

E. Oissar.

Normaalsetes oludes laps saab esimese vaimse ja kehalise kasvatuse ning hoolitsemise oma vanematelt ja jääb kuni täisealiseks saamiseni vanemate juurde. Kui laps saab esimese kasvatuse perekonnas oma vanemate hoolet, siis kasvab ta julgeks, kindla iseloomuga inimeseks — perekond annab talle kindla keskpunkti, millele ta võib tugeda eluraskustes. Aga kõigile lastele ei saa osaks selline saatus: osa lapsi kaotab vanemad ja jääb vaeslapsiks; osa vanemaid on kehvad ja ei suuda anda lastele korralikku kasvatust; leitud laste ja väljaspool abielu sündinute kasvatust on sageli juhuline ja ebakindel. Et ka neile võimaldada korralikku kasvatust ja hoolitsust, pakub riik, omavalitsus ja ühiskond oma kaasabi, asutades lastekodusid, varjupaiku, söimeid ja andes lapsi kasvatamiseks jõukamatesse ning korralikkudesse perekondadesse. Varemalt pooldati laste kasvatada andmist varjupaikadesse, kuna nüüd püütakse neid ka perekondadesse paigutada: kui laps ei saa loomulikku kasvatust perekonnas, siis ümbruskond vastaku enam-vähem perekonnale ja võõraski perekond on siin lähem kui lastekodu või varjupaik. Pealegi tuleb lapse kasvatust perekonnas odavam kui lastekodus; muidugi on ka seal raskusi, kuid sellest allpool. Kui laps antud perekonda kasvatada, siis on tarvis kontrollida, kas laps on antud täiesti hästikasvatavasse perekonda, ja kontrolliks on Eesti Punane Rist töötanud välja vastava lehe*). Kontroll-lehe kü-

simused jagunevad 3-me rühma: sissejuhatavad üldised andmed lapse ja kasvatada-võtja kohta, andmed lapse kohta ja andmed kasvatada-võtja kohta. Üldiselt on kontroll-leht koostatud asjatundlikult ja hästi, nii et vastused annavad küllalt selge pildi kasvatada antud lapsest. Parema ülevaate saamiseks ja süvendamiseks tuleks näha ette järgmised täiendused ja muudatused. Andmeis lapse kohta tuleks küsimus 1-le juurde viia küsimus 2-se sulgudes olev osa, sest see käib tervise kohta, kuna küsimus 2-ne käsitaks puhtust — ihu-, riidetuse- ja pesupuhtust. Küsimus 4-da juurde tuleb tuua II märgitud osast küsimus 2-ne: korteriolud, kus juures ruumide suurus ja põrandapind tuleb märkida meetermöödustiku järgi. Edasi, 6-ndas küsimuses märgitud: mis tööd teeb laps? tuleks korraldada eriküsimuseks, sest lapse ekspluateerimine perekonnas, kuhu ta antud kasvatada, on olnud kaaluvamaks väiteks, miks oldi selle vastu. Küsimus 7-das tuleks mulje väljenduseks tarvitada: korralik või korralik. Küsimus 10-dat tuleks täiendada: kas laps on avaldanud raskelt-kasvatavuse tunnuseid, väljapaistvaid halbusi või kurikalduvusi. Tervet osa tuleks kahtlemata täiendada kahe küsimusega, mis tähtsad lapse kasvatuse suhtes, kuid kontroll-lehes jäetud mainimata. Korralikuks kasvamiseks tarvitab laps küllalt puhkeaega ja magamisaega, mispärast lisatagu küsimus: kas on lapsel küllaldane magamisaeg, või kaua magab laps öö-päeva kestel. Teine mitte vähem tähtis asi, mis moodustab kauaks lapse elu sisu, on mäng, sellepärast peaks kontroll-lehte täiendada

*) Kontroll-leht käesoleva kirjutise lõpul. Toimetus.

küsimusega: Kas on lapsel mänguvõimalusi ja mänguriistu?

Andmed kasvatada-võtja kohta on üsna täielikud. Peaks leidma väljendust sellele meeleolule, mis valitseb perekonnas: kas rõõmus, lahke meeleolu, või kurb ja süng; kas kasvatajal on küllalt armastust oma kasvandiku vastu ja küllalt kannatust ta kasvatusel. Tuleks tähelepanu pöörata sellele, kas last mitte liiga ei hellitata, mida üldiselt küll ei juhtu, aga üksikjuhtudel (näit. üksikute, vanemate inimeste juures) on see võimalik, kui kasvatada-võtjal ei ole teisi lapsi. Samuti oleks huvitav märkida lastearv kasvatada-võtja perekonnas, milline asjaolu mõjutab laste edukust koolis. Et võimaldada selle kontrollivat jälgimist, tuleks üles tähendada laste arv kasvatada-võtja perekonnas. Need märkmed ei takista kontroll-lehe tarvitusele võtmist, et saada pilti perekonnadesse kasvatada antud laste kasvatusel. Tahaks loota, et ta aitab kaasa nende laste paremaks kasvatusel, kellele ei saa osaks ema hoolitsevat kätt ja armastavat silma ning isa autoriteeti ja järjekindlust.

Eesti Punane Rist.

Kontroll-leht lapse kasvatamise kohta.

1. Lapse ees- ja perekonnanimi, sündimise aeg:
2. Kasvatada-võtja ees- ja perekonnanimi:
3. Kasvatada-võtja täpne aadress: ..
4. Mis ajast viibib laps kasvatada-võtja juures:

I. Andmed lapse kohta.

1. Kas laps on terve (kui haige, siis mis haigus)
2. Kas last hoitakse puhtalt (kas on parasiite, sügelisi, paiseid jne.)
3. Toitlus: (märkida väljanägemise ja teiste andmete järgi: halb, keskmine, hea)
4. Korterialud: üldine (kus magab, missuguses ruumis, kellega ühes, ja kas voodi on puhas)

5. Riietus: (halb, rahuldav, hea)
6. Ümberkäimine: a) kas sõbralik või külm,
- b) mis tööd teeb laps:
 - 1) suvel
 - 2) talvel
- c) kellena last koheldakse: 1) perekonna liikmena (kui perekonnas omi lapsi, siis kas vääriiselt nendega või ei?) ..
- 2) teenijana (missugusena)
- 3) Kui last ei peeta perekonna liikme vääriiselt ega teenijaks, siis missugune on lapse seisukoht perekonnas:
- d) kas ei tarvitata lapse juures terviselt kahjulikult mõjuvaid karistusviise (toorus, pekmine, naljutamine jne.)
7. Mis muljet avaldas laps kasvatusliiselt (julge, viisakas võõrastav, tagasihoidlik, kohmetu, ebaviisakas jne.) ..
8. Kas laps on üksi vanemate inimeste hulgas, või teiste laste hulgas:
9. Kool: kas käib koolis, missuguses, mis klassis, kui kaugel asub kool lapse elukohast, kas lapsel on kõik tarvilikud õppeabinõud, lapse edasijõudmine ja elukombed koolitunnistuse järele:
10. Kas laps on avaldanud väljapaistvaid talvusi või kurikalduvusi, kui ja — siis missuguseid?
11. Kas laps on avaldanud mingisuguseid erilisi soovet?
12. Kas laps on oma olukorraga rahul?
13. Erilised märkused:

II. Andmed kasvatada-võtja kohta.

1. Kellest koosneb pere (kasvatada-võtja perekond, teenijad ja muud korteris elavad isikud, ja iga üksiku vanus ning vahekord kasvatada-võtjaga)
2. Korteri olud: a) ruumide arv ja suurus ruutsüldades
- b) puhtus: (must, rahuldav, puhas?)

3. Kas põevad lapsega koos elavad isikud külgehakkavaid, või muid pikemaajalisi haigusi (äratähendada haige nimi ja haigus)
 4. Kasvatada-võtja varandusline seisukord: a) kas on oma maja linnas, maal; oma talu (suurus tiinudes), rendi talu (suurus tiinudes), popsi koht (suurus),
 - b) missuguse tööga teenib ülespidamist, sissetuleku suurus kuus
 - c) välispidine mulje elujärjest:
 5. Kas lapsega koos elavate isikute juures on kuulda kalduvusi kõlvatutest eluviisidest, nagu alkoholi tarvitamine, riidud, roppude sõnade tarvitamine ja muud kõlbluse vastased teod:
 6. Kasvatada-võtjate naabrite arvamisest lapsega ümberkäimise kohta:
 7. Eri lised märkused:
 8. Millal kontrolleeritud? (kas ootamata või etteteatatud)
 9. Kontrolleerija allkiri:
- M ä r k u s: Kontroll sündigu või malikult ootamata.

Kooli ja õpetajaskonna päevaküsimusi

Ajakirjanduse ülevaade.

E. Martinson.

„Päevalehe“ 231. numbril kirjutises „Lapsevanema päevamured“ avaldab „Lapsevanem“ järgmisi mõtteid:

Igal sügisel on lastevanemail suur mure, kuidas saada oma lastele koolis tarvisminevad õpperaamatud, vihud ja muud õppevahendid. Eriti raske on algkooli õpilasvanemate seisukord: on ju algkooli sunduslik kõigile, ka kehemaile lastele.

Edasi esitab „Lapsevanem“ rea näiteid, kuidas muret teevad vanemaile koolid oma erilaadiliste raamatute ja õppevahenditega:

„Käsitöös tütarlastele peab olema tingimata see ja see riie ja niipalju meetreid, mis jällegi niipalju maksab... Laps, kes oma vanemate vaesuse tõttu ei suutnud muretseda seda „kõige paremat“ riidet, mida nõudis õpetaja, saab lõpptulemusena „nõrga“.

Jällegi võiksin neid sarnaseid näiteid tuua terved read, aga ehk aitab neistki.

Tekib nüüd küsimus — ja kaunis suur ning raske, millest sarnane Baabeli segadus meie pealinnas ja üldse koolides? Kas tõesti

ei suudeta siin viia läbi ühtlustamist, kas tõesti ollakse sealpool arvamisel, et vaid see raamat seal koolis ja mitte teine oma otstarvet täidab, samuti, kas ainult heast ja kallist materjalist võib teha õpilane — õppeotstarbel tööd? Ja kas tahavad kõik õpetajad tunnustada, et meil pole seisuse vaheseinu — kõik on ühesugused!?! — rikkad.

See oleks vist veidi äärmusse ulatuv.

Ei taha ma siinjuures vaielda raamatute headuse üle, see jääb muidugi lugupeetud õpetajate ja vastavate komisjonide hooleks, kuid kui algkoolis nõutakse õpilaselt tingimata kaustiku muretsmist ja muid sarnaseid luksuslisi asju, siis lubatagu tingimata öelda, et seda pole tarvis. Ma ei vaidle selle vastu, et see pole kasulik, kuid paljud meist peavad sentidega olema äärmiselt kokkuhoidlikud, kui seda ja teisi vajadusi suudame rahuldada. On ju klade, hea riie, metallist-joonlaud ja paljud paljud asjad ikkagi niisugused, mis meilt meie veeringuid ohtralt nõuavad, ning nii ei tohi meie neid pilduda. Täidab väga hästi oma otstarvet puust-joonlaud, samuti ka võib joonistada heade tagajärgedega kesk-

mise suurusega joonistuse vihku (olgu, et töö väiksem, ent ikkagi tehtud), väga hästi võib üleskirjutusi teha vihku ja need alal hoida; ka odavamast riidest võib laps midagi valmistada, sest tähtis on siin just oskus midagi teha.

On ju olemas õpetajail igasugused seltsid, ühingud ning eriainete sektsioonid, ja kas siis tõesti neis ei suudeta niipalju teha, et luua ühtlust õpperaamatutes ja muis asjus, et mitte teha meile — lapsevanemaile laste kooliskäimist äärmiselt raskeks ja kättesaamatuks asjaks.

Algava kooliaasta algusega kerkivad sarnased küsimused uuesti päevakorraks, kuid minu palavam soov oleks siin, et koolid endi vahel raamatute tarvitamist kuidagi viisi ühtlustaks ja ka muis asjus ei läheks nõudmistega äärmuseni, milline asjaolu paljuid meist lihtsalt kurnab.

Kellelgi vanemal on kolm kooliskäijat last. Ent millegi pärast ei saanud nad ühte kooli, ja nii peavad nad õppima lahus — kõik aga samas klassis, kes a, b ehk c.

Tuleb koju, vajab „a“ näiteks aritmeetika F. V. Mikkelsaar, kuna „b“, see tingimata peab olema Veski ja Grünthal, „c“ aga ajab esialgu üsna ilma raamatuta läbi. Siis eesti keeles: kuskil on „Nurmik“, ent teisel jälle „Kampmani Lugemik“.

Saksa keeles olgu jällegi ühel Kanni raamat, kuna teisel aitab Pezold ehk koguni Soosaar ja Valdson.

Sarnaseid lahkuminevaid nähteid võiksin terved read esitada, kuid neist ehk siinkohal jatkub.

Olgu veel esitatud mõned õpetajate nõuded.

Kui õpilasel pole kaustikut tingimata muretsetud, siis kutsugu ta isa kooli seletust andma. Seda aga ei taha õpetaja näha, et vihku seesama kõik väga hästi sünnib. Siis olgu kõigil joonistamiseks blokid — mitte vihud keskmise suurusega, ja kes endale ei muretse, saab veerandis nõrga joonistamisega. Peavad olema tingimata metallist joonlauad kummi alusega, kuna puujoonlauad oma otstarvet ei täitvat“.

Lapsevanema väidete kohta võiks öelda järgmist:

Meie kool on võrdlemisi õige noor. Loomulik, et ta kohe esimestel aastatel ei suutnud luua eeskujulikke õppeka-

vu, eeskujulikke õpperaamatuid. Esimeste aastate kogemused alles võisid anda kasulikke näpunäiteid meie koolile sobivate õppekavade ning õpperaamatute kohta. Soovi, et kõigis koolides oleksid ühed ja samad õpperaamatud (muidugi ühesugustes klassides) ei ole suudetud teostada (peale õige väheste erandite) ka neis riikides, mis on kultuuriliselt meist kaugel ees, kus rahva oma koolil on seljataga auväärne vanus, kus õppekavad enam-vähem kindlaks kujunenud. Meie aga oleme oma kooli ülesehitusega ikkagi enam-vähem algajajärgus, katselises ajajärgus. Kui nüüd kindlaks määrata kõigile koolidele ühed ja samad õpperaamatud, siis tähendaks see seda, et eesti kooli ei pääseks paremad, uuemad, ajakohasemad õpperaamatud. Ja kuna meie algkool alles hiljuti sai uued õppekavad, siis on loomulik, et tuli ette võtta mõned muudatused ka õpperaamatuis. Muidugi on lubamatu, kui õpperaamatuid kergel käel, ilma mõjuvate põhjusteta ühes ja samas koolis sagedasti muudetakse. Kuid seda vististi ei tehta. Tallinna linna koolide juhatajate koosolekuil harutati hiljuti eeltähendatud artiklis puudutatud küsimust, mille juures selgus, et õpperaamatute vahetamine Tallinna koolides sünnib ainult siis, kui selleks olemas mõjuvad põhjused. Samal koosolekul arvati ka, et „Lapsevanema“ kurtmine selle üle, et mõned õpetajad esitavad õpilasile liiga pedantlike nõudeid õppevahendite muretsemise suhtes, ei ole üldiselt põhjendatud, kui aga mõnes üksikus koolis on ette tulnud asju, mille üle kurdab „Lapsevanem“ (raudjoonlaudade nõudmine j. m.), siis muidugi ei saa seda heaks kiita.

„M a a“ 90. numbri kirjutises „Hariduspoliitilisi päevaküsimusi“ A. M. harutab küsimust, kellele peavad alluma põllumajanduslikud õppeasutised, kusjuures ta avaldab järgmist:

Lühikese aja tõttu pole suudetud põllumajanduslikkudele täienduskoolidele anda vastavat sisu. Puuduvad veel vastavad seadused ja korraldused koolide majandusliku ala organiseeri-

miseks ja alused nõuetekohaste õppejõudude saamiseks.

„Kõige selle tagajärjel ei ole täienduskoolid neid ülesandeid täitnud, mis aglkoolide lõpetajaile noortele kooli lõpetamise ja elluastumise vahelisel ajal ettevalmistajaks teguriks osutsid.

Täienduskoolide ülesanne on aga meie hariduspoliitikas tõendatud. On harilik nähtus, et 6-kl. algkooli lõpetavad meie õpilased liig noorelt. Iseseisvalt elluastumiseni on veel aega. See lühikene aeg on sageli noore inimese saatus määraks. On otse riigipoliitiliselt hädavajalik, et noori elluastujaid veel kooli õhkkonnas hoida ja neile eluks tarvilikke teadmisi ja näpunäiteid anda. Kõiki neid ülesandeid peavad täitma praktilise iseloomuga maa põllumajanduslikud koolid, nende hulgas esirinnas täienduskoolid, kui jätk 6-kl. algkoolile.

Seni ei ole täienduskoolidel täielikku ilmet. Puuduvad neil praktiliste harjutuste tarvis õppeaiad ja majapidamine. Ka teeb suuri raskusi asjaolu, et haridusministeeriumil ei ole sageli võimalik oma kutsekoolidele vastavaid majapidamisi põllutöministeeriumilt omada, kuna viimasel oma põllutöökoolide tarvis samad mõisasüdamed põllutöökoolide võrgu kava teostamiseks äramärgitud.

Niisuguse olukorra juures on seni asutatud põllumajanduslikke koole ilma igasuguse kavata. Haridusministeeriumi valdkonda kuuluvad põllumajanduslikud täienduskoolid ja kutselaadilised keskkoolid on veel sellega halvasti seiskorras, et meil seni ministeeriumi keskasutuse ega omavalitsuse koolinõunikute hulgas ei ole põllumajandusliku ettevalmistusega pedagoogi. Meie pedagoogid-koolinõunikud võivad olla küll head koolimehed üldharidusliku kooli organiseerimiseks, kuid et haridusministeeriumile alluvad koolinõunikud ka tublid põllumehed oleksid, kes kooli praktilise põllu- ja aiamaamajanduslike alade organiseerimisel võiksid anda näpunäiteid, selle juures peab küll kahtlema. Enamik seniseid haridusministeeriumi valdkonda kuuluvaid põllutöökoolide juhatajaid ei oma põllumajanduslikku haridust. Nii on nende koolide eriainetes õpetajatel väga täbar seisukord — ei ole sageli kellegilt nõu küsida,

ei koolijuhatajalt, ega koolinõunikult.

Revideeriv koolinõunik pöörab oma tähelepanu ainult üldise pedagoogilise seisukorra peale. Ei ole ime, et eeltulevaks õppeaastaks ähvardab paljusid põllumajanduslikke täienduskooli õpilaste puudusel sulgemine.

Põllutöministeerium on põllumajandusliku hariduse levitamise enda ülesandeks seadnud. Sealtpoolt on sageli näidatud ülemalnimetatud haridusministeeriumile alluvate põllumajanduslike koolide puuduste peale.

Niisuguses vastastikuse võistluse olukorras on meil praegu maksma pandud kaks põllumajanduslike koolide võrgukava: üks haridusministeeriumi ja teine põllutöministeeriumi teostamisel. Kui meie elame kulude kärpimise ja koondamise ajajärgul, siis peaksime ka niisugusele plaanile üksteisevõidu koolide asutamisele piiri panema.

Põllutöökoolide alluvuse ja põllumajandusliku hariduse levitamise küsimus on haripunktile jõudnud. Ei ole siin lahendust toonud õpetajate kongresside resolutsioonid, kus küsimus korduvalt päevakorral olnud.

Nüüd on põllumajanduspeavalitsuse poolt valmis esitamiseks Vabariigi Valitsusele põllutöökoolide alluvuse seaduse eelnõu. Nähtavasti loodetakse lihtsalt sellega haridusministeeriumile alluvaid põllumajanduslikke koole üle võtta oma korraldusse. Loomulikult ei lähe see „ülevõtmine“ nii libedalt, sest sellega on seotud terve rida õige kaaluvaid asjaolusid, milledest tähtsam kasvatusliku ala korraldamine.

Nagu teada, ei ole põllutöministeeriumil koolinõunikke, kes enda peale võiksid niisuguse ülesande võtta. Üldiselt, ei võiks pedagoogiline ala põllutöministeeriumi kompetentsi kuuluda, olgu, et koolide majapidamise ala korraldamisel põllutöministeeriumil rohkem eeldusi.

Küsimust ei saa vist teisiti otsustada, kui tuleks rohkem kontakti luua mõlemate ministeeriumite vahel. Ka ei oleks ülearune, kui kaalumise alla võetaks senise riigikoolivalitsuse reorganiseerimine, sellesse neid funktsioone sisse viies, mis juhivad ja korraldavad vastavate vilunud agronoomiliste

jõududega koolide praktilise ala organiseerimist. Paratamatalt tuleks muudatusi ette võtta riigi ja omavalitsuste koolinõunikkude koosseisus, sellesse värsket verd tuua pedagoogide-agronoomide juurekutsumisega.

Praegune Vabariigi Valitsus peaks seda küsimust otstarbekohasuse, rahva kõlbliste jõuallikate organiseerimise ja tervendamise sihis korraldama.“

„Postimehe“ 233. numbris ilmunud kirjutises „Töökoolid“ K. P. avaldab järgmisi mõtteid:

Meil on suur puudus kutsehariduslikest jõududest. Seda puudust tahavad vähendada kutsekoolid. Nende eduks on kaasa aidanud veel ajaolu, et algkooli-lõpetajad on veel liiga noored tegelikku ellu astumiseks ja vajavad vahelüli. Et üldhariduslik täiendus-kool ei suuda täita tegelikust elust tõusnud kutsehariduse nõudeid, siis tuleks meil pooldada võimalikult mitmekesiste aladega kutsekoole, andes neile kasvatustlikke-üldhariduslikke kõrvalülesandeid. Sellele teele on asunud Saksamaa juba aastate eest.

Laiemad hulgad suhtuvad aga kutsekoolidesse, kahjuks, liiga kahtlevalt. Arvatakse, et keskkool on ainuke õige tee tuleviku määramisel. Teiseks mõjub halvasti asjaolu, et tsunftikorra kadumisega tööstusliku ja käsitöökutse omandamises meil valitseb kaootiline seisukord, kuna pole suudetud Riigikogus vastu võtta „Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seadust.“

Ei ole karta üleproduktiooni sel alal. Rahvalugemise andmeil meil teotseb umbes 10.000 metalli- ja 4500 puutöölisi. Keskmiseks uuendusprotsendiks loetakse 5%. Selle järgi vajaksime aastas metallitöö alal 500 ja puutöö alal 225 uut töölisi. Meil on ainult 8 tööstuskooli, mis täie jõuga töötades

annavad meile aastas umbes 100 lõpetajat, nii et praegu peame läbi saama veel vanade tagavaradega.

Tööstuslike koolide ülalpidamine aga on kallis, palju kulukam kui üldhariduslike koolide ülalpidamine, kuna koolil peavad olema töökojad ja laboratooriumid. Et sellest üle saada, on kõik meie tööstuskoolid — peale Tallinnas asuva Riigitööstuskooli — praktikas kõrvale jätnud laboratoorse töötamisviisi (kus tehakse ainult harjutustöid) ja teotsevad tööstuslikult, s. o. õpilased teevad õppinud jõudude juhatusel ja vajalikul kaasabil töid tellimise peale hariliku tööstuse viisi järgi. Laboratoor-töid tehakse ainult juhul, kui tuleb õpilasi tutvustada võtetega, mis ei esine antud tellimiste juures. Küll on see töötamisviis tekitanud pahameelt töösturite ringkondades (nähaakse tööstuskoolides võrast sissetungijat), kuid ta on osutunud paratamatult tarvilikuks. See töötamisviis võimaldab meie tööstuskoolidele äraelamise võrdlemisi õige väikese toetusega. Harva tõuseb mõne tööstuskooli toetussumma üle 5000 krooni, kuna Riigitööstuskooli kulude summa kõigub 25—30 tuhande krooni ümber.

Aga ka pedagoogiliselt on tööstuslikul teotsemisel mõned paremused: 1) õpilased kogenevad tegeliku tööga, kuna laboratoorselt töötades nad ainult õpivad mõistma töö võtteid, 2) laboratoorse töötamisviisi juures jääb kõrvale töö produktiivsus, mis on ometi väga tähtis tegelikus töös, 3) tööstuslikult teotsevad koolid maksavad vaesemaile õpilasile tasuta. Tartus, näit., see tasuta tõuseb kuni 20 kroonini kuus. Sellise tasuta puuduks paljudel kehvel õpilasil üldse võimalus õppida.

Kooli lõpetajad on kõik saanud võrdlemisi kergesti ja head kohad, eriti kergesti leiduvad kohad puutöö osakonna lõpetajaile.

Johannes Käis.

25 aastat pedagoogilist tööd.

Johannes Käis.

16. septembril s. a. sai selja taha 25 aastat pedagoogilist tööd meie kooliuuenduse tuntud esivõitlejal Võru Õpetajateseminari juhatajal *Johannes Käis'el*. Kaasaeglasil on raske lähedase vahemaa ja pedagoogi kutseala tagasihoidlikkuse tõttu tema tööd hinnata, pealegi kui meie koolireform veel lõppemata, kuid kindlasti ei saa meie kooli ajalugu vaikides mööduda Johannes Käis'est, millega oleksid õigustatud praegused meeldetuletised tema elust ja tööst.

Johannes Käis sündis 26. detsembril 1885. a. Põlvas, Võrumaal. Õppimist algas ta Rosma algkoolis isa juures, selle järele õppis Põlva kihelkonnakoolis ja 1899.—1903. a. Võru linnakoolis. Kindel oma pedagoogilistes kalduvustes ja huvialas — loodusteaduses, jätkas ta intensiivset tööd ja lõpetas 1904. a. eksternina Peterburi õpetajate-instituudi.

16. septembril 1904. a. algas noor õpetaja oma kutsetööd Lemsali linnakoolis, kust ta siirdus 1906. a. Volmari linnakooli, sealt 1911. a. Riia Peeter-Pauli linnakooli ja lõppeks 1912. a. Riia Aleksandri gümnaasiumi õpetajaks. Paralleelselt koolitööga töötas ta oma lemmikalal — loodusteaduses ja lõpetas 1917. a. eksternina Petrogradi ülikooli.

Koolitöö ja endaharimise kõrval töötas Johannes Käis Riias paljudes pedagoogilistes ettevõtetes ja asutistes, nii õp-pereiside komisjoni liikmena, Riia pedagoogilise muuseumi kodukoha-sektsiooni juhatajana, algkooli-õpetajate kutseksamite komisjoni liikmena, loodusõpetuse ja koduloo lektorina õpetajate suvekursustel Võrus ja Riia pedagoogilise muuseumi juhatajana. Sõja lähenedes lahkus ta Riist ja sai 1917. a. Vologda õpetajateinstituudi õpetajaks, järgmisel aastal juhatajaks, 1919. a. siirdus ta sealt Pihkvasse rahvahariduse-instituudi õpetajaks.

Vene-Eesti sõja lõppedes pääsis Johannes Käis kodumaale ja määrati 5. novembril 1920. a. Vabariigi Valitsuse poolt riigikoolinõunikuks, Riigikoolinõuniku administratiivset laadi töö ei rahuldanud teda, kuna ta ikka oli tundnud end kõige õnnelikumana noorte seas, ja ta lahkus sest ametist, mille järele määrati 15. veebruaril 1921. a. äsjaasutatud Võru õpetajateseminari juhatajaks.

Võru õpetajateseminari loomise rajas Johannes Käis töökooli põhimõttele. Ei olnud kerge see ülesanne meie võimaluste piiratus ja õpetajate ja seltskonna ettevalmistamatus kui ka töökooli-organisatsiooni enese väljakujunematus tõttu. Tuli meie kitsastes oludes korruga luua nii süsteemi ennast kui kooli, kasvatada endale kaastöötajaid-õpetajaid kui ka arusaamist seltskonnas. Johannes Käis'e intuiitiline pedagoogi-kunstniku vaim, temperament ja haruldane töökus on kandnud seda mitmekordset koormat aina kasvas ja tugevnedes. Ükski looming ei suuda vältida kuju otsimisel eksimusi ja väärvõtteid, nii ka Johannes Käis'egi töös on olnud paratamata katsetamise juhulisust ja ebakindlust; need pisi-asjad võivad olla eitamise vahendeiks vastastele, kuid ei vähenda *J. Käis'e* terviktöö väärtust, mille siht on olnud alati kindel. Võru õpetajateseminar on

oma tööga leidnud tõsist tunnustust välismaailgi.

Intensiivse koolitöö kõrval ei ole Johannes Käis kunagi väsinud ise õppimast. Talle on olnud vältimatuks vajaduseks kontakt pedagoogilise ilma uusimate saavutistega nii kirjanduse kui välismaa-reiside kaudu. Viimastest olgu nimetada töötamisi 1926. a. Berliini kasvatusinstituudis, tutvumist Austria koolidega 1927. a., Šveitsi koolidega 1928. a. ja Inglise omadega 1929. aastal.

Johannes Käis on tegutsenud vahetpidamata mitmesuguste haridusalgatis- te ja seltskonnatöoga. Nii juhatas ta 1921. ja 1922. a. õppevahendite valmistamise kursusi Võrus, töötas lektorina õpetajate suvekursusel Tartu ülikooli juures (1923. a.), Võrus (1924. ja

1928. a.), Kuresaares (1925. a.), Tallinnas (1925. ja 1928. a.), Valgas ja Paides (1928. a.), Riias (1925. a.) j. m. 1928. a. koostas ta haridusministeeriumi ülesandel uued moodsed algkooli- õppekavad.

Meie kehva pedagoogilist kirjandust on Johannes Käis rikastanud uute mõtete ja kogemustega oma toimetatavate Võru õpetajateseminaride aastaraamatute „Teel töökoolile“ I—V kaudu. Peale selle on ta avaldanud eriraamatuid „Looduseõpetus algkoolis“ I—III ja sagedasti kirjutanud „Kasvatuses“ mitmesugustest uuenduslikkudest üldpedagoogilistest kui ka meetodilistest küsimustest.

Surume lugupidamise ja tunnustusega kätt väsimatult haridusvõitlejal veerandsaja-aastase tööpäeva puhul.

Välismaalt.

Läti kool arvudes 1928/29. õppeaastal.

Lätis on juba 1919. aastast vastava seadusega maksma pandud *ühthuskool*. Lapsed, kes õppinud kodus, lasteaias või kaheaastases ettevalmistuskoolis, on kohustatud 8-dast kuni 14-nda eluaastani (kuus aastat) õppima põhikoolis. Põhikooli-lõpetajad astuvad kaheaastasesse täienduskooli, või siis mitmesugustesse kesk- ja kutsekoolidesse, mille kursus kestab neli-viis aastat. Viimaste lõpetajad pääsevad ülikooli ja teistesse kõrgematesse õppeasutistesse (konservatoorium, kunstiakadeemia).

I Põhikoolid.

Läinud 1928./29. õppeaastal oli Lätis põhikooli, kaasa arvatud ka vähesed ettevalmistus- ning täienduskoolid ja lasteaiad, — 1931, neist maal 1472, linnas 459. Nii tuleb maal igale 842-le elanikule ja linnas igale 1319-le elanikule üks kool. Linna-koolimajad on muidugi mahukamad ja klasside arv neis suurem. Tihedaim on koolivõrk Letgallias, kus igale 748-le elanikule tuleb üks kool; Kuramaal aga ainult igale 962-le elanikule. Sama võib öelda ka koolivõrgu tiheduse kohta maaliselt: Letgallias tuleb igale 25 klm²-le üks kool, Liivimaal — 56klm²-le, Zemgallias — 57 klm²-le ja Kuramaal 66 klm²-le.

Üldiselt peab ütleva, et kuigi lätlasi on 75% kogu Läti rahvaarvust, nende päralt on ainult 73% koolidest, kuna Läti vähemusrahvused on koolide poolest rikkamad.

Koolitüüpide järgi jagunesid koolid järgmiselt: lasteaedu 73, neist lätlaste omi 27 ja vähemusrahvuste omi 46; ettevalmistuskooli 20, neist lätlaste omi 20; põhi- ja täienduskooli 1838, neist lätlaste omi 1363 ja vähemusrahvuste omi 475. Siia hulka kuuluvad ka 5 kurtummade kooli, 7 abikooli arenemises mahajäänud lastele, 3 kooli kõlblalt mahajäänud lastele ja 1 pimedatekool.

Neid koole peab ülal omavalitsus, kuid mõnes maakonnas (Letgallia, Illukste) riik kannab kuni ¾ kõigist kuludest. Kõigis neis koolides oli kokku 5807 klassiruumi, kuid neist ei jätkunud, nii et 82-hes koolis (201 klassi) oli õppetöö kahes vahetuses. Õpilasi oli kokku lasteaedades, ettevalmistus-, täiendus- ja põhikoolides 157.810, neist põhikoolides 122.846. Viimased jagunesid klasside järgi järgmiselt:

I kl.	24,6%
II „	20,0%
III „	19,9%
IV „	15,0%
V „	11,0%
VI „	9,5%

Põhikooli kursuse lõpetasid täielikult möödunud õppeaastal 11.580 õpilast, kuna 1927./

28. õppeaastal oli neid 9.085 ja 1923./24. õppeaastal vaid 6.093. Igale tuhandele poeg-lapsele tuli põhikoolis 897 tütarlast. 1919./20. õppeaastast alates kuni 1928./29. õppeaastani on õpilaste arv tõusnud 25% võrra, kuna õpetajate arv on tõusnud kahekordseks — 3746-lt 7600-le, seal hulgas 3327 mees- ja 4273 naisõpetajat. Kutseõiguslikke õpetajaid põhikoolis — mehi 86%, naisi vaid 78%.

II Üldhariduslikud ja kutse-keskkoolid.

1928./29. õppeaastal oli Lätis üldhariduslikke keskkooli üldse 100, neist kuulusid:

- lätlastele — 53,
- venelastele — 11,
- sakslastele — 10,
- juutidele — 19,
- poolakatele — 3,
- sega-rahvustele — 2,
- valge-venelastele — 1,
- leedulastele — 1.

Õpilasi oli läti keskkoolides 10.016, vähemusrahvuste „ 6.010

Kokku 16.026.

Üldhariduslike keskkoolide arv, samuti klasside ja õpilaste arv neis on juba mitmed aastad püsinud ühel ja samal kõrgusel. Keskkoolide arv seevastu kasvab kiiresti. Haridusministeeriumile allub 37 kesk-kutsekooli, põllutööstusministeeriumile — 4, rahaministeeriumile — üks laevajuhtide ja laevamehaanikute kool; gr.-katoliku usulistel ja katoliiklastel on eriliste õigustega vaimulikud seminarid, nii et kokku on 44 kesk-kutsekooli, sõjakool kaasa arvamata; lätlastele kuulub neist koolidest 79%. Õpilasi oli möödunud õppeaastal keskkoolides: lätlasi — 6264, vähemusrahvusest õpilasi — 612. Üldse õppis läinud õppeaastal keskkoolides 23.898 õpilast, neist 11.802 mees- ja 12.096 naisõpilast. Rahvuselt jagunesid need:

- lätlasi — 66,7%,
- sakslasi — 8,1%,
- venelasi — 5,8%,
- valge-venelasi — 0,6%,
- poolakaid — 2,2%,
- juute — 15,0%,
- leedulasi — 0,8%,
- eestlasi — 0,4%,

Neist lõpetasid kooli umbes 4000 õpilast, s. o. ligikaudu 62% nelja aasta eest esimesse klassi astunuist.

Koolitüüpide järgi jagunesid lõpetajad järgmiselt:

gümnaasium ladina keelega	33,0%
reakool	21,7%
gümnaasium uute keeltega	20,0%
õpetajate-instituut	10,0%
kommertsikool	6,0%
tehnikum	4,2%
klassikagümnaasium	3,4%
tütarlaste-gümnaasium	1,7%

Õpetajaid oli keskkoolides 2657, neist meesõpetajaid — 1814 ja naisõpetajaid — 843.

III Alam-kutsekoolid.

Need koolid on haridus- ja põllutööstusministeeriumi ülalpidamisel. Haridusministeeriumile allub 30 kooli 3147-me õpilasega, põllutööstusministeeriumile — 46 kooli 1576-e õpilasega. Koolitüüpide järgi jagunesid õpilased järgmiselt:

haridusministeeriumile alluvates koolides ettevalmistusklassides	5,7%
mehaanikakl.	38,0%
kaubandusk.	10,0%
puutöökl.	10,0%
ehitustöökl.	8,5%
elektrotehnikakl.	9,5%
õmblustöökl.	3,0%
keemiakl.	3,0%
päevapildistusk.	2,5%
käsitöökl.	2,5%
kudumiskl.	2,0%
värvimistöökl.	1,5%
nahatöökl.	1,1%
joonestusk.	1,1%
kodumajandusk.	0,3%
lasteaednikkude-kl.	1,3%

põllutööstusministeeriumile alluvates koolides kaheaastastes põllumajandusk.	62,0%
majandusk.	10,0%
aiandusk.	8,0%
karjandusk.	5,0%
karjandus-piimandusk.	5,0%
piimandusk.	3,0%
mesindusk.	3,0%
metsandusk.	2,0%
kalandusk.	2,0%

Õpetajaid oli:

	mees-	nais-
	õpet.	õpet.
haridusministeeriumile alluvates koolides	304	68
põllutööstusministeeriumile alluvates koolides	91	46

kokku 395 114

IV Kõrgemad õppeasutised.

	mees- õpil.	nais- õpil.	kokku	õpetajaid.
Ülikool	5894	2080	7974	339
kunstiaka- deemia	221	65	286	29
konservatoo- rium	183	220	403	41
kokku	6298	2365	8663	409

Kokku Lätis: 2.154 õppeasutist,
104.122 meesõpilast
90.972 naisõpilast
11.175 õpetajat.

Palvetamis-sunnitöö.

„Westfälischen Kämpfer'is“ avaldab „Jungpioner“, näh. õpilane, huvitava usuõpetusevastase kirjutise, milles väga iseloomulik lõige Münsteri koolist:

„Talvehommikuil kell 7¼, suvel kell 7¼ peame olema kooliplatsil, kella 8-ks läheme kirikusse, kuhu peame jääma pooleks tunniks. Siis läheme kooli; õpetaja avab õppetöö hommikupalvega. Ja siis järgneb küsimus: „Kes ei olnud täna kirikus?“ Ja karistuseks peavad need, kes puudusid kirikust, kirjutama 100 korda „Mina ei olnud kirikus“, ja teist-niipalju „Mina pean igal hommikul olema kirikus“. Ja selliste meetoditega taetakse kasvatada usku!“

Mitte kunagi enam sõda!

Rahvusvaheline Ametiühingute Liit andis välja originaalse raamatu „Mitte kunagi enam sõda!“ („Nie wieder Krieg!“) Raamatus on ainult pildid, üks õudsem ja masendavam teisest: fotod maailmasõjast. Üksikud pildid on nii kohutavad, et suuremgi militarist neid nähes muutuks sõjavastaseks.

Õpetajate olukord Egiptuses.

Egipti hariduseandmise ümberkorraldamise järgi õpetajate majanduslik olukord on muutunud erakordselt raskeks.

Õpetajate kuupalk on 4 guineed endise 10-ne guinee asemel. Kõrgemais õppeasutis, kus õpetajad seni teenisid 10—15 guineed, samad teenivad praegu ainult 5 guineed kuus.

Dr. Machdjub bey Said, Eg. õpetajate-liidu auesimees, pööris arupärimisega haridusministeeriumi. Sealt vastati, see kuuluvat rahandusministeeriumi kompetentsi ja haridusministeerium ei võivat midagi sel puhul teha. Õpetajate välis-informatsioon nimetab olukorda enam kui traagiliseks ja rõhutab massi aktsiooni tähtsust sellise nälgutamise vastu.

Haridustöö Palestiinas.

Palestiina koolivõrk on viimasel ajal muutunud võrdlemisi tihedaks. 1928. a. oli seal 255 juudi erakooli 26.381-he õpilasega. Linnade koole on 314, 19.737-me õpilasega, kellest enamik muhameedlased. Siia juurde tuleb 50 muhameedi erakooli 3.500-ja õpilasega, 183 ortodoxi kooli (2.167 õpilast), 113 katoliku kooli (9.438 õpilast) ja 46 evangelistide kooli (3.302 õpilast). Koolikohustuslikest lastest oli 175.000 muhameedlast, 48.000 juuti ja 25.000 kristlast.

Enamik avalikke koole kuulub haridusministeeriumi järelevalvele. Juudi koolidest 177 alluvad 17.179-sa õpilasega Palestiina sionistide exekutiivkomitee kontrollile, ülejäänud oma 9.300-ja õpilasega teistele juudi organisatsioonidele.

Peale elementaarkoolide on ka mitmed õpetajate ettevõtmistusasutised, lasteaiad, muusikakoolid, põllutöökoolid ja mitmesugused teised kutsekoolid. Viimaste hulka kuulub ka kunst-dekoratsioonide kool. Haifas on tehnika-instituut.

Palestiina õpetajaskond on väga halvasti organiseerunud. Kuuluvus mitmesse üksik-vaenulikkude rahvusesse ja usku ei lase neid solidaarselt võidelda oma huvide eest.

Organisatsioonide teateid ja kroonika.

E. Õ. Liidu juhatuse koosolek.

Järjekorraline E. Õ. Liidu juhatuse koosolek peeti 22. sept. k. a. Tallinnas. Päevakorras oli hulk suure tähtsusega küsimusi, mis suuremalt jaolt kõik leidsid lahendust.

Sekretariaadi aruanne.

Aruande sekretariaadi viimase aja tegevusest kandis ette Liidu sekretär J. Elango. Aruandest selgus, et Liidu tegevus suvevaheajal ja viimastel kuudel on seisnud pedagoogiliste nädalate ja edasiharimise kursuste korraldamises, õpetaja tähtsamatute valmistamises, tegevusaasta aruannete koostamises, tegevuskava ja eelarvete väljatöötamises ja reas vähemates ülesannetes ja küsimustes.

Muu seas on samme astutud, et veneaegse kutsega õpetajailt nõutavad eksamid oleksid eksamite õiendajaille jõukohased. Liidu juhatuse tunnistas soovitavaks pikendada kursusi 3-nda suve peale neile õpetajaille, kes kahe suvega ei suuda kava läbi töötada. Samuti otsustati paluda järeleksami võimalust neile õpetajaille, kes mõnes aines ei suuda eksameid õiendada hamini poolt määratud tähtajaks.

Noorsookirjanduse toimikond

on kaalunud noorsookirjanduse rikastamise küsimusi ja teeb ettepaneku jätkata noorsooraamatute kirjastamist ja alata noorsooalbumite väljaandmist. Ettepanekud leiavad heakskiitmist. Ühtlasi juhatuse soovib kaaluda albumite nime küsimust ja teid otsida noorsooraamatute hinna alandamiseks.

Õpetajate IX üldkongressi küsimus

tekitab pikemaid kaalumisi. Teatavasti pidi kongress peetama juba augustikuul peamiselt teenistusseaduse küsimuste selgitamiseks. Kuid et referentide leidmisega tekkis raskusi, siis tuli kongressi kokkukutsumine edasi lükata.

Peale selle, kui koosolek on üksikasjalikult sõelunud referentide küsimust, otsustatakse kongressi kokkukutsumise tähtaja küsimus jätta sekretariaadi määrata.

Ülerügilise koolinäituse korraldamine

1930. a. kevadel ühenduses algkooliseaduse 10-a. kestvuse tähtpäevaga ja 6-aastase alg-

kooli teostamisega tunnistatakse soovitavaks ja otsustatakse selles küsimuses selgitada haridusministeeriumi osavõtu ja kaasabi võimalusi.

Õpetajate kodu seaduse-eelnõu

kava, mis Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi poolt välja töötatud ja Vab. Valitsusele esitatud, tunnistatakse üldjoontes vastuvõetavaks, kuna E. Õ. Liidu juhatuse sooviavaldustest enamjagu on leidnud tähelepanu ja arvestamist. Peetakse tarvilikuks veel kord korrata ettepanekut, et seaduse-eelnõu näeks ette teotuse andmise võimaluse õpetajate organisatsioonide poolt üleväljpeetavatele kodudele.

„Õpetajatemaja“ küsimuses

esitab E. Õ. Liidu majandustoimikond ettepaneku asutada osatühisus maja ehitamiseks, kapitali kogumiseks ja hiljem maja valitsemiseks ja kasutamiseks. Juhatuse on ettepanekuga päri. Otsustatakse seda küsimust veel asemikkudekogu koosolekul kaaluda ja siis teostamisele asuda.

Täienduskoolide Õpetajate Ühingu

liikmeks võtmine otsustatakse eitavalt, kuna T. Õ. Ühingu ei vasta Liidu põhikirja § 16-nda nõuetele, mis ütleb, et „iga õpetaja võib olla ainult ühe Liitu kuuluva ühingu liige ja nimelt selle, kelle tegevuspiirkonnas ta töötab.“ Otsustatakse Ühigule ette panna deformeeruda Liidu toimikonnaks.

Rahvusvaheline koostöö.

Rahvusvahelise õpetajate keskkorraldusega ühinemise asjus otsustatakse asemikkudekogule ette panna astuda „Fédération Internationale des Associations d'Instituteurs“ liikmeks, mille juhatuse asukoht Pariisis ja millega ühinenud enama jao Euroopa riikide õpetajate organisatsioonid (meie naabritest Läti ja Leedu juba mitme aasta eest).

E. Õ. L. liikmemaksu tasumise kodukord võetakse vastu Liidu sekretariaadi poolt väljatöötatud kujul ja otsustatakse esitada asemikkudekogule kinnitamiseks.

Aruanded.

E. Õ. Liidu 1928/29. a. tegevuse aruanne kinnitatakse. Samuti kinnitatakse kassa ja

toetuskapitali aruanded ja võetakse vastu Liidu varanduse seis (bilans), mis on 1. aug. 1929. a. tasakaalus Kr. 6.582,58, seal hulgas kapitali Kr. 1.530,75.

Tegevuskava.

E. Ö. Liidu 1929/30. a. tegevuskava võetakse vastu sekretariaadi poolt väljatöötatud kujul ja otsustatakse esitada asemikkudekogue kinnitamiseks. Tegevuskava keskpunktiks on üleriigilise koolinäituse ettevalmistamise ja õpetajate teenistusseaduse küsimused.

Eelarve.

E. Ö. Liidu 1929/30. a. eelarve võetakse vastu tasakaalus Kr. 34.200.— ja toetuskapitali eelarve Kr. 1000.— ning „Kasvatuse“ 1930. a. eelarve tasakaalus Kr. 10.850.— Kõik eelarved tulevad asemikkudekogus kinnitamisele.

Asemikkudekogu koosolek

otsustati kokku kutsuda 31. okt. k. a. Tallinna. Päevakord võeti vastu sekretariaadi poolt väljatöötatud kujul.

Baltiriikide õpetajate

konverentsi puhul Riiga sõitvale delegatsioonile tehti ülesandeks Läti kooli tema 10-a. juubeli puhul tervitada ning pärg panna J. Rainis'e kalmule.

E. Ö. Liidu asemikkudekogu koosolek

peetakse 31. okt. k. a. Tallinnas. Koosolek algab kell 9 homm. E. Ö. Liidu ruumides Rataskaevu 22. Liidu juhatus seadis kokku ja saatis liikmeile kätte päevakorra järgmisel kujul:

1. Koosoleku avamine.
2. Koosoleku juhataja, sekretariaadi ja mandaatkomisjoni valimine.
3. Uute liikmete vastuvõtmine.
4. Aruanded.
5. E. Ö. Liidu 1929/30. a. tegevuskava peajooned.
6. E. Ö. Liidu 1929/30. a. eelarve.
7. „Kasvatuse“ 1930. a. eelarve.
8. Valimised.
9. Tallinna Õpetajate Seltsi ettepanek pedagoogilise kirjanduse võla kustutamise asjus.
10. Eesti Õpetajate Liidu liikmemaksu tasumise kokkulepe.
11. Rahvusvahelise õpetajate keskkorraldusega ühinemise küsimus.
12. Ülevaade Genfi ja Helsingöri kongressidest.

13. Informatsioon kohtadelt ja läbirääkimised.

14. Koosolekul algatatud küsimusi.

Baltiriikide Õpetajate Liidu järjekorraline konverents

peeti 28. ja 29. sept. Riias. Konverentsi kavas olid järgmised küsimused: 1) Konverentsi avamine. 2) Mis pakuvad baltiriikide õpetajaile Genfi ja Helsingöri kongressid. 3. Lastevanemate ja pedagoogide ühendamine noorsoo-kasvatuse töös. 4. Aineõpetajate kongresside kokkukutsumise küsimus. 5. Õpetajate ja õpilaste vahekorra lähendamine. 6. Liidu III kongressi kava Kaunases.

Eesti delegatsiooni koosseis oli järgmine: A. Janson (delegatsiooni juhataja), J. Piiskar, H. Rajamaa, P. Rängel, M. Reisenbuk, J. Tauts, P. Kochtitsky, V. Minneste, F. Klement ja S. Schilling.

Konverentsiga ühteaegu toimus Läti kooli 10-a. juubel, millest Eesti esindajail oli võimalus osa võtta.

Õpetajate- ja koolipäevad

Läänemaal korraldati septembrikuu alul Haapsalus, Märjamaal ja Lihulas. Kavas olid koolinõunik M. Univer'i kõne „Kooli korrast“ ja „Läänemaa koolide 1928/29. a. aruanded“, E. Ö. Liidu sekretäri J. Elango' kõne „Õpetajaskonna päevaküsimusist“ ja Läänemaa Õp. Liidu abiesimehe J. Uustalu' kõne „Õpetajate edasiharimisest“. Osavõtjaid oli kõigis kohtades rohkesti. Koosolekuil müüdi ka pedagoogilist kirjandust ja jagati välja õpetaja tähtsamatuid.

Harjumaa Õpetajate Liidu aasta-koosoleku

20. sept. k. a. E. Ö. L. ruumides avas kell 10 hommikul H. Ö. L. esimees J. Ratasepp. Koosoleku juhatajaks valiti õpetajad T. Talbak ja J. Tamm, protokollisid õp-d Taelmann, Hamburg ja pri Kirschbaum. Aruandest, mille kandis ette J. Ratasepp, selgus, et Liidu tegevus on arenenud normaalselt, on lahendatud koolielu küsimusi ja kaitstud õpetajate huviseid. Läänemaa tegevusaastal möödus 10 a. Liidu asutamisest, mida mälestati piduliku aktusega, kuna sel puhul välja anda otsustatud album praegu valmimisel. Organiseerimisküsimust puudutades märkis aruandja

osa ühingu tegevuse leigust oma kohuste täitmises Liidu vastu, eriti halb on see olnud Nissi ühingu, kus kord valitsenud separatistlik vool — otsene koondumine keskliiduga ilma maakonna liitu kuulumata — jälle viimasel ajal mõjule tõusnud ja liikmemaksud õiendamata jäetud, kuigi otsekoheselt maakonna liidust lahkumist pole soovitud. Jõeletme õpetajad ei ole seni ikka veel naaberühinguisse liitunud ja kavatsusel on seal iseseisva ühingu ellukutsumine.

Peatuskodu likvideeriti läinud suvel, kuna see tuli Liidule liiga kallis. Raske on aga ilma säärase kohata olla nii õpetajail linnas viibimistel kui ka juhatusel ja nõukogul koosoleku korral. Seepärast on vajadus uuesti peatuskodu leidmiseks, mis tuleks aga odavam Liidule; selle otsimisele on juhatas asunud.

Kassahoidja A. Ruudu aruandest selgus, et läbikäik on teostunud eelarve kohaselt, praegu kassas üle neljasaja krooni.

Ülevaate Harju Maakoolivalitsuse juures asuvast haridusnõukogu tööst tegi V. Uustalu, kes seal Liidu esindajaks. Vahekord õpetajate ja lastevanemate vahel on tervemas, maakoolivalitsus ei ole enam käiku andnud igasugustele nurgatagustele kaebustele. Õpetajad ise kipuvad omi vahekordi õiendama ikkagi veel haridusnõukogusse, kuigi õige tee selleks oleks Liidu kaudu vahekohut ja aukohut kasutada. On ilmsiks tulnud tendents õpetajaid lahti registreerida ja ajutiseks määrata, valdades valitakse mõnikord õpetaja üheks aastaks „proovi“ peale. Sellele vääranähtusele on jõudumööda piire pandud, ka maakoolivalitsus ei pea seaduslikuks valimist üheks aastaks. Nähtusele tuleb valdades vastu tegutseda.

Revisjoni komisjoni valiti endised liikmed talgasi, õp-d Kleesman, Koortman ja Känd.

Järgnes hr. J. Elango' referaat „Õpetajaskonna päevaküsimustest“. Algkooli lõpliku teostamise puhul kavatsetakse korraldada üleriigiline koolinäitus, mille heaks kordaminekuks tuleks teha palju tööd kohtadel. Õpetajate teenistusseaduse eelnõu valmimist oodatakse õpetajaskonnas, vaja aga oleks õpetajaskonnal kohtadel rohkem seda küsimust harutada ja saata materjali seaduse eelnõu koostajale, et eelnõu saaks küllaldaselt eluline. Ühes selle eelnõu valmimisega võiks päevakorra tulla siis ka töötasu seaduse korraldamine. Õpetajatemaja küsimus on jõudnud kuni põhikirja koostamiseni osaihi-

suse asutamiseks. Noorusmaa kirjavara ilmumine jätkub albumite ja raamatute kujul, seisma jäänud ajakirja asemel.

Kooliasjaajamisest refereeris T. Orgusaar, leides et kantseleilikkus on Harjumaal sundmäärusega maksma pandud rakendusraamatutega viidud äärmuseni. Praegu on viisteistkümmend eri vormi, et aga need osalt puudulikult koostatud, siis peaks, et aruandeid j. m. nõudeid rahuldada, vast teist-niipalju abiraamatuid juurde soetama. Referendi otsus oli, et suurem osa neist tuleks kui kantseleiline praht täiesti kõrvaldada, vähem osa aga — täiendavalt ümber töötada. Koosolek pooldas referendi seisukohti täiel määral ja tegi juhatusele ülesandeks vastavat materjali ette valmistada ja siis samme astuda rakendusraamatute küsimuse tervendamiseks.

Koosolek lõppes enne lõunat, osavõtjad ruttasid kooliküsimuste harutamist jätkama maakoolivalitsuse poolt korraldatud Harjumaal haridustegelaste päevale.

Koosolekust võttis osa umbes 90 õpetajat kõigist ühinguist.

K.

Pärnumaa koolijuhatajate- ja õpetajatepäev.

Laupäeval, 14. sept. s. a. peeti Pärnus „Endla“ saalis Pärnumaa koolijuhatajate- ja õpetajatepäev, millest võttis osa 250 õpetajat. Koosolekust võtsid osa ka hariduse- ja sotsiaalminister h-ra J. Hünerson ja riigikoolivalitsuse dir. h-ra G. Ollik. H-ra minister rõhutas omas 1½ tundi kestnud kõnes, et peame võitma noorsugu elu-jaatavale seisukohale, mille tulemuseks on elu hindamine positiivses mõttes. Kool ja kasvatustegelased astugu lähedasse ühendusse lastevanematega. Kasvatuse ja hariduse sihina näevad maa-inimesed kergema, puhtama ja peenema elu saavutamist. Elu ise on juba tõestanud, et meil olemas haritlaste üleproduktioon. Meil puuduvad haritud agronoomid, majandusteadlased, loomaarstid ja tegelased kõigil praktilistel aladel. Hale on lugu keskkooli lõpetajatega: paljud neist on sunnitud ellu astuma ilma kindla elukutseta. Paljud ei suuda lõpetada ülikooli. Niisuguseid noori võib nimetada „poolharitlasteks“. Neil ei ole elus kohta. Sihiks kasvatuses olgu tegelik töö, suunaks olgu meie rahva põhitöö — põllutöö lähemale toomine meie noortele. Tuleb levitada kutseharidust, tuleb tõsta arusa-

mist tööväärtusest, kasvatada lastes töötahet ja töörohmu. Õpetaja peab ise tööd kõrgelt hindama ja nägema töös kohustust rahva vastu. Minister lõpetas oma kõne sõnadega: „Ärgu tundku õpetaja end ametnikuna, vaid tõsise töötajana rahva kasuks. Nõnda täidame oma ajaloolist kutset ja ülesannet. Sellepärast, kooli ja haridustegelased, õigele teele — tööle“. Pärnu linnakoolinõunik h-ra J. Estam refereeris teemale: „Bine-Simoni intelligenti katseid nõrgaandeliste laste eraldamiseks“. Virumaa I jaoskonna koolinõunik h-ra M. Meos kõneles „Kooliaia tähtsusest“ ja Pärnumaa II jaoskonna koolinõunik h-ra J. A. Luur refereeris „Tööprintsipi Soome lasteaedades, nõrgamõistuslike ja kurikalduvustega laste kasvatusasutis“. Peale selle refereeris koolinõunik J. A. Luur veel „Koolielu jooksvatest ja administratiivküsimustest“. Riigikoolival. dir. h-ra G. Ollik soovitas kaaluda küsimust üleriigilise koolinäituse korraldamisest eesti kooli 10-aastase juubeli puhul. Viljarikas tööpäev lõppes kell ½8 õhtul riigihümni laulmisega.

Koolinõunikudepäev Tartus.

Erakorraline koolinõunikudepäev peeti 10. aug. k. a. Tartus, millest võttis osa peale koolinõunikude rohkesti muidki koolitegelasi. Päeva kavasa olid usulise ja kõlbla kasvatus ning õpilaste omavalitsuse küsimused koolis, kuna teemast „Töö kasvatuses tegurina koolis“ kõneles hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson. Referentidena esinesid prof. J. Köpp, seminaridirektorid J. Käis ja A. Fluss ning koolinõunik M. Raud. Koosolekut juhatas riigi haridusnõunik F. V. Mikkelsoar.

E. Õ. Liidu esindajatena

käisid Taanimaal Helsingöris augustikuul peetud n.n. „modern-pedagoogide“ kongressil dir. A. Pedussar, õp. J. Rummo ja koolin. J. Grüntal. Viimane käis E. Õ. Liidu esindajana ka Genfis juulikuul lõpus ja aug. alul peetud rahvusvahelisel kongressil.

Esindajate saatmise nimetatud kongressidele võimaldas hamini lahke rahalise toetuse määramine.

Oma muljeist kavatsevad Liidu delegaadid edaspidi „Kasvatuses“ pikemalt kirjutada.

Pedagoogilised nädalad ja õpetajate edasiharimise kursused 1929. a. suvel.

Haridusministeeriumi ülesandel ja rahalisel toetusel Eesti Õpetajate Liit organiseeris 1929. a. suvel järgmised pedagoogilised nädalad ja õpetajate edasiharimise kursused:

1. Pedagoogiline nädal Narvas 23.—30. juulini Narva Õpetajate Seltsi korraldusel ja õp. J. Karafin'i juhatusel. Lektoreiks olid dir. J. Käis, dir. H. Roos, dir. M. Välbe, dir. A. Janson ja h-ra L. Rübberg. Osavõtjaid oli 100 ja loenguid peeti 51.

2. Pedagoogiline nädal Pärnus 28. juul.—4. aug. Pärnu Õpetajate Ühingu korraldusel ja õp. G. Mälgu juhatusel. Lektoreiks olid dir. H. Roos, dir. A. Janson, õp. H. Laakmann, h-ra L. Rübberg ja mag. A. Elango. Osavõtjaid oli 217 ja loenguid peeti 46.

3. Pedagoogiline nädal Kuresaares 4.—10. aug. Saarte Õpetajate Ühingu Liidu korraldusel ja õp. E. Gerban'i juhatusel. Lektoreiks olid dir. H. Roos, dir. A. Janson, h-ra L. Rübberg ja mag. A. Elango. Osavõtjaid oli 185 ja loenguid peeti 48.

4. Maateaduse ja joonistamise kursused Võrus 29. juulist — 10. aug. Võrumaa Õpetajate Liidu korraldusel ja õp. Th. Rõbakov'i juhatusel. Lektoreiks olid dr. E. Markus, kunstnik J. Vahtra ja lektor A. Mätlik. Osavõtjaid oli 140 ja loenguid peeti 104.

5. Eesti keele kursused Haapsalus 5.—20. aug. Läänemaa Õpetajate Liidu korraldusel ja õp. H. Rajamaa' juhatusel. Lektoreiks olid dir. J. Roos, mag. Joh. Aavik, õp. H. Rajamaa ja lektor A. Mätlik. Osavõtjaid oli 142 ja loenguid peeti 98.

6. Üldõpetuse kursused Tartus 12.—23. aug. koolinõunik G. Reial'i juhatusel. Lektoreiks olid dir. J. Käis, koolin. G. Reial ja õp. J. Parinbak. Osavõtjaid oli 200 ja loenguid peeti 60.

7. Ekskursioonijaam Tallinnas 13.—22. juunini E. Õ. Liidu loodusloo- ja geograafia õppekorralduse toimikonna korraldusel ja mag. K. Orviku' juhatusel.

E. Õ. Liidu 1928/29. a. tegevusaruanne.

Koolikorralduslike küsimuste alal.

Keskooli küsimuste selgitamiseks korraldati gümnaasiumi-õpetajate I üleriigiline kongress, millest võttis osa 247 õpetajat ja koolitegelast. Muu seas kongressil moodus-

tati suurem toimkond, mis jätkab keskkooli-kuisimuste selgitamist ja arendamist kongressil püstitatud põhimõtete kohaselt.

Kasvatuse haridustöö propagandat tehti ja informatsiooni anti ajakirjanduse, õpetajatepäevade ja koosolekute kaudu.

Kasvatuse-õpetusliikude küsimuste alal.

Keskkooli õppekavade väljatöötamisel on peetud nii Liidu sekretariaadi, kui ka eritoimkondade kaudu kavade autoriga tihedat kontakti ja teda varustatud kavade koostamisel tarvilikkude materjalidega.

Karskuskasvatuse küsimuste selgitamise ja juhtimise alal töötas intensiivselt karskuskasvatustoimkond, korraldades Liidu juhatuse ülesandel 28.—30. dets. 1928. a. esimese üleriigilise õpetajate karskuspäeva, millest võttis osa 301 õpetajat ja koolitegelast, ja 1929. a. kevadel üleriigilise laste võistluskirjutuse, millest võttis osa 4344 õpilast. Toimkonna teenistuses oli palgaline töötaja karskusesekretäri näol.

Ajakirja „Kasvatuse“ väljaandmist jätkati endise järjekindluse ja pidevusega.

Noorsoo-ajakirja „Noorusmaa“ väljandmine otsustati kolmanda aastakäigu lõppedes 1928. a. lõpul lõpetada eeskätt majanduslike raskuste ja ebastabiilse riikliku toetuse saamise pärast. Samal ajal moodustati Liidu juurde noorsookirjanduse toimkond, kelle soovitusel ja sisulise kontrolli all jätkati noorsooraamatute kirjastamist ja hakati ette valmistama albumite väljaandmist.

Kooliaedade küsimuse alal nõutati õp. J. Portile haminil stipendium 1929. a. suveks selle küsimuse uurimiseks Austrias.

Selgitati kinokeelu otstarbekohasuse küsimusi, milleks korraldati linnade ühingute vaheline ankeet ja esineti motiveeritud ettepanekutega haminile kinokeelu allesjätmise asjus.

Õpetajate vaimsete, õiguslike ja aineliste huvide kaitsmisel.

1929. a. suvevaheajal korraldati pedagoogilised nädalad Kuresaares, Narvas ja Pärnus, eesti keele kursused Haapsalus, maateaduse ja joonistamise kursused Võrus, üldõpetuse kursused Tartus, ekskursioonijaam Tallinnas ja võimlemise kursused Kuresaares. Korraldustööd kohtadel täideti suuremalt jaolt kohalikkude õpetajate liitude ja ühingute poolt, kuna kavad seadis kokku ja lektorid nõutas ja saatis E. Ö. Liit. Võimlemise kur-

sused korraldas Võimlemise Õpetajate Selts, pidades seejuures E. Ö. Liiduga tihedat kontakti. Eelmiste aastate eeskujul jätkati keskkoolikursuste korraldamist neile õpetajatele, kes soovivad omandada täieliku keskkooli hariduse.

Õpetajaskonna aineliste huvide kaitse alal peeti tihedat kontakti haridusministeeriumiga, ja kui Vab. Valitsus esitas Riigikogule 1928. a. sügisel palgaseaduse eelnõu, siis esitati tarvilised parandusettepanekud. Kui aga tuli valitsuse kriis, siis Liidu juhatuse palus eelmise Vab. Valitsuse poolt esitatud eelnõu Riigikogust tagasi võtta, sest et see, võrreldes maksva olukorraga paremusi ei sisaldanud ja et lootusi ei olnud paremuste läbiviimiseks. Uus valitsus võttiski eelnõu tagasi. Pensionide asjus pöörduti märgukirjadega korduvalt Vab. Valitsuse poole.

Õpetajate teenistusseaduse eelnõu välja-
töötajaga on peetud kontakti.

Sidemete süvendamiseks E. Ö. Liidu juhatuse ja õpetajaskonna vahel kirjastati ja jagati maksuta välja „Õpetaja tähtraamat“ 1928./29. õppeaastaks ja valmistati ette tähtraamatu kirjastamist 1929./30. õppeaastaks.

Üksikuile õpetajatele korraldati juriidilist nõuannet ja organisatsioonilist kaitset.

Pöördi palvega teedeministeeriumi poole laiendada „Riigi Teatajas“ 1927. a. nr. 24 avaldatud määrus kaubarongidega sõidu asjus ka õpetajate peale ning saadi jaatav vastus.

Õpetajate kodu põhikirja kava asjus esitati haminile mitmesuguseid sooviavaldusi ja parandusi.

Organiseerimisküsimuste alal.

Ühingute tegevuse elustamiseks taheti organiseerida lend Pärnumaale, kuid sealse maa-liidu soovil lükati selle teostamine edasi.

Keskkooli-õpetajaskonnas valitsev ärev meeleolu paistis enam-vähem rahunevat peale gümnaasiumi-õpetajate I kongressi kainete ja asjalikkude resolutsioonide vastuvõtmist.

Õpetajatepäevadele Pärnu, Tartu ja Võru saadeti referent õpetajaskonna päevaküsimuste selgitamiseks ning E. Ö. Liidu ja õpetajaskonna tegevuse ja ettevõtete tutvustamiseks ja propageerimiseks.

Jätkati toetuskapitali kogumist ja anti üksikuil juhtudel abitarvitajatele kapitalist protsentideta laenu.

Kohalikele organisatsioonidele muretseti büroo tarbevahendeid.

Õpetajatemaja ehitamiseks katsuti raha müretseda loterii abil. Kahjuks ei andnud Vab. Valitsus Liidu kahekordsele palvele vaatamata loterii korraldamiseks luba.

Rahvusvahelise läbikäimise alal.

Võeti esindajate kaudu osa Genfi ja Helsingi pedagoogilistest kongressidest ning peeti vaimset sidet Lääne-Euroopa õpetajate organisatsioonidega bületäänide vahetamise ja kirjavahetuse teel.

Baltiriikide Õpetajate Liidu tööst võeti endise püsivusega esindajate kaudu osa.

Pakuti kaasabi välismaiste ekskursioonide korraldamisel, valmistades ette ekskursioonid Soome, Rootsi ja Norrassa, mis aga teostamata jäid vähesel osavõtjate arvu pärast. Samuti pakuti kaasabi ekskursioonide vastuvõtmisel ja juhtimisel Eestis.

Mitmesuguste ülesannete alal.

Võeti esindajate kaudu osa asutis „Fenno-Ugria“ tööst ja koolinõunikude päevast 1929. a. alul.

Bibliograferiti ajakirjandust kooli ja kasvatusküsimuste alal.

Hiumaa Õpetajate Ühingu ja Läänemaa Õpetajate Liidu 10. a. juubelist võeti osa esindaja kaudu.

Liidu koosseis.

E. Õ. Liidu liikmeks kuulusid aruandeaaja lõpul 1) 11 õpetajate kohalikkude liitu neisse kuuluva 95-e ühinguga, 2) 8 iseseisvat õpetajate seltsi, 3) 3 vähemusrahvusest õpetajate organisatsiooni, neist Vene Õpetajate Keskkliit 6-e kohaliku ühinguga ja Rootsi ning Juudi õpetajate ühingud üleriigiliste üksustena. Tähendatud organisatsioonide kaudu kuulub E. Õ. Liidu liikmeks ligikaudu 3700 õpetajat.

E. Õ. Liitu ei kuulunud aruandeaasta jooksul Haapsalu Õpetajate, Tartu Keskkooli-õpetajate ja Täienduskoollide Õpetajate Ühingu.

Varalised abinõud.

Varalised abinõud Liidu büroo ülalpidamiseks ja tegevuse arendamiseks saadi peamiselt liikmemaksudest, millede õiendamine peale mõnede erandite sündis enam-vähem korralikult. Liidu majanduslik olukord on aasta jooksul järjekindlalt paranenud. Uusi võlgu pole tehtud, küll aga on seniseid tunduvalt vähendatud.

Kassaarve aastane läbikäik oli Kr. 32.578,51.

Pedagoogilise kirjanduse arved on osaliselt õiendamata järgmistel organisatsioonidel: Järva-, Lääne-, Pärnu-, Tartu- ja Virumaa õpet. liitudel ning Narva, Tallinna ja Rootsi õpetajate ühingul.

Rakvere seminari vilistlaskogu

pidas järjekordset üldkoosolekut laupäeval 31. aug. seminari ruumides. Koosolekule oli ilmunud ligi poolsada vilistlast. Aruandes avaldus pessimistlikku tooni, kuna vilistlaskond küllalt kaasa ei tunne vilistlaskogu tegevusele. Möödunud aastal korraldati referaatkoosolekuid, anti välja üks nr. bületääni, korraldati vilistlaspäev ühel ajal seminari aastapäevaga jne. Ühele seminari õpilasele anti vilistlaskogu poolt stipendiumi näol toetust. Eeloleva tegevusaasta tegevuskava juures otsustati muuseas korraldada vilistlaspäev — referaatidega, mis vilistlasile võiksid olla erilisel huvipakkuvad. —n.

19 kutsega õpetajat

saabus võtma osa Rakvere seminari juures käesoleva aasta 28. VIII. — 3. IX. korraldatud kursust. 20-nest kursuslasest oli 17 eelmise lennu lõpetajaid, kes olnud aasta õpetajaks õpetajaametis kandidaadina. Tervelt 14 lõpetajat s. o. ligi 50% oli eelmisel aastal kohata, mis näitab, et õpetajail kohtade leidmine sugugi kerge pole! Sama nähe ilmneb ka käesoleval aastal lõpetanute juures.

Kursustel andsid õpetaja-kandidaadid „näitetunde“, harutati üleskerkinud küsimusi ja peeti läbirääkimisi praktika-aasta aruannete kohta, käsitelles sealjuures ka õpetajaskonna tegelikke üldhuvilisi küsimusi ja probleeme.

Kursuste kestel oli ka kaks referaatõhnut. Refereerisid: õp. E. Hansen — „Õpetajaskonna tegevusalalt välispool õppetööd“, ja õp. E. Pallon: „Eluvormide kujunemisest“.

Mõlemad referaadid tekitasid elavaid läbirääkimisi, kusjuures koosolijate poolt väljendati nii mõnigi huvitav mõtteavaldis.

— n.

Sauga koolimaja õnnistamine.

Pühapäeval, 22. sept. s. a. toimiti Sauga valla Sauga uue koolimaja sisseõnnistamist. Pärnumaal kaovad nüüd Eametsa, Nurme ja Pappsaare algkool. Uus koolimaja

peab vanade aset täitma. Aktusele oli kogunenud määratu rahvahulk: kogu valla rahvas, maavalitsuse liikmed, koolinõunikud, ajakirjanikud ja palju kutsutud külalisi. Koolimaja õnnistas õp. A. Grünberg, tervitusi ütlesid maavalitsuse esimees J. Markson, koolival. juh. A. Ehrman, koolinõunikud J. Luur ja J. Estam ja paljud teised isikud. Tervitustelegrammi oli saatnud hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerson. Koolimaja ehitusega tehti algust 1928. aastal. Maja pikus on 40,5 m, laius otsal 16,4 m, vahelaius — 9 m. Majas on 6 klassiruumi, magamis- toad poeg- ja tütarlastele, kantselei, riie- toa, õpetajatetoa, õppevahendite, teenija jne. ruumid. Peale selle on veel majas kooli- juh. ja õpetajate korterid. Uus nägus kooli- maja läheb maksma umbes 5 miljonit senti, kui ta täiesti valmis saab.

Kaelase koolimaja õnnistamine.

Pühapäeval, 29. sept. s. a. toimiti Kaelase valla „Kaelase“ 6 kl. algkooli maja õnnistamist suure rahvahulga osavõtul. Kool asub nüüd endises kenas härrastemajas. Härrastemaja remondiks ja ümberehitamise kuludeks assigneeris vald 8.000 krooni omast rahast. Uus koolimaja asub jõekese kaldal ja on ümbritsetud väga kena pargiga. Kooli- majas on kolme klassikomplekti, õpetajatetoa, poeg- ja tütarlaste magamistubade jne. ruu- mid. Maja õnnistamist toimis Elisabeti koguduse õp. A. Grünberg. Tervitusi ütlesid maavalitsuse esimees J. Markson ja koolinõu- nik J. A. Luur. Tervitustelegrammid olid tul- nud hariduse- ja sotsiaalminister J. Hünerso- n'ilt, riigikoolivalitsuse dir. G. Ollik'ult ja Pärnu Linnakoolivalitsuselt. Pärnumaa on see-

ga rikastunud jälle ühe kena ja ajakohase koo- limajaga.

Karl Puusepp juubilar.

Mõnda Karuse kihelkonnakoolist.

11. augustil käesoleval aastal sai endine Karuse kihelkonnakooli juhataja Karl Puu- sepp seitsmekümne aastaseks. Ja käesoleva aasta jüripäeval sai täis 50 aastat sellest, kui Puusepp astus õpetajaametisse, millest ta lahkus peale 37-me aastast teenistust.

Teatavasti on Karuse kihelkonnakoolil tähsad teened Lõuna-Läänemaa haridusloos, kuna ta ainukese kihelkonnakoolina 40-neaas- tase tegevuse kestusel mitmelegi Läänemaa noormehele avas laiema silmaringi või teis- tele vaheastmena võimaldas kõrgema hari- duse juurde pääsmise. Käs ju Karusel kaugelt naaberkihelkonnist, Vigalast, Kirb- last, Lihulast, Varblast, Hanilast ja isegi Mu- hust õpilasi koolis. Suur osa Karuse kooli lõpetajaist läks edasi linnakooli ja siirdusid ametnikeks, vallasekretärideks. Mitmed on praegu õpetajaametis.

Paaril isikul on võimaldunud kõrgem ha- ridus.

Ministeeriumikoolide asutamisega tekki- sid Karuse koolile tugevad võistlejad, sest vene keelt suudeti neis rohkem õpetada ja see oli toleaeegses koolisüsteemis otsustav.

Karl Puusepast kui hoolsast ja heasü- damlikust mehest ja õpetajast on kõigil tema endisil õpilasil säilinud kõigeparemad mäles- tused.

Saadame tervitusi Karl Puusepale ja soovime talle pikka iga!

Uusi raamatuid.

Gerhard Rägo. Matemaatika töö- raamat keskkoolidele. Algebra 3. klassi kursus. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 1 kr. 90 s.

R. Klets ja R. Rägo. Majandustea- dus ja kodanikuõpetus keskkoo- lidele. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 3 kr. 80 s.

P. Hamburg. Eesti kirjanduse ajaloo võrdleva kronoloogia ta- belid. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 50 s.

Eesti biograafiline leksikon IV. Akadeemilise Ajalooseltsi toimetused II. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 7 kr.

Botaanika oskussõnastik. E. Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1929. a. Hind 1 kr. 75 s.

Eduard Vilde. Prohvet Maltsvet. I, II, III. Kogutud teosed XXIV, XXV ja XXVI anne. Kirjastus O.-ü. „Loodus“, Tar- tus, 1929. a. Hind I — 3 kr. 60 s., II — 3 kr. 20 s., III — 3 kr. 20 s.

Edmond About. Mägede kuningas I. L. U. B. nr. 88/89. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 50 s.

Anatole France. Thais. Prantsuse keelest tõlkinud M. Sillaots. L. K. R. nr. 9. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 1 kroon.

A. Saal. Hilda. Ajalooline jutustus XIV aastasajast. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1929. a. Hind 1 kr.

Jules Verne. Saladuslik saar. Prantsuse keelest tõlkinud A. Ainomäe. Piltidega. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus, 1929. a. Hind 7 kr.

J. Lang, A. Paris, V. Peet, G. Reial. Väike Looduse Sõber I. Õpperaamat algkooli IV klassile. Autorite kirjastus, Tartus, 1929. a. Pealadu O.-ü. „Noor-Eesti“ juures Tartus, Rüütli 4. Hind (kerge köites) 1 kroon.

J. Kents. Karksi kihelkond. Tartu, 1929. a.

Teine üleriiklik loodusloo ja geograafia õpetajate kongress 28.—30. dets. 1925. a. Tartus. Loodusloo ja Geograafia Õpetamise toimkonna väljaanne, Tartus, 1929. a.

Edmond About. Mägede kuningas II. L. U. B. nr. 90/91. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 50 s.

Verner von Heidenstam. Karl XII. (4 juttu kogust „Karolingid“). L. U. B. nr. 92. K. O.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 25 s.

M. Kampmann. „Uus aabits“. Lugemik algkooli 1. õppeaasta jaoks. Raamatus on asutud eesti aabitsa probleemi lahendusele algkooli õppekavades esitatud sihtjoonte ja uuemaaja pedagoogiliste põhimõtete juhil. Õppekavas rõhutatakse eriti õpetuse kasvatavat ülesannet, hoidumist etteruttamisest lapse loomulikus arenemiskäigus ja õppetöö keskustusidee teostust üldõpetuse kujul. Need sihid on „Uues aabitsas“ leidnud tähelepanu täiel määral.

Raamat on trükitud heal paksul paberil ja sisaldab 85 pilti, neist 26 värvilist.

F. V. Mikkelsaar. Algkooli mateemaatika 6. õppeaasta. 127 joonist. 175 lhk. Hind köites 1 kr. 40 s. K. O.-ü. „Looduse“ kirjastus, Tartus 1929. a.

Raamat on koostatud vastavalt uutele õppekavadele, samuti nagu „Algkooli mateemaatika“ 2.—5. õppeaasta, mis haridusministeeriumi kooliraamatute komisjoni poolt koolidele soovitatud ja tänavu ilmunud 2. trükkis.

Botaanika oskussõnastik. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, 60 lhk., hind 1 kr. 75 s. Raamatus on 2300 oskussõna saksa, ladina, vene ja eesti keeles.

Esimesi katseid botaanika alal eestikeelseid oskussõnu tarvitada tegi Ed. Fr. Lossius juba 1853. a., see on 76 a. tagasi, oma „Koliramatuse Kolmas jagu. Õppetuse Jumala lomadest, mis Ma peäl on“. Märksalt täiendas seda oskussõnade hulka Joh. Kunder oma loodusloolistes raamatutes („Weikene Looduse õpetus Eesti alamatele koolidele“. Tartus 1879. „Looduse õpetus koolmeistritele ja koolidele“. Tartus 1882. jne.). Need jäid püsima kuni Eesti iseseisvuseni. Siis loodi eestikeelne kool ja muuseas tuli ka loodusloolistest oskussõnadest suur puudus. Kunderi oskussõnu püüdis vahepeal täiendada Eesti üliõpilaste seltsi loodusteaduse osakond, korjates rahvakeelseid oskussõnu üle maa, mille tulemusena 1918. aastal võeti tarvitamisele üle 1000 oskussõna.

Eesti iseseisvuse alul moodustati Tartu ülikooli botaanika instituudi juures sellekohane botaanika oskussõnade komisjon, millest osa võtsid prof. Bucholtz, prof. H. Kaho, dots. Spohr, assist. Wilberg, üliõpil. J. Karu, lekt. J. V. Veski ja hiljem ka eradotsent T. Lipmann. Aluseks võeti E. üliõpilaste seltsi oskussõnastik ja täiendati seda vastavalt ülikooli loengute tarvidusele. See töö jõudis 1924. a. lõpule. 1928. a. täiendati veel neid oskussõnu ja anti raamatuna trükkis.

Selle käsiraamatu ilmnemisega rikastub meie keele atgavara jälle terve rea uute sõnadega.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinna, Rataskaevu tän. 22. Tel. 14-63.

Vastutav toimetaja: *Ernst Martinson.*

Väljaandja: *Eesti Õpetajate Liit.*

Anatole France „Thais“ LKR nr. 9. Kujuka pildi Anatole France'i kiriku- ja usuvastasuse laadist ja selle seestmistest põhjustest annab **Thais**, kus autori ülimalt erapooletust ja viimaseid konsekvantse taotlev vaimulaad kohtlase lugeja võib meeleheitele viia, raffineeritumale lugejale pakkudes võrratuid vaimlisi naudinguid. Hoolimata kiriku- ja usuvastasusest jääb Anatole France'i alati usklikele sõbraks; mäherduse liigutava pildi joonistab ta usklikest orjast, Ahmes'ist **Thais'ist!** Millises ülevas valgustuses kujutab ta „munkade isa“, püha Anatoonist! Kui hellalt kohtleb ta usurüppe pöördunud **Thais'i!** Igatahes jäävad usklikele kujud nii **Thais'is** kui ka teistes usuküsimusi käsitlevais Anatole France'i teostes kaugelt püsivamalt meelde kui ateistide omad.

Jules Verne: Saladuslik saar. Tõlkinud A. Ainomäe. Romaan, hulga piltidega, 619 lhk., hind broš. paremal paberil 8 kr. 50 s., harilikul paberil 7 kr., kalingorkõites 10 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, 1929. a.

„Saladuslik saar“ on jutustis viie mehe kummalisest reisist õhkpallis täiesti tundmatule saarekesele keset laia Vaikset ookeani. Siin, eemal kõigist omataolisist ja suletud väljaspoole kultuurmaailma hüvesid, asutavad need viis vaprat inimest „ei millestki“, nagu nad ise ütlevad, „peale jumala looduse ja enda viie meele ja kahe käe“ peaaegu meieaja moodsa kultuuriga asundise elektri, tehaste ja tööstusega. Ning meid paneb imestama, milline tööarmastus ja töömeel juhhib neid kõigist hüljatud inimlapsi, kes paratamatult on sunnitud elama täiesti omaette ja keda välja aitab igast raskeimastki olukorrast nende kaaluv mõistus, töötahe ja armastus isamaa vastu. See on käesoleva romaani kandepind:

siin paneb autor uskuma, et inimese abimehed asuvad ta „peas ja põues“ — ta mõistuses ja tundeallas! Autor loob siin omapärase romantismi, täis Edison'i leiutamisaajajärgu vaimu, edukalt asendades usu imetegevusse teaduste kõikvõimsa jõuga, mis ühenduses isamaa-armastusega paneb üksikut tarvitama oma mõistust ja oskust üldsuse kasuks, kuigi igaüks eeskätt ise vajab neid üldisi hüvesid.

A. Saal. Hilda. Ajalooline jutustus XIV aastasajast. 180 lhk. Hind 1 kr., ilukõites 1 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Tartus 1929. a.

A. Saal'i „Hilda“ tegevus on samast aja-järgust kui Bornhöhe „Tasuja'gi“, ainult et siin ei ole tegemist ülemaalise mässuga, vaid kujutatakse tolleaegset olukorda üksikus maanurgas, kus vastastikku seisavad üheltpoolt võimupime mõisnik oma loomalikkude käsilastega ning teiselt poolt inimvabaduse eest võitlevad eestlased. Võitluse algatajaks ja tekitajaks on oma ümbrusest ja ajast üleüütniv Viboane. Tema püüded on kodunurgast kaugemaleulatuvad, kuid neid ainult vihjatakse, kuna jutustuse peasisu koondub kolme isiku — Viboane — Hilda — Viida võitluse ümber mõisa võimumeestega. Hilda isik on selles võitluse keskendav lüli: ta elab mõisas, on ise mõisnikkude killast, kuid omas sisemuses elab kaasa rõhutuile ja teotseb viimaste huvides.

A. Saal on käesoleva jutustuse kirjutanud koondatult, puuduvad venitavad lisandused ning kogu sündmustik areneb jõudsalt. A. Saali töid on hinnanud eriti vanemamaitseelised lugejad. „Hilda“ ei valmistata neile pettumust, sest kes on osanud lugu pidada „Vambolast“, „Aitast“ ja „Leilist“, see leiab olevat väärtusliku ka „Hilda“.

Uusi noorsooraamatuid.

Praegu ilmusid:

J. Parijõgi: Soome. Reisiveste.	Hind 75 sn.
Sven Hedin: Uue maailma avastuslugu.	Hind 75 sn.
J. Akuraters: Sulaspõisi suvi.	Hind 75 sn.

Nõudke igalt poolt.

Ladu: Tallinna, Rataskaevu 22. Telefon 14-63.

„Lootusringi Juht“

ilmub E. Õ. Liidu väljaandel karskuskasvatustöö häälekandjana 1929./30. õppeaastal 6 numbrit.

„Lootusringi Juht“

tahab pöörduda tähelepanu karskuskasvatustöö põhimõtteliste küsimuste selgitamisele ja pakkuda õppetajaile ja lootusringide tege-
likkudele juhatajatele mitmesuguseid tegevus-
juhiseid, kavu, näiteid, teateid ja materjale.

„Lootusringi Juhi“

kaastöolisteks on meie paremad koolikars-
kustöö tundjad ja sõbrad.

„Lootusringi Juht“

maksab ainult 50 senti aastas, üksiknumber
10 senti. Tellimisi võtavad vastu kõik posti-
asutised.

oimetus e a lituse aadress:

Tallinna, Rataskaevu tän. nr. 22. Tel. 14-63
Esimest (1928./29) aastakäiku on veel
saada. Hind 50 senti.